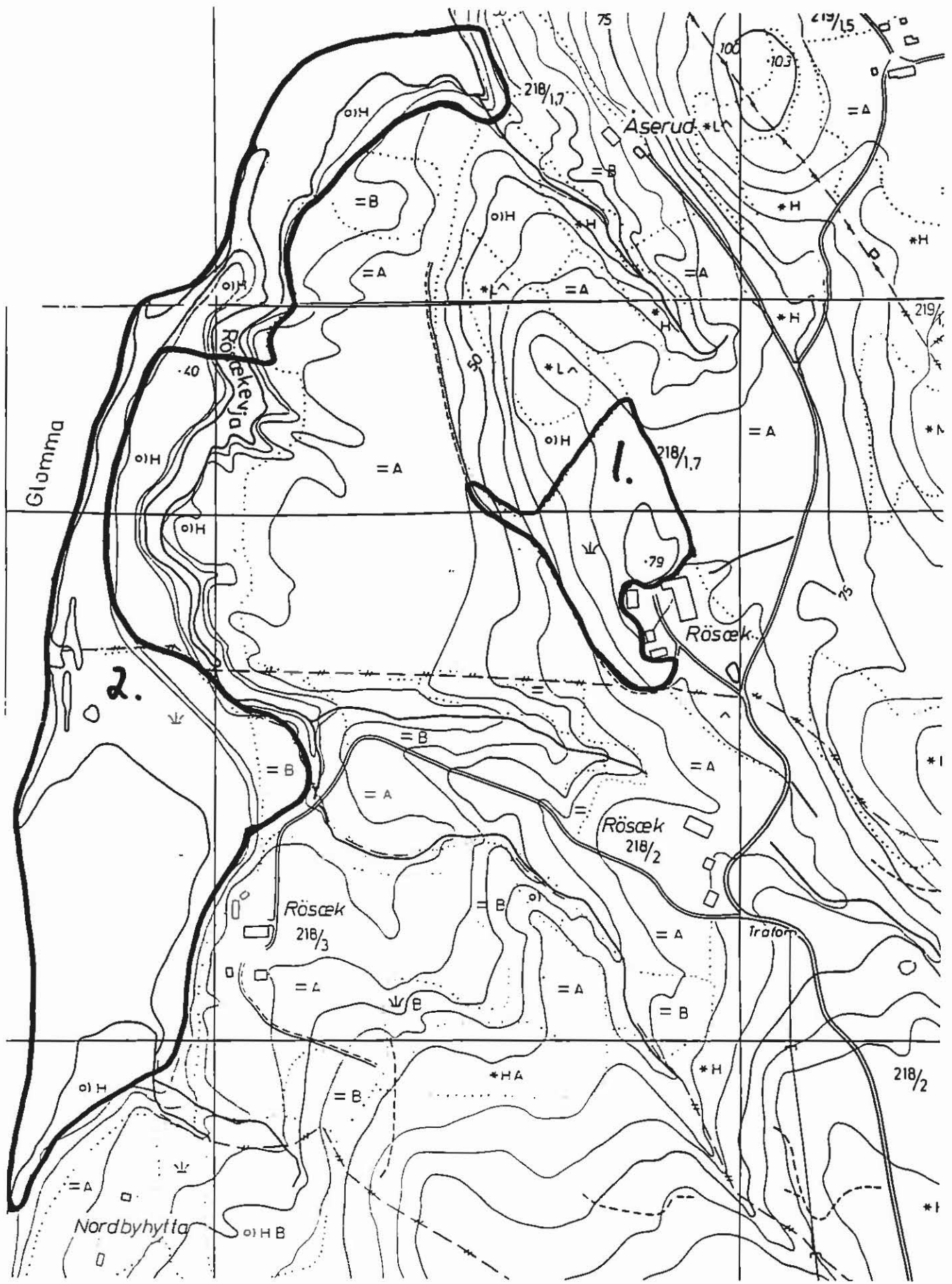
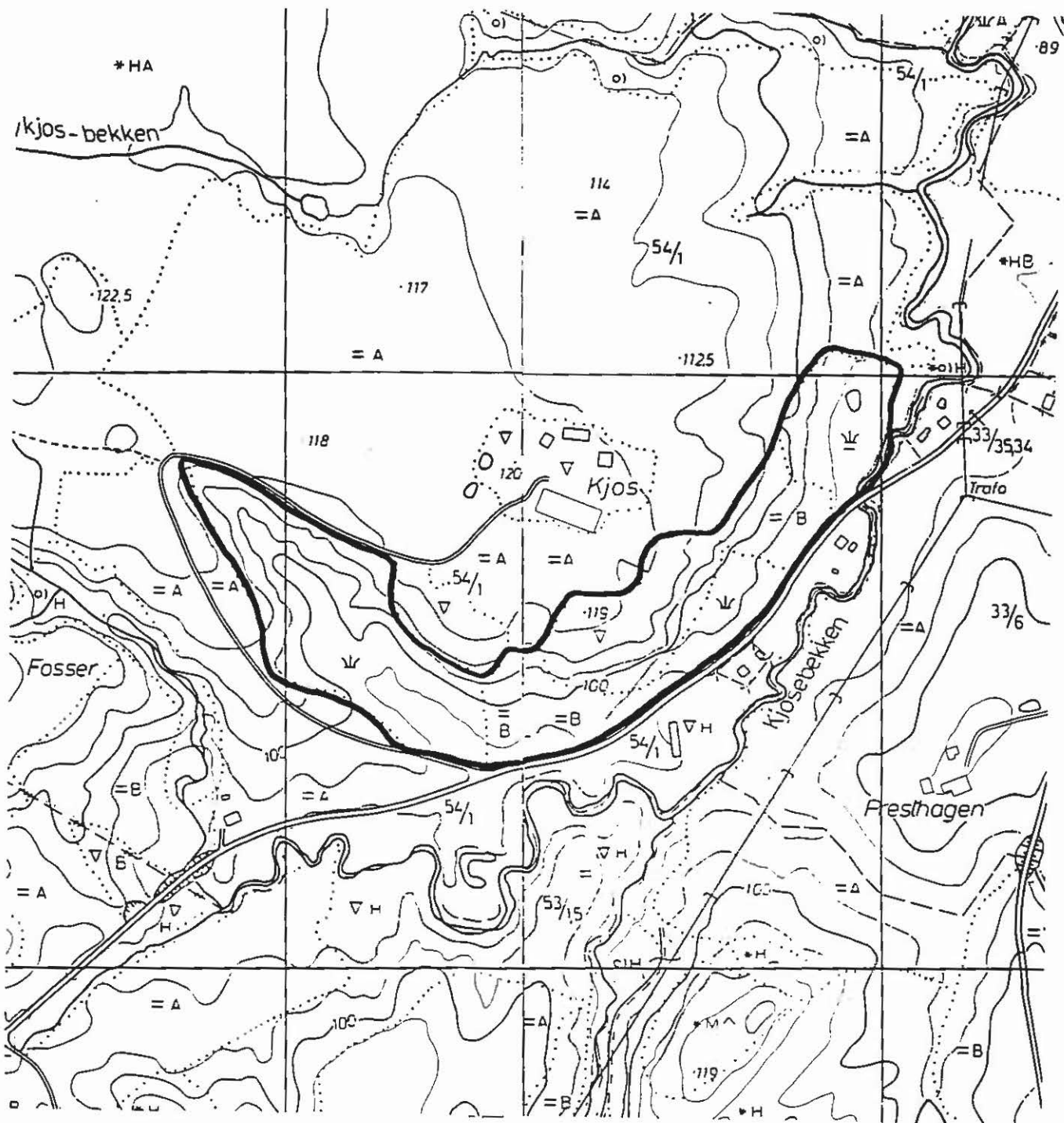

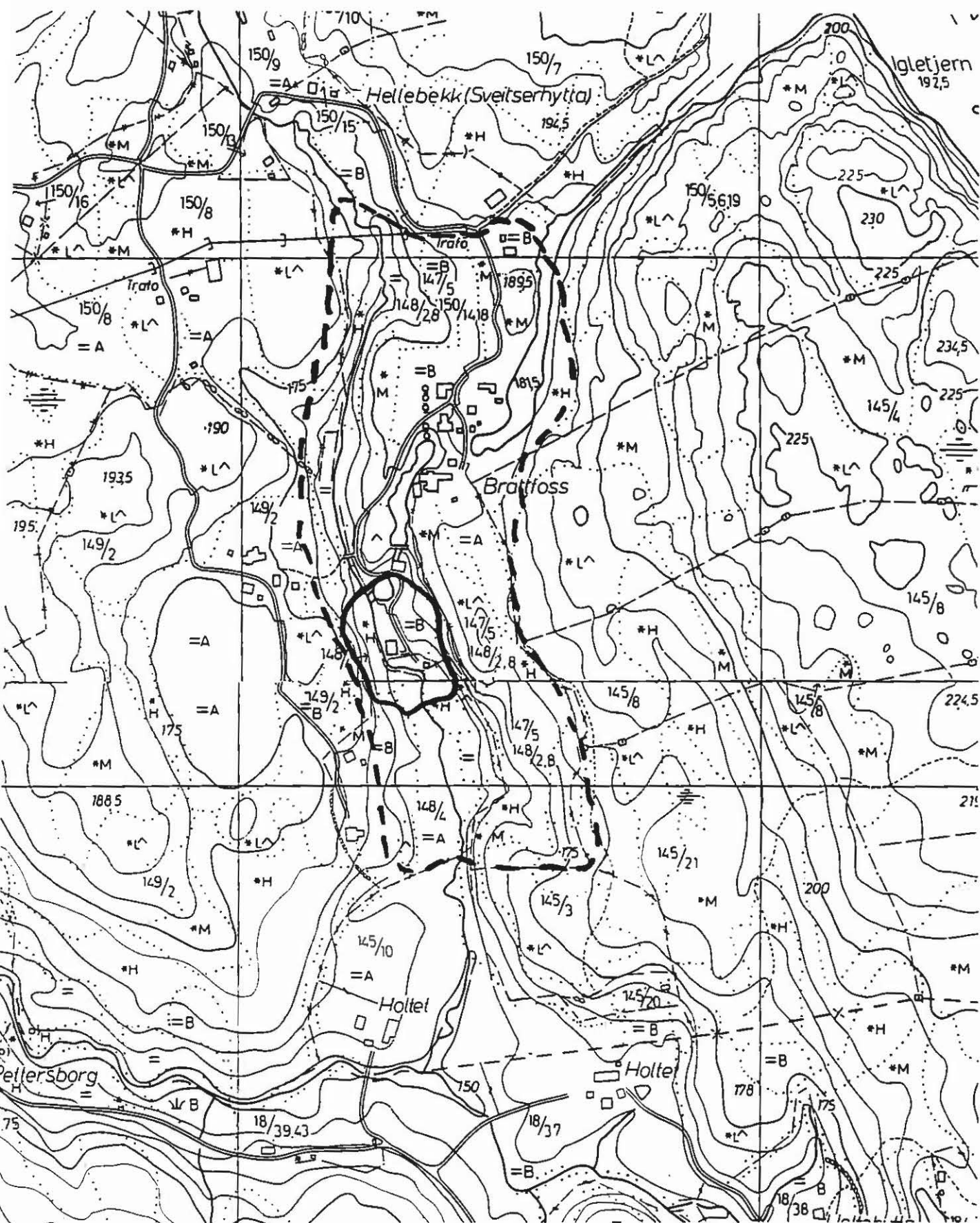
SPYDEBERG Lok. 9: TONNERUD/SOLLI

RAKKESTAD Lok. 13: RØSÆG/RØSÆGMOA

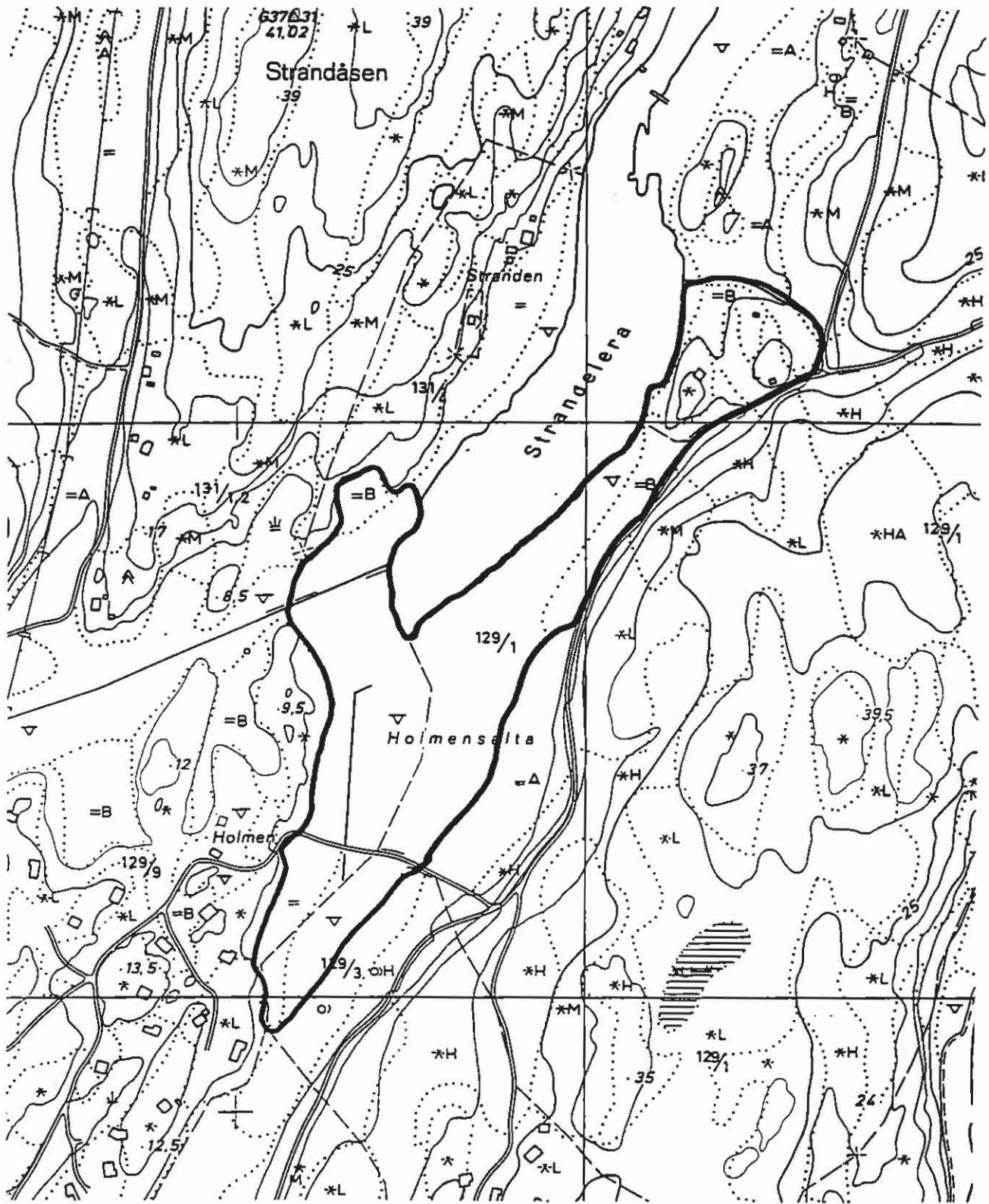

SPYDEBERG Lok. 2: KJOS

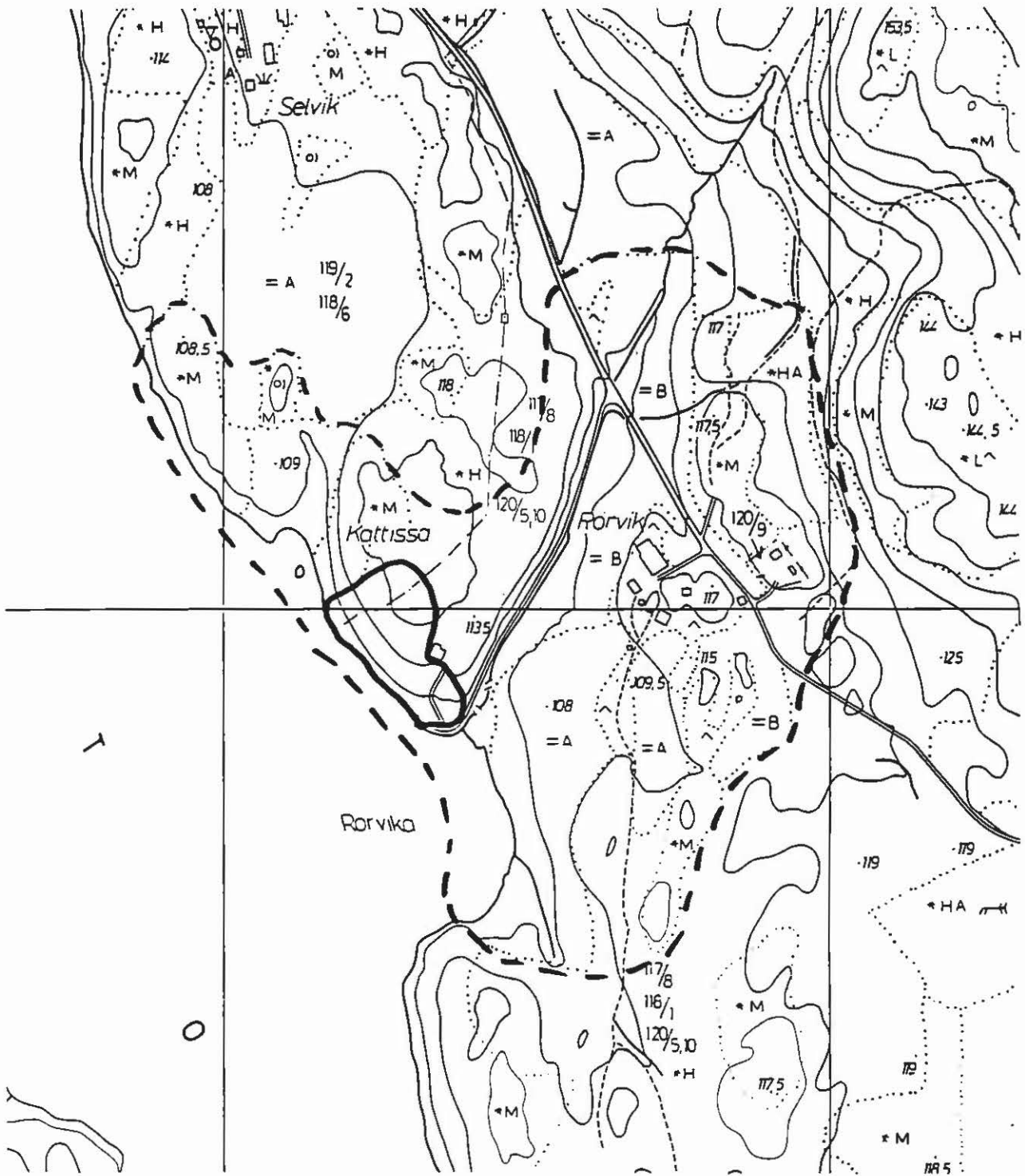

EIDSBERG

Lok. 16: BRATTFOSS

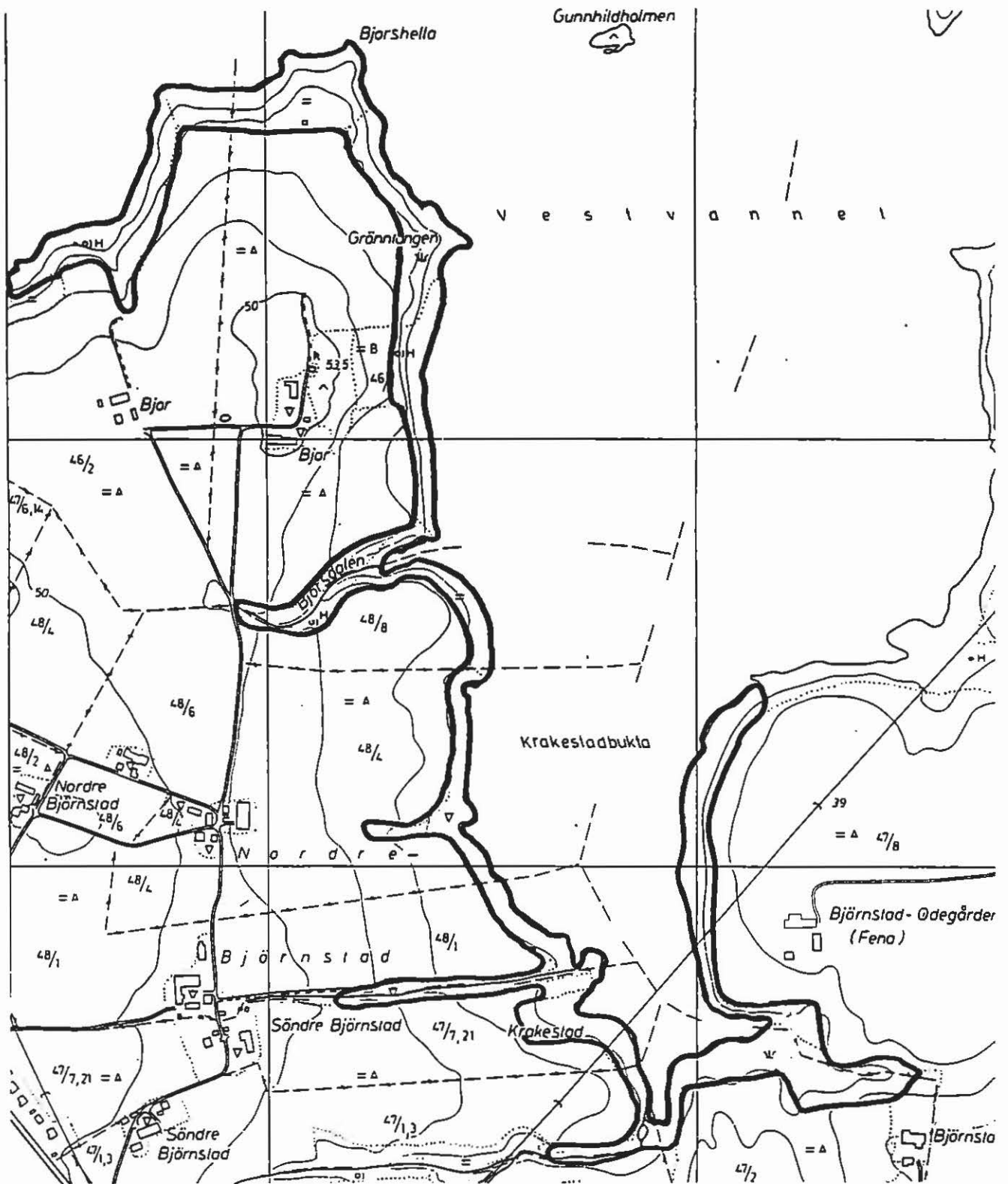

SARPSBORG, Skjeberg Lok. 5: HOLMENSALTA

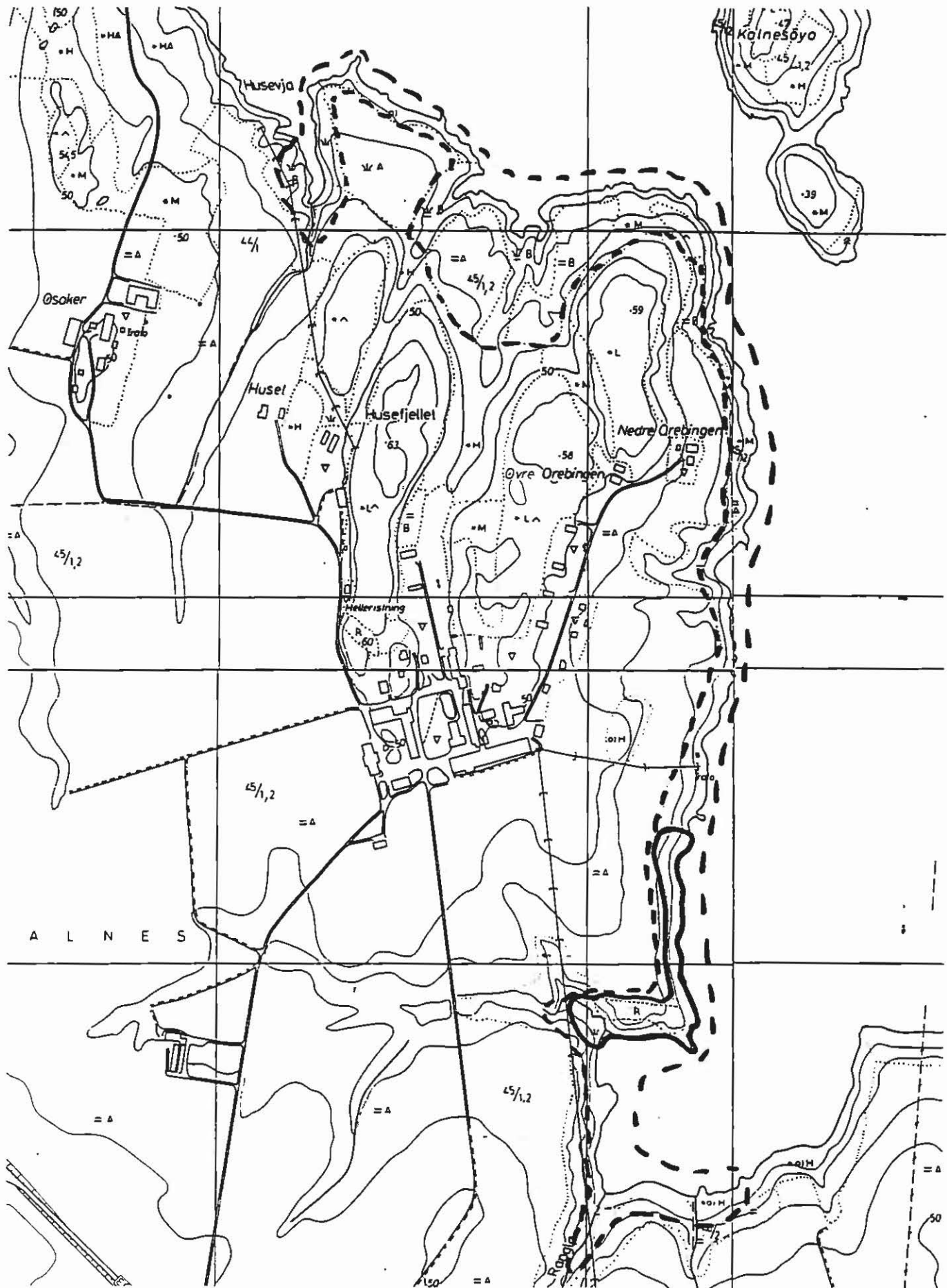

MARKER

Lok. 2: RØRVIK

**SARPSBORG, Tune Lok. 5: BJØR/KRAKESTADBUKTA/
BJØRNSTAD (nedfot. 25%)**

SARPSBORG, Tune Lok. 4: KALNES/OREBINGEN (nedfot. 30%)

Helhetlige kulturlandskap ofte med stort arts mangfold:

1. **Keiserdalen/Kastet, Våler**
2. **Berg kirke/Lundestad, Halden**
3. **Kirkebygden, Våler**
4. **Kjellandsvik, Moss**
5. **Kjølberg, Fredrikstad, Onsøy**
6. **Skjeberg kirke/prestegården, Sarpsborg, Skjeberg**

Keiserdalen/Kastet

Områdebeskrivelse:

- Området ligger nord i Våler nær grensen til Spydeberg, ca 6 km ØNØ for Våler kirke. Her finnes et særpreget, småskalert jord- og skogbrukslandskap med flere mindre gårder og bruk i sørhellingen til et trangt dalføre som gradvis blir brattere fram mot Kastet. Dalføret er et frodig daldrag gjennom den nordlige delen av den karrige Femtegjeldåsen. Barblandingsskog omkranser flekkene med beite- og slåtteområder som er forbratte til kornproduksjon.
- Gårdene har vært drevet tradisjonelt og som selvstendige bruk i lang tid. Tunbebyggelsen består av mange og tildels originale hus.
- Området, som har en upresis innramming, deles inn i to delområder.

Delområde 1: Keiserdalen med slåtteeng.

Delområde 2: Kastet med engområder.

Delområde 1: Keiserdalen med slåtteeng

Områdebeskrivelse:

- Keiserdalen ligger vest for Kastet innerst i et trangt V-formet landskapsrom avgrenset av skogen i øst og bratte fjellskrenter i vest.
- Jordbruksarealene har vært drevet ekstensivt med husdyr opp til våre dager. Skogsdriften har foregått, og foregår ennå, delvis med hest.
- Det avgrensede arealet er et naturengområde sør for bebyggelsen på Keiserdalen. Bygningsmassen på gården er også inkludert.

Biologisk verdi:

- Med den beskrevne driftsmåten er det sannsynlig at det kan gjøres interessante biologiske funn her. Imidlertid er ingen spesielle botaniske funn kjent herfra utover forventete natureng- og slåttearter (engkvein, hanekam, bladfaks, føyllblom, hvitkløver, løvetann, sølvbunke, smyle, engrapp, tunrapp, nyseryllik, engsyre, småengkall, prestekrage, gulaks, engsoleie, timotei, fuglevikke, stemorsblom, enghumleblom, tveskjeggveronika, kveke), men arealet er mangelfullt inventert.
- Endel oppslag finnes av bjørk, vier og osp.
- Arealet inngår som en del av et større areal i kommunen bestående av mye skog av ulik utforming og fuktighet. Området er ansett som et svært viktig viltområde i kommunen (Wergeland Krog 1993a).

Kulturhistorisk verdi:

- Særpreget tun med mange originale småhus.
- Gammel tradisjon holdes i hevd med skog- og jordbruksdrift uten bruk av stor traktor. Enga slås med tohjulstraktor.
- Et steingjerde finnes her noe som er uvanlig i Våler.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Området er kulturhistorisk og landskapsmessig interessant.
- Særlige interesser knytter seg til husmassen og driftsmåten. Tunbebyggelsen er i god stand.
- En planteskole finnes på eiendommen som benyttes i hovedsak til oppformering av gamle roser.
- Botanisk er området mangelfullt kjent, men har et opplagt potensiale. Enga er forsiktig gjødslet, men synes relativt urterik.
- Arealet anses som en del av et svært viktig viltområde. Området er gitt høyeste prioritet som viltområde (Wergeland Krog 1993a).
- Spesielt, fint skjøttet skog uten traktorspor!
- I 1990 mottok eier, Kolbjørn Magnussen, Baltzer Ombustvedts jordbrukspris for god gårdsdrift ("Moss Dagblad" 10.8.1996).
- Delområdet vurderes til høy/middels verdi.

Delområde 2: Kastet med engområder

Områdebeskrivelse:

- Kastet er et lite bruk, 250 m sørøst for Keiserdalen, omgitt av relativt bratte engarealer. Bruket ligger i enden av en trang dalformasjon med helning mot sør. Ved Kastet munner formasjonen ut i forlengelsen av Mørkedalen, et bratt dalføre med retning nord/sør.
- Det utvalgte arealet inkluderer tunet med bygningsmassen samt engarealer i øst.

Biologisk verdi:

- Ingen spesielle botaniske funn er kjent (engsoleie, timotei, fuglevikke, sølvbunke, hvitkløver, ryllik, tveskjeggveronika, prikkperikum, engkvein, prestekrage, enghumleblom, småengkall, marikåpe, hundekjeks). Funn av småengkall indikerer slåttemark, og prikkperikum krever mer basisk jord enn hva som er vanlig i Våler. Arealet synes imidlertid mangelfullt inventert.
- Området er ansett som et svært viktig viltområde i kommunen (Wergeland Krog 1993a).
- Enkelte hageplanter finnes spredt i området.

Kulturhistorisk verdi:

- Ikke observert utover bebyggelsen på Kastet.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Området blir slått og trolig forsiktig gjødslet. I dag er arealene grasdominert, men med urterike kanter.
- Området var ikke i bruk i en periode på 1980-tallet.
- Kulturhistorisk synes området å ha få verdier.
- Botanisk er området mangelfullt kjent, men det kan synes å ha et visst potensiale. Zoologiske verdier i et storareal hvor dette delområde inngår, er godt dokumentert (Wergeland Krog 1993a).

- Landskapsmessig er området dramatisk bratt til å være et jordbruksområde i Østfold.
- Delområdet vurderes til middels verdi.

Helhetsvurdering

- Lokaliteten utgjør et særpreget landskap med en gårds- og bruksstruktur som er typisk for et historisk småskalajordbruk i denne delen av fylket.
- Ingen botaniske funn av særlig interesse er notert, men vegetasjonsmessige kvaliteter finnes. Arealene bør biologisk inventeres.
- Arealet inngår som en del av et større areal i kommunen bestående av blåbærgranskog, gransumpskog, furumyrskog og lavfurskog. Her finnes også mange mindre myrpartier og glenner. På grunn av sin store variasjon og størrelse, huser arealet mange ulike skogsdyr som elg, hekkende jerpe, orrfugl, storfugl, perleugle, spurveugle, ravn, fiskeørn, hønsehauk og enkeltbekkasin (Wergeland Krog 1993a). Arealet inngår i et av de viktigste viltområder i kommunen og er gitt høyeste prioritet (Wergeland Krog 1993a).
- På tross av liten kunnskap om botaniske verdier, vurderes storområdet til høy/middels verdi.

Berg kirke/Lundestad

Områdebeskrivelse:

- Berg kirke ligger 3-4 km nordvest for Halden sentrum, like sør for Rv 104, og med Fv 931 mellom kirken og prestegården.
- Lundestad gård ligger en drøy km SSV for kirken, like øst for fylkesveien.
- Et hestebeite 300 m sørvest for Bergsmoen, midt mellom Lundestad og kirken, er også gitt særskilt avmerking.
- I området finnes mange fornminnefelt, åkerholmer og kantsoner. Arealet er derfor gitt en upresis innramming hvor de tre delområdene inngår samt gårdene/plassene Boberg, Klokkerød, Bergsmoen og Lund. Storområdet er dominert av åker og skogkledde høydedrag i øst og vest som danner et fint rom i nord-sørgående retning.

Delområde 1: Hestebeitet ved Bergsmoen.

Delområde 2: Lundestad gård inklusive Grisetreet.

Delområde 3: Berg kirke og prestegård.

Delområde 1: Hestebeitet ved Bergsmoen

Områdebeskrivelse:

- Hestebeitet ligger på en kolle i landskapet midt mellom Berg kirke og Lundestad gård, 100 m vest for Fv 931. Det strekker seg vest til plassen Lund som i dag er fraflyttet og forfalt. - Arealet beites av hest fra Lundestad.

Biologisk verdi:

- Beitemarka består av natureng. Bare trivielle arter er kjent herfra, men arealet synes mangelfullt inventert. Furu, bringebær og gran vokser i området.

Kulturhistorisk verdi:

- To gravfelt er registrert her.
- Ellers finnes rydningsrøysar, rester etter steingjerder og en kjerrevei som går gjennom delområdet.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Tilstanden på delområdet er relativt god. De kulturhistoriske sporene er tydelige.
- Botanisk synes ikke området å ha særlig verdi, men de biologiske verdier er mangelfullt dokumentert.
- Området er i aktivt bruk, og gjødsles trolig noe.
- Delområdet vurderes til middels verdi.

Delområde 2: Lundestad gård inklusive Grisetrete

Områdebeskrivelse:

- Lundestad gård er en velholdt gård. Like nord for gården finnes en inngjerdet havnehage/luftehage for storfe, kalt Grisetrete. Havnehagen er omkranset av et steingjerde. Gården omgis av dyrket mark.

Biologisk verdi:

- Hagemarken har ligget brakk en tid. Eik, bjørk og rogn dominerer arealet i dag, men furu og gran finnes også. Andre registrerte karplanter er blåklokke, prestekrage, sølvbunke, tiriltunge og nattfiol. Nattfiol er en art knyttet til fuktige, gjerne skyggefulle enger på god jord. Denne orkidéen indikerer muligheter for funn av mer spennende botanikk enn den nevnte.
- Enkelte gamle trær finnes på og omkring gården, blant annet en allé øst for gården. Slike trær har verdi for vedlevende organismer som krever død ved for sin eksistens. Forholdene er ikke nærmere undersøkt her.

Kulturhistorisk verdi:

- Området har tidligere vært en grisehage. Et steingjerde skiller beitet fra dyrket mark rundt.
- Rester etter en potetkjeller ligger i sørkanten av delområdet på overgangen til fjøset. Potetkjelleren blir i dag benyttet til møkkakjeller/kompost.
- Alléen fra tunet og østover viser hvor den gamle veien har gått.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Delområdet bærer preg av at det har ligget brakk en tid. Alléen og hageanlegget er positive innslag i landskapet.
- Steingjerdet omkring Grisetrete er godt vedlikeholdt. Tilstanden på alléene er også bra.
- Funn av nattfiol indikerer fuktige, skyggefulle forhold over god jord, og kan gi håp om funn av flere biologiske verdier, men forholdene er mangelfullt kjent.
- Både gården og hageanlegget er modernisert og mangler det alderstegne preg.
- Delområdet vurderes til middels verdi.

Delområde 3: Berg kirke og prestegård

Områdebeskrivelse:

- Berg kirke ligger nord i området fritt plassert på et høydedrag, ca 2 km nord fra Iddefjorden. Utsikten fra middelalderkirken er god i alle retninger.

- Fv 931 går mellom kirken og prestegården.
- Delområdet er omkranset av dyrket mark.

Biologisk verdi:

- De biologiske verdier er mangelfullt inventert. Interesse knyttes til gamle trær som finnes her med tanke på vedlevende organismer.

Kulturhistorisk verdi:

- Berg kirke er middelalderkirke i stein. Kirkeskipet er fra 1767, og det er særlig interessant da det henger et tremastet skip her av samme type som admiral Nelsons "Victory" (Mamen 1978).

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Berg kirke ligger typisk plassert for middelalderkirker med god utsikt utover daldraget. Kirken er godt vedlikeholdt.
- De biologiske verdiene er mangelfullt kjent.
- Med utgangspunkt i kulturhistoriske og landskapsmessige verdier, vurderes delområdet til middels/høy verdi.

Helhetsvurdering

- I tillegg til delområdenes mange elementer av prestegård, middelalderkirke, gårder, alléer, gravfelt, hagemark og havnehage, finnes dyrket mark med mange åkerholmer med fornminner i landskapet omkring.
- Storområdet har 21 registrerte fornminner innenfor avgrensningen, et svært høyt tall. Dette gir storområdet variasjon og stor opplevelsesverdi.
- De biologiske verdiene er imidlertid mangelfullt dokumentert.
- Området vurderes til høy/middels verdi.

Kirkebygda

Områdebeskrivelse:

- Kirkebygda ligger sentralt i Våler omkring Våler kirke.
- Området består av store, flate jordbruksarealer som avgrenses av skogkledte koller. Her finnes markerte landskapsmerker som som Våler kirke fra 1100-tallet, kommunehus, skole og fredet hovedbygning og stabbur på Kjos gård, tidligere Våler prestegård. Landskapsrommet oppdeles av flere åpne bekker med tilhørende randsoner.
- Det avgrensede arealet er et engbeite omkring flere fornminnefelt, 300 m nordvest for Våler kirke, nær Rv 121.
- Arealet er en del av et større skogområde som er foreslått lagt ut som friområde i kommunedelsplanen for Kirkebygda.
- Arealet beites av storfe.

Biologisk verdi:

- Ingen spesielle botaniske kvaliteter er kjent her (føllblom, hvitkløver, løvetann, marikåpe, blåkoll, gjeldkarve, rødkløver, ryllik, nyseryllik, engsoleie, grasstjerneblom, tiriltunge,

blåklokke, prestekrage, fuglevikke, harestart, engsyre, enghumleblom, tveskjeggveronika, knappsiv, bitterbergknapp, småsyre, knavel, hårsveve, tepperot, gulmaure, stemorsblom), men arealet synes mangelfullt inventert.

Kulturhistorisk verdi:

- Innenfor arealet ligger seks fornminnefelt, og flere finnes i umiddelbar nærhet. Steinalderboplasser finnes i området samt mange gravfelt. Sammen med områdene rundt Folkestad og Løken i sør, er det registrert opp mot 100 gravhauger hvorav flere har sjelden utforming.
- Våler kirke er en solid steinkirke fra tidlig middelalder med rikholdig inventar. Både prekestol, altertavle og døpefont er fra 1600-tallet. En av kirkeklokkene, som fortsatt er i bruk, er fra middelalderen, og orgelet, fra 1791, er en kuriositet (Mamen 1978).

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Engområdene er en del av et større friområde og er nær tilknyttet boligområder, skole og idrettsplass. I tråd med kommuneplanen, og i samarbeid med fylkeskonservator, er det anlagt et turstinnett i området. Dette er også tenkt brukt i undervisningssammenheng i skolen.
- Området er kulturhistorisk innholdsrikt og landskapsmessig representativt for ei jord- og skogbruksbygd i indre deler av Østfold.
- De biologiske verdiene er imidlertid dårlig kjent. På tross av mangelfull biologisk dokumentasjon, er arealet vurdert til høy/middels verdi.

Kjellandsvik

Områdebeskrivelse:

- Kjellandsvik ligger nord på Jeløy ca 3 km nord for brua over til Moss.
- Det avmerkete areal innringer et stort, inngjerdet skogs- og strandområde som beites av storfe. Bebyggelsen på Kjellandsvik med en gårdsdam er også med samt alléen langs Nesveien.
- Arealet inneholder blant annet en strandeng, hvor deler er dyrket opp, samt en tange, Kjellandsviktangen, som hovedsakelig består av tørr furuskog med lyng over permisk lavaberg.
- Avgrensningen er gjort upresis da det i områdene omkring innrammingen finnes elementer av både kulturhistorisk og biologisk verdi som for eksempel lange steingjerder, forekomst av misteltein i rogn og lind, skavgras, inklusive krysnings mellom skavgras og elvesnelle, åkerholmer og lange tunger av dyrket mark omgitt av enkeltstående store trær (eik) inn mot løvskogen. På østsiden av Nesveien finnes mindre dyrkede arealer som det i dag omkring bebyggelsen dyrkes bringebær på eller, mot Kjellandsvikbukta, poteter, eng og korn.
- Innenfor innrammingen beiter 12 storfe i dag, men det vanlige er omkring 20 storfe (grunneier Terje Dyre, pers. medd.).

Biologisk verdi:

- Beitedyra går på beite i skogen nord og vest for gården. Det finnes også et lite areal på sørsiden som omfattes av samme inngjerding. Det har gått beitedyr i denne skogen sammenhengende i over 100 år (T.Dyre, pers. medd.).

- Skogen utgjøres av blandingsskog med flere edelløvskogsfragmenter. Det finnes for eksempel mye alm her, enkelte også av store dimensjoner (tidligere skogbrukssjef Gaute Walberg, pers. medd.).
- I skogen og langs vannet er det funnet en rekke sjeldne og interessante karplanter, ofte vekster som begunstones av et beite. Her er kjent vassreverumpe, enghavre, hjertegras, bergørkvein, kvass-starr, duskstarr, engstarr, harekløver, havstarr, saltstarr, takhaukeskjegg, nakkebær, mannasøtgras, enghumleblom, marigras, strandkarse (oppdaget i 1988, Lye 1989, kjent fra 11 lokaliteter i fylket hvorav 9 i Moss, Båtvik 1994b), engfrytle, strandrug, storblåfær, myrhatt, knopparve, småengkall, skjoldbærer, nikkesmelle, saftstjerneblom, engnellik, skogvikke, lodnebregne, tusengylden og jordbærkløver. De mest interessante av disse både på grunn av beitedyras medvirkning og generell sjeldenhet er engstarr, storblåfær, hjertegras, engnellik, nakkebær og marigras ved siden av de nasjonalt rødlistete artene (Størkersen 1992) tusengylden og jordbærkløver (Båtvik 1994b).
- Ifølge Båtvik (1994b) er det kjent flere lokalt rødlistete arter (Båtvik 1992a) herfra som knøllmjørdurt (oppdaget 1988, kjent fra 21 lokaliteter i fylket hvorav 15 i Moss), skjellrot (kjent flere steder omkring Kjellandsvik, kjent fra 22 lokaliteter i fylket hvorav 15 i Moss), fuglereir (kjent fra 4 sikre lokaliteter i fylket, alle Jeløy), kubjelle (oppdaget på gården i 1980, uvisst om den fortsatt finnes her, kjent fra ca 13 lokaliteter i fylket hvorav 3 i Moss), kystgrisor (fullt naturalisert ved Kjellandsvik ifølge Lye & Gauslaa 1990, kjent fra 6 lokaliteter fra Østfold hvorav 3 på Jeløy) og bergflette som har sin hovedutbredelse i fylket på Jeløy.
- Nord for tunet ligger en dam. Her er registrert forventet artsinventar som skogsivaks, grøftesoleie, vassgro og gulldusk. Den mest interessante arten som er kjent herfra er rusttjønnaks som heller ikke er særlig sjelden, men likevel ikke av de vanligste vannvekster i fylket. Dammen har også liten vannsalamander samt flertallet av de forventete vanddyr (Bolghaug 1995). Dammen er gammel, men ble gravd dypere og utvidet for drøyt 20 år siden (T.Dyre, pers. medd.).

Kulturhistorisk verdi:

- De eldste, synlige kulturhistoriske spor fra området er bronsealderøysa på Kjellandsviktangen, men det er gjort arkeologiske funn fra yngre steinalder (Andressen 1984).
- En regner med at Kjellandsvik gård fikk fast bosetning omkring år 400. Omkring år 1650 eide Norges stattholder, Hannibal Sehested, stedet sammen med 19 andre storgårder og eiendommer i Mossedistriktet. I 1701 vet vi at Kjellandsvik gård ble benyttet som avlsgård til for hester av jordeiere som bodde i Moss (Andressen 1984). Industriereier M.Peterson eide Kjellandsvik fra 1870-1900 (T.Dyre, pers. medd.).
- Ifølge gårdseier T.Dyre består gården i dag av hovedhuset fra 1905, men med deler av huset fra omkring 1850. Låven er satt omkring 1850, men er påbygd og ombygd flere ganger. Garasje på gården er satt opp i 1954. Det finnes en potetkjeller på vestsiden av hovedveien. Denne er satt opp i 1962 og er i dag gjort om til bolig over potetkjelleren. Gårdens eldste hus skal være huset som kalles dansesalen som stammer fra før Peterson kom inn som eier. Her ble det visstnok drevet skjenkestue. Verandaen på huset ble satt opp i 1917, alt ifølge T.Dyre (pers. medd.).
- Tunet, med alle bygningene plassert i forskjellige høyder, blir liggende i en relativt bratt og uvanlig helling.
- Alléen ble plantet i 1870, men med enkelte trær (eik) som trolig er eldre enn dette.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Kjellandsvik gård er den eneste intakte gården på Jeløy hvor det ikke er fraskilt tomter til hus eller hytter (G.Walberg og jordbrukssjef Egil Holmsen, pers. medd.). I tillegg har det ved gården vært drevet skogsbeite sammenhengende i minst hundre år. Det er derfor vanskelig å finne tilsvarende steder i fylket med en slik helhet og kontinuitet.
- På beiten er det dokumentert et relativt godt biologisk mangfold uten at de helt store sjeldenheter er påvist. Biologiske verdier er også påvist nær inntil det avgrensede areal.
- Dammen like nord for bebyggelsen er gitt høyeste verneverdi på grunnlag av beliggenhet og tilstand og delvis på grunn av biologisk liv (Bolghaug 1995).
- Kulturhistorisk har gården en rik fortid med mange elementer av interesse knyttet til bygningsmasse, beliggenhet, flotte steingjerder, trerekker og en drift med lange tradisjoner. Husene på Kjellandsvik synes godt vedlikeholdt.
- De dyrkede arealene drives intensivt med bruk av kunstgjødsel.
- Området ligger ved Mossesundet og er attraktivt som friluftsområde.
- Totalt vurderes Kjellandsvik til høy/middels verdi.

Kjølberg

Områdebeskrivelse:

- Kjølberg ligger drøyt 2,5 km øst for Onsøy kirke nær Kjølbergelva (del av Seutelva) hvor den gamle kommunegrensen mellom Onsøy og Fredrikstad går. Gården ligger på en kolle 200 m øst for Rv 110 og ca 500 sør for Fv 409.
- Kjølberg er i vest, sør og øst omkranset av jorder der mindre bekke drag renner gjennom dyrket mark. I nord avgrenses området av en liten skogkledd kolle og fylkesveien.
- Gården er avmerket som et storområde med tre delområder.

Delområde 1: Natureng, hestebeite.

Delområde 2: Bekke drag med kantsone, hestebeite.

Delområde 3: Bebyggelsen med hageanlegg.

Delområde 1: Natureng, hestebeite

Områdebeskrivelse:

- Delområdet ligger like sør for bygningene på Kjølberg gård og fungerer i dag som hestebeite.
- Området er omkranset av blandingsskog og dyrket mark.
- En kjerrevei går gjennom beitet. I kanten av kjerreveien ligger en liten dam. I sørenden finnes en løe.
- Bjørk, osp og furu vokser spredt på arealet.

Biologisk verdi:

- Ingen særlig interessante karplanter er kjent (engkvein, tiriltunge, ryllik, nyseryllik, blåkløkke, hvitkløver, rødkløver, grasstjerneblom, firkantperikum, gulaks, øyentrøst, prestekrage, hvitmaure, hundekjeks, geiterams, bringebær). Den mest interessante er forekomst av øyentrøst, men arealet synes mangelfullt inventert.

Kulturhistorisk verdi:

- Ca 100 m sør for delområdet finnes en del gravhauger omgitt av skog.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Metallgjenstander og tønner skjemmer helhetsinntrykket i området.
- Området har ikke vært beitet kontinuerlig (opphold på ca 10 år).
- Arealet synes noe påvirket av kunstgjødsel.
- Delområdet vurderes til middels/lav verdi.

Delområde 2: Bekkedrag med kantsone, hestebeite

Områdebeskrivelse:

- Delområdet utgjør en hagemark langs Kjølbergelva, øst for Kjølberg gård med jernbanesporet nært inntil i øst.
- Delområdet er i vest, sør og øst avgrenset av dyrket mark. I nord grenser området til Fv 409.
- Arealet beites av hest.

Biologisk verdi:

- Flere monumentale eiker vokser i hagemarken. Ingen særlig interessante karplanter ble registrert i naturenga eller langs bekken (firkantperikum, tiriltunge, gåsemure, gulaks, marikåpe, ryllik, gulmaure, harestart, gjetertaske, føllblom, blåklokke, bitterbergknapp, blåkoll, prestekrage, takrør).
- Tidligere er imidlertid enkelte sjeldenheter kjent fra Kjølbergelva som f.eks. kranstusenblad (1893) (Blytt 1886, Holmboe 1934, Johansen 1981a, Båtvik 1992a). Ingen har, så langt en kjenner til, undersøkt denne delen av Seutelva for uvanlige vannplanter i ny tid.
- Elva er noe forurenset, særlig av partikkelavrenning og gjødselsig fra landbruket, men Kjølbergelva burde snarlig inventeres med tanke på verdifulle biologiske forekomster.

Kulturhistorisk verdi:

- Rester etter steinuttak finnes. Steinuttaket har trolig gitt materiale til restene etter gammel bru over bekken.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Partier i den nordlige delen er sterkt påvirket av kunstgjødsel.
- Sporene etter steinuttak er markerte og skjemmende.
- Positive verdier er bekkedraget, monumentale trær, hevdholdt kulturmarksbeite, variasjon i et småskalalandskap og tettstedsnærhet.
- Med manglende oppdaterte, biologiske undersøkelser, gis området middels verdi.

Delområde 3: Bebyggelsen med hageanlegg

Områdebeskrivelse:

- Delområde 3 utgjøres av bebyggelsen med hagen. Gården har historie tilbake til omkring 1380-tallet med tilhørende hageanlegg. Selve hageanlegget ble restaurert i 1920.
- Det arbeides fortsatt med restaurering av anlegget.

Biologisk verdi:

- Allèer, tuntre og andre monumentale trær vokser i delområdet.

- Arealet er ikke biologisk inventert.

Kulturhistorisk verdi:

- Historiske hageanlegg i tilknytning til tradisjonelle gårder, er sjeldne i Østfold.
- Bygningene danner et fint tun.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Området har flere kvaliteter både landskapsmessige og kulturhistoriske.
- Slike helhetlige gårdsmiljø med tilhørende hageanlegg som på Kjølberg, er sjeldne i fylket. Delområdet vurderes til høy verdi.

Helhetsvurdering

- De omtalte områdene omkring Kjølberg inneholder flere verdifulle elementer knyttet til hevdholdt beitemark, hagemark, bekkedrag, koller og en fin gårdsbebyggelse med hageanlegg.
- Områdets biologiske kvaliteter burde vært bedre kjent.
- Med dagens kunnskap vurderes arealene samlet til høy/middels verdi.

- Det kan synes aktuelt å utvide arealet hvor større deler av bekkesystemene omkring gården samt deler av Rv 110 blir med. Grensen i nord kunne tenkes ved Fv 409 og mot gården Solgård. Et slikt areal er antydnet på kartet.
- Dette ville gi en større helhet i området samtidig som en fikk med fornminnene sør for gården i arealet.

Skjeberg kirke/prestegården

Områdebeskrivelse:

- Skjeberg kirke ligger ca 7 km sørøst fra Sarpsborg sentrum, 2 km nord for Skjeberg stasjon, like vest for Rv 127.
- Det angitte areal inkluderer kirken, prestegården, inklusive naturområder omkring, samt enkelte kjente, biologiske sjeldenheter.
- Arealet omkranses av skogkledte åser, dyrket mark og med Skjebergkilen synlig i det fjerne.

Biologisk verdi:

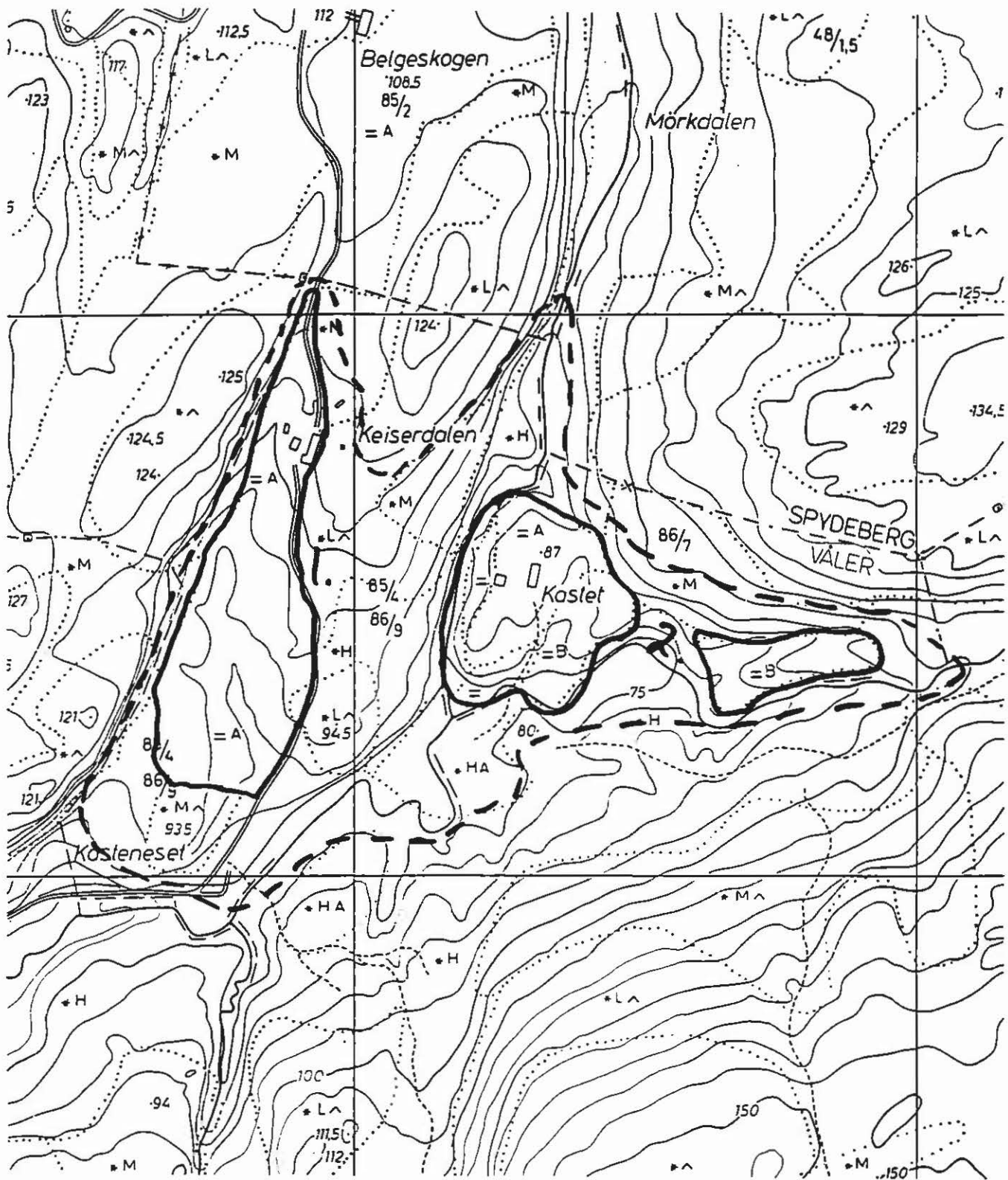
- Det er ikke kjent systematiske registreringer omkring kirken eller prestegården, men enkelte interessante funn er gjort. For eksempel er rikelige forekomster av muserumpe kjent fra plenene på og omkring kirkegården i ny tid (1995) (Båtvik 1995b). Muserumpe er listet som hensynskrevende i den norske rødlista (Størkersen 1992).
- Ved prestegården finnes et hageanlegg med en dam inn mot skogen. I denne dammen har rikelige bestander av nikkebrønsele med kantkroner vært kjent i over 50 år (Klaveness 1963, Båtvik 1995b).
- Frodig, lite berørt blandingsskog finnes nær prestegården.

Kulturhistorisk verdi:

- Skjeberg kirke er fra tidlig middelalder, omgitt av et torvdekt steingjerde. Kirken er i romansk stil og ble utvidet på 1500-tallet. Den ble ytterligere restaurert i 1923. Døpefont med relieffer er fra 1125-50, laget av kleberstein. Prekestolen er i renessansestil fra 1623. Ved kirken finnes flere gravmæler over eiere av Hafslund og andre aristokratiske familier (Mamen 1978).
- Flere forminner er registrert i og omkring arealet.

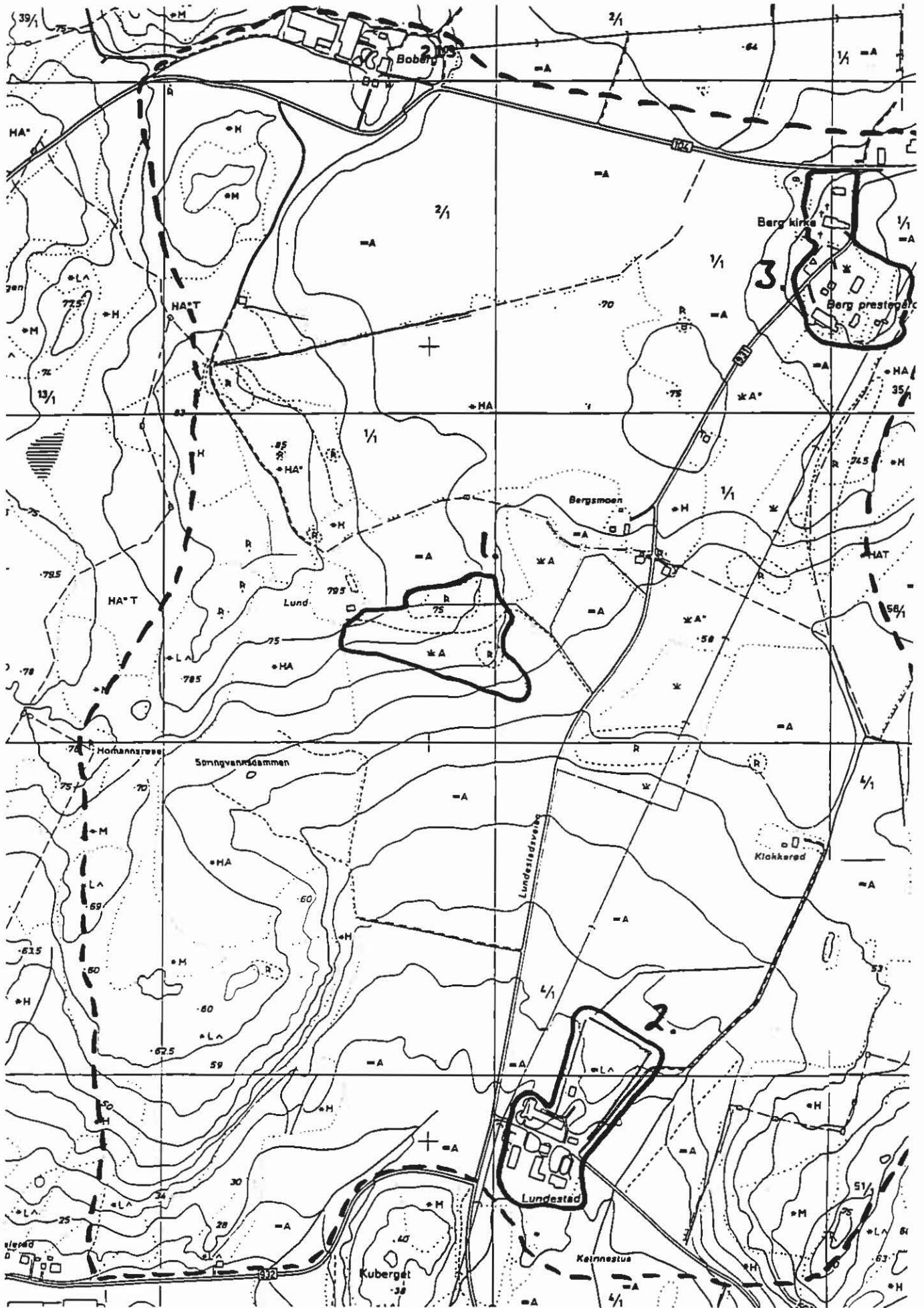
Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Utsikten fra Raets skråning fra Rokkeveien mot sør regnes som et av de flotteste kulturlandskap i Østfold. Her kan man se mange utviklingshistoriske trekk i landskapet.
 - Det er relativt få dokumenterte biologiske verdier her, men de kulturhistoriske er betydelige.
 - Flere forminner er registrert innenfor og i nærheten av det upresist avmerkete arealet.
 - Arealet vurderes til høy/middels verdi.
- Utkikkspunktet på Raet ved kirken gir et helhetlig inntrykk av et verdifullt kulturlandskap i Østfoldsammenheng (Asheim 1993). For å opprettholde eller forbedre dette storskalerte Østfoldlandskap, bør en oppmerksomhet og rettledning tilflyte jordeiere i et forsøk på å ivareta ønsket utseende. En gjeninnføring av flere beitedyr, mer frodige randsoner og en drift hvor mer slåttemark blir en naturlig del, ville være viktige bidrag i denne retning.

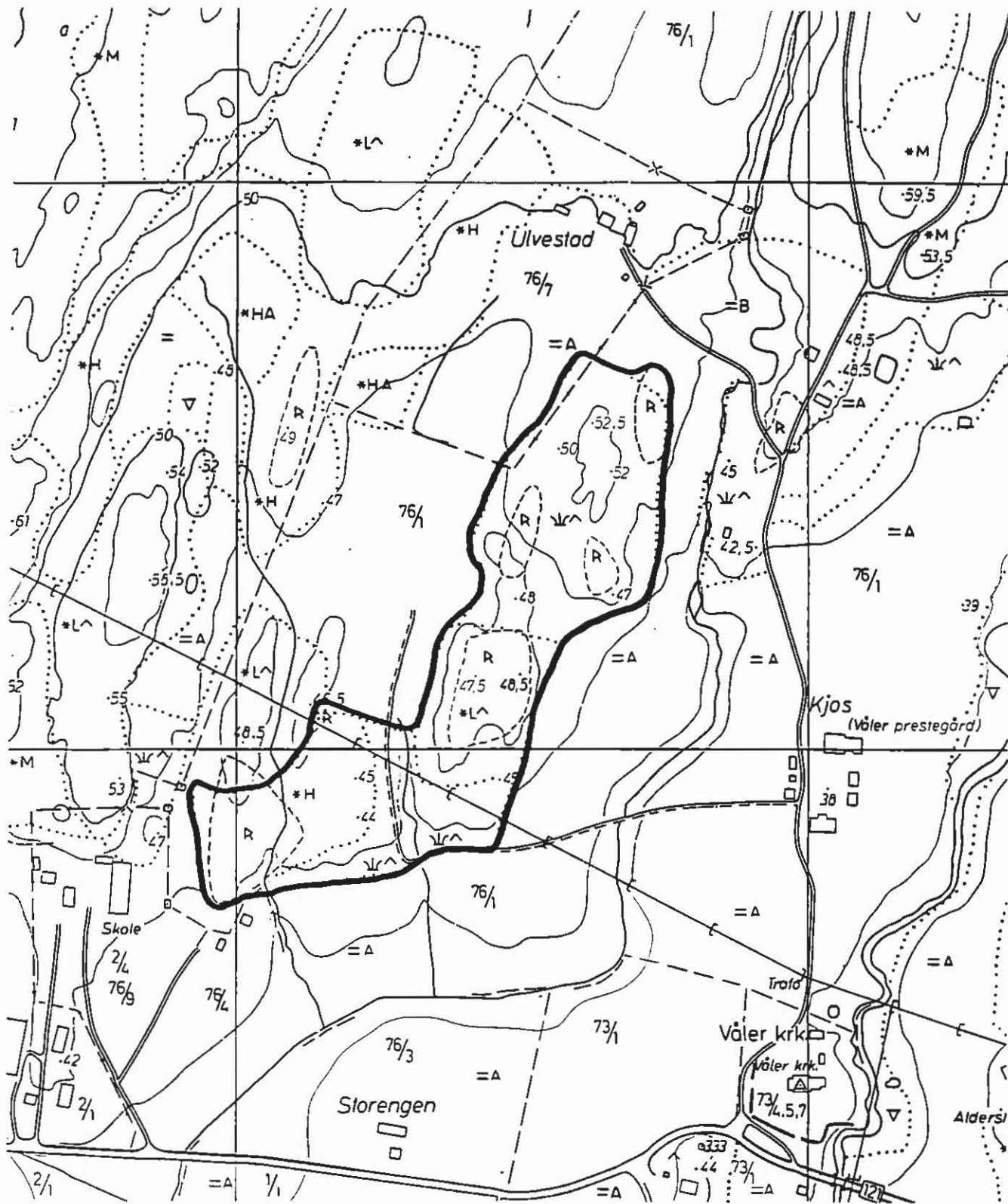
VÅLER

Lok. 10: KEISERDALEN/KASTET

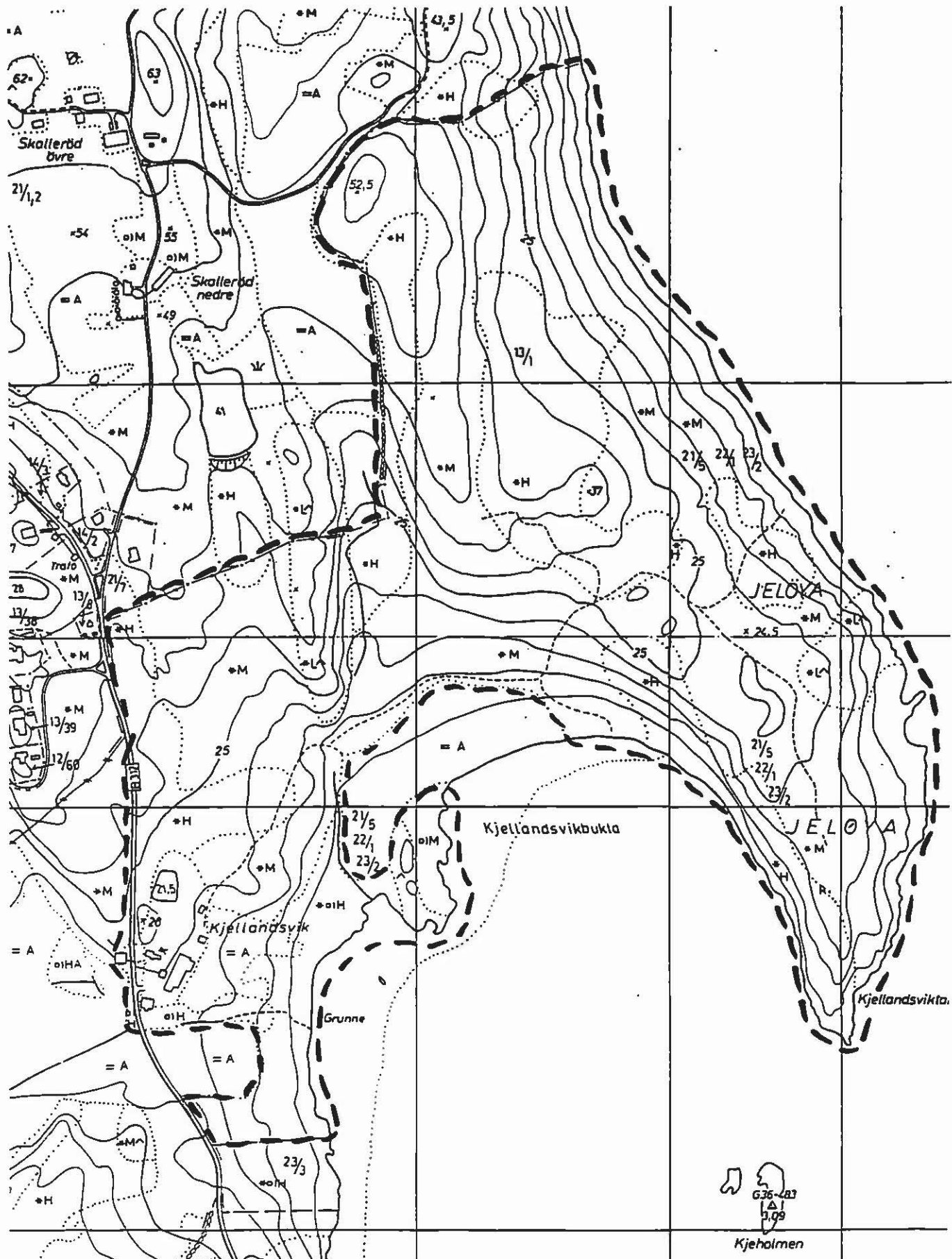
HALDEN

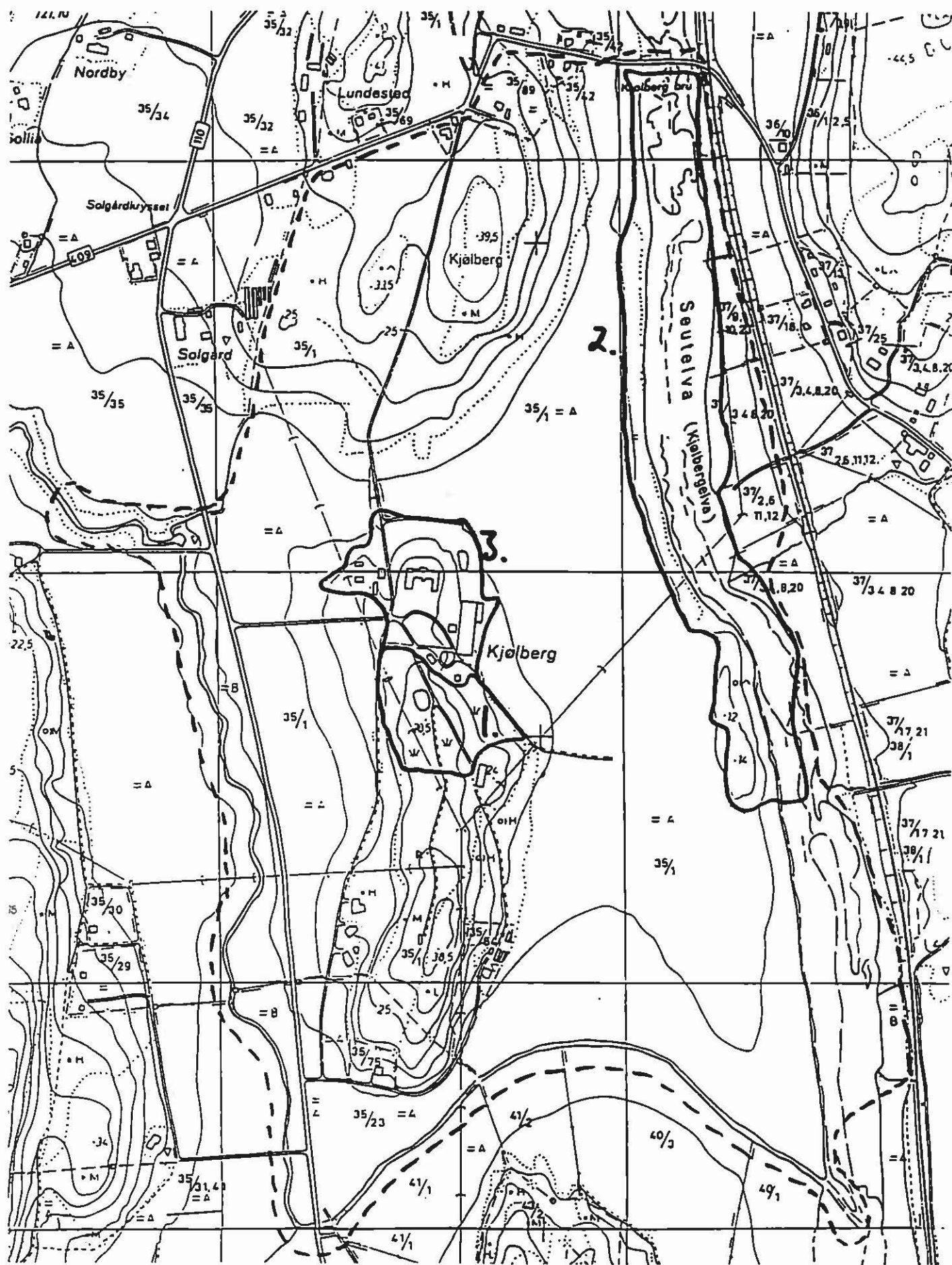
Lok. 9: BERG KIRKE/LUNDESTAD (nedfot. 35%)

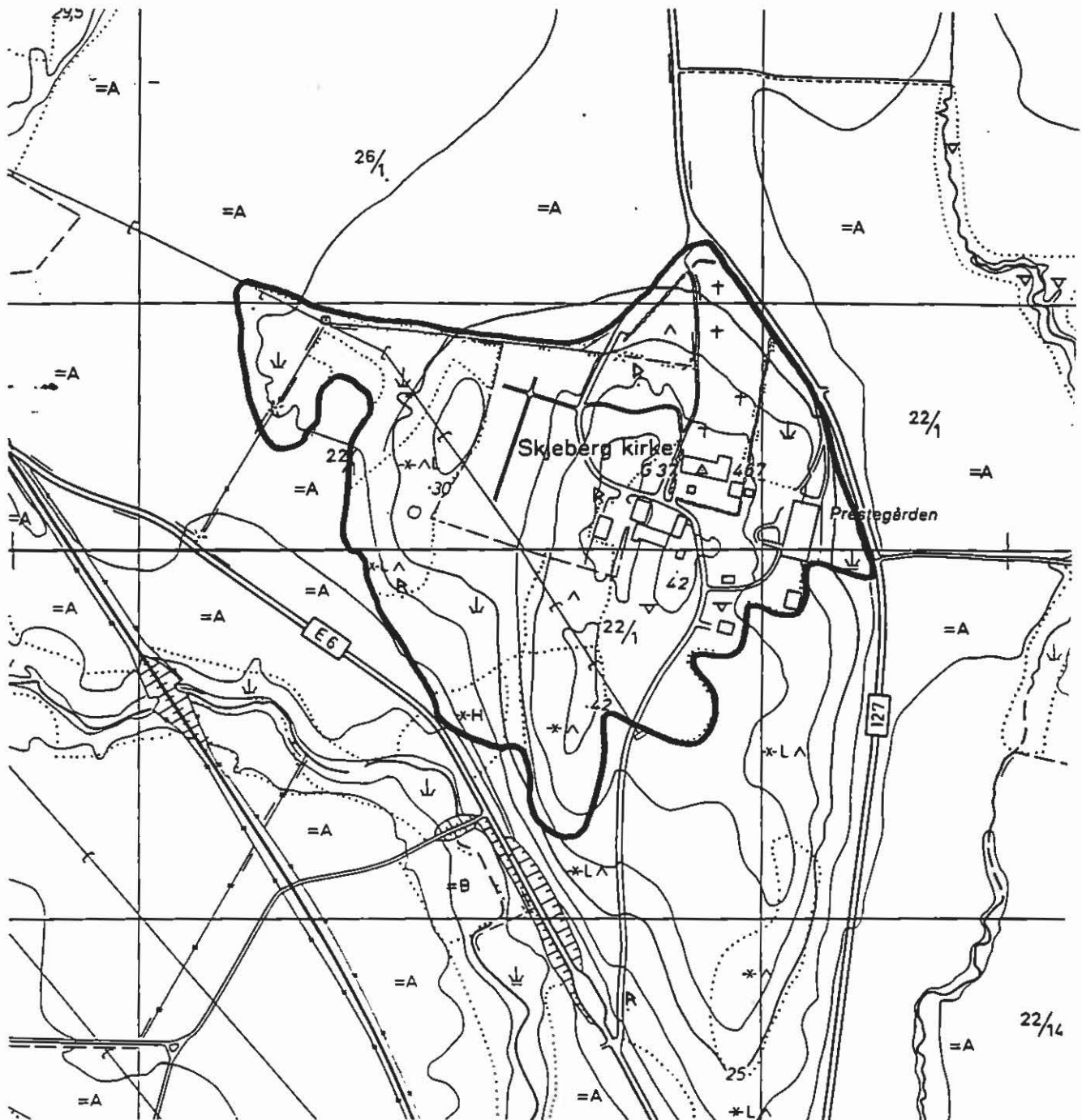
VÅLER

Lok. 9: KIRKEBYGDEN

FREDRIKSTAD, Onsøy Lok. 2: KJØLBERG (nedfot. 20%)

**SARPSBORG, Skjeberg Lok. 13: SKJEBERG KIRKE/
PRESTEGÅRDEN**

Kystlandskap ofte med stort artsmangfold:

1. **Stafsenga, Hvaler**
2. **Skipstadkilen, Hvaler**
3. **Kure Vest/Kanaholmen, Rygge**

Stafsenga

Områdebeskrivelse:

- Stafsenga ligger ca 5 km NNØ for Hvaler kirke, øst i Botnekilen, 800 m nordvest for Fv 506.
- Det aktuelle areal ligger øst for gården og strekker seg langs kilen nesten inn i den østlige delen av Botnekilen. En del tørrbakker ned mot sjøen er også med. Disse beites av storfe.
- Området er omkranset av skogkledde koller, gårdsveien i vest og strandstrekningen i nord. Beitemarkene grenser inntil små lapper med dyrket mark i sør.

Biologisk verdi:

- Beitebakkene er mangelfullt biologiske inventert. Det vokser en del løvtrevegetasjon i randsonene og på kollene. Treslag som vokser i området er eik, einer, ask, bjørk, furu, rogn og svartor. På naturenga finnes artene gulaks, grøftssoleie, sølvbunke, knappsiv, harestarr, føllblom, tunrapp og engkvein. Ytterst mot kilen ekspanderer takrør og havsivaks.
- Området har vært lite gjødslet med kunstgjødsel, men en del med naturgjødsel.
- Første funn av rødalgen *Furcellaria lumbricaulis* f. *aegagropila* i Norge ble gjort her samtidig med funnet i Neskilen nord for Vauerkilen på Vesterøy i 1972 (Lein & Wiik 1973). Fra danske farvann og fra Østersjøen benyttes denne til framstilling av furcelleran (danagar) som brukes til dyrking av bakterier (Steen 1993). Funnet er interessant og viser tildels at landbruksforurensningen og annet tilsig ikke hindrer forekomst av sjeldne alger.

Kulturhistorisk verdi:

- Det finnes både steingjerder og fegater i området.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Stafsenga utgjør en viktig bit av et lunt skjærgårdslandskap med skogkledte øyer og holmer, trange sund og kiler, strandenger og hagemarker med eik og einer. Slikt landskap er representativt for Hvaler.
- Dette er en av de få områdene hvor det på Hvaler har vært kontinuerlig beite i lang tid. Beitet ned mot sjøen, et mosaikkbilde av dyrket mark, løvskogsbryn, koller, steingjerder og fegater gir landskapet variasjon og mangfold.
- Steingjerdene er i god forfatning.
- Området har stor estetisk og kulturhistorisk verdi.
- De biologiske verdier er imidlertid mangelfullt dokumentert.
- Området vurderes til høy/middels verdi.

Skipstadkilen

Områdebeskrivelse:

- Lokaliteten ligger sørvest på Aslamøy og danner fortsettelsen av området fra Brattestø og Skjellvika (lok. 6). - Skipstadkilen består av en tangpåvirket, avsnørt bukt, men med daglig skifte av sjøvann gjennom en trang åpning i vest ut i Svanebukta.
- Det avmerkete arealet inkluderer gamle beiter nord og nordvest for kilen samt tar med en del av kystlandskapet sør for kilen.

Biologisk verdi:

- I Skipstadkilen finnes akkumulert en tangvoll som er rik på strandbalderbrå. Selve kilen er grunn og har rikelige forekomster av ålegras, havgras og hjertetjønna (Marker 1973, Lundberg & Rydgren 1994).
- Her har vi trolig også landets rikeste forekomst av kransalger med forekomst av de direkte truede artene *Tolypella nidifica* (kjent fra fire lokaliteter i Norge hvorav tre i Østfold), *Lamprothamnium papulosum* (bare kjent fra to lokaliteter i Norge, begge i Østfold) og *Chara canescens* (kjent fra åtte lokaliteter i Norge, tre fra Østfold, alle fra Asmaløy) (Langangen 1972, 1996a, 1996b). Kransalgene er knyttet til kilens indre del (Steen 1993).
- Nord for kilen finnes en svært god bestand av kommuneblomsten på Hvaler, strandmalurt. Arten er svært sjelden i Norge, bare kjent fra Kråkerøy og Hvaler på under 10 lokaliteter (Iversen 1989b, Båtvik 1992a).
- På det skrinne kystbeitet finnes trivielle tørrbakkeplanter, men arealene gror til med kratt av nype og slåpetorn der jordsmonnet tillater det nå som beitedyra er borte.
- På nakne skjellsandflekker finnes rike forekomster av vårplanten kalkkarse, oppdaget allerede i 1880 (Blytt 1882). Arten er bare kjent på Hvaler og i Onsøy i Norge på ca 20 lokaliteter (Båtvik 1992a).
- I 1842 ble det gjort funn av kulturmarks- og fuktighetsplanten kystmyrklegg. Arten er ikke senere påvist her (Løfall 1996). Den er nå borte fra samtlige av sine kystlokaliteter i Østfold og kjennes bare fra syv intakte steder mot svenskegrensen mot opprinnelig 32 lokaliteter i fylket (Løfall loc.cit.).
- Ved kilen har opphør av beitet gitt betydelig ekspansjon av takrør.

Kulturhistorisk verdi:

- Ikke observert.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Selve strandsoneringen er typisk og med innslag av svært sjeldne karplanter og kransalger.
- I kulturlandskapssammenheng bør området gjeninnføre beitedyr for å opprettholde arealene som artsrike beiter. Uten denne skjøtsel vil arealet bli langt mer artsfattig enn i dag. Den konkurransesvake kalkkarsen er for eksempel avhengig av at beitedyr sparker i jorda slik at ny skjellsand blottlegges.
- Man bør vurdere tråkkskader på kransalge-vegetasjonen ute i kilen ved sterk storfebeiting. Det er trolig gunstig for kransalgene med et moderat beite på landsiden da råtnende tangvollvegetasjon og ekspanderende takrørbelte gir økt, uønsket næringstilgang i kilen. Kransalgens største trussel er økt næringstilgang ved siden av gjenfylling og drenasje av voksestedene.
- Skipstadkilen representerer et typisk, men grunt og vindslitt kystheilandskap som vurderes til høy/middels verdi.

Kure Vest/Kanaholmen

Områdebeskrivelse:

- Kure Vest ligger øst for gården Kuremyra innerst i Kurefjorden, 4 km sør for Rygge kirke, 1,2 km øst for Fv 335.
- Lokaliteten strekker seg fra sør for gården Kure Vest og inkluderer Kanaholmen i øst. Utløpet av Kureåa blir også med samt enkelte steingjerder i nordøst.
- Arealet består hovedsakelig av et strandengområde innerst i en grunn fjordarm med endel løvskog i bakkant. Lokaliteten har et åpent preg, stedvis med tett takrørvegetasjon. Arealet er stedvis påvirket av skjellsand.
- Strandenga beites i dag av storfe og sau.
- Området inngår delvis i Kurefjorden våtmarksreservat som er det andre Ramsarområdet i Østfold ved siden av Øra naturreservat. Et Ramsarområde er et område med internasjonal verneverdi som vernes etter avtalen om vern av viktige våtmarker på jorda undertegnet i byen Ramsar i Iran i 1971 (Størkersen 1996).

Biologisk verdi:

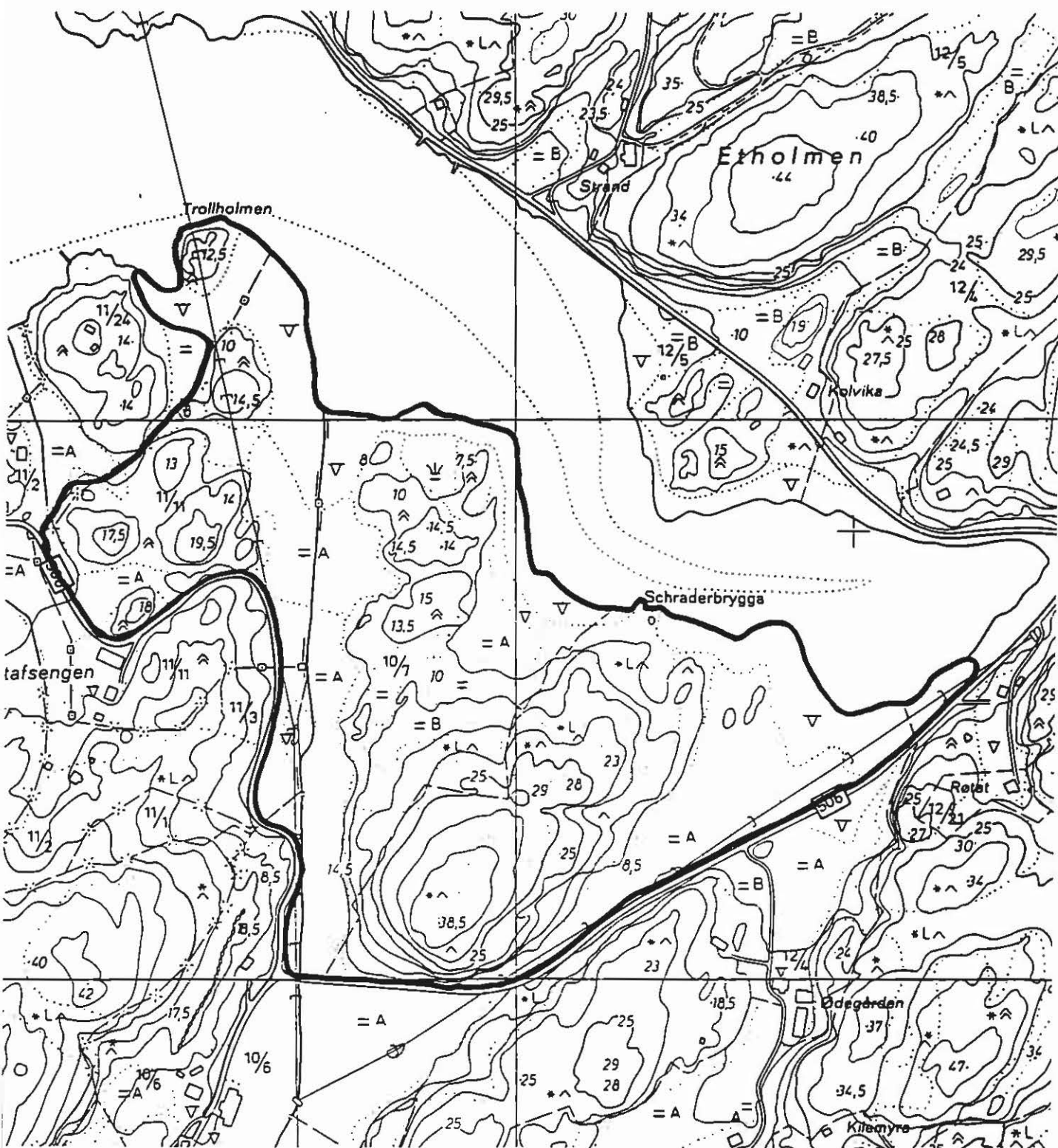
- Arealet omfatter beitemark i strandeng, takrørbelte og deler av gruntvannsbassenget utenfor. Her finnes mye triviell flora (enghumleblom, lodnestarr, sølvbunke, fuglevikke, tiriltunge, engsoleie, filtkongsslys, ålegras, havgras, salturt, mjøduert, myrhatt, strandstjerne), men også mer interessante arter som blåfjær, blodstorkenebb, engstorkenebb, strandkjeks, neslesnylteråd, saftmelde og strandrødtopp (Båtvik 1992a, 1994a, Lundberg & Rydgren 1994). Engstorkenebb regnes som en særlig uvanlig art i fylket med ca 16 kjente forekomster hvor bare to er fra Rygge (Båtvik 1992a, 1994a). Neslesnylteråd er også bare kjent fra to lokaliteter i Rygge, men med drøyt 20 i fylket (Båtvik 1994a).
- Tidligere fantes også rike forekomster av orkidéen engmarihand her ute (Hovda & Aasgaard 1972, Marker 1973), men denne forsvant da grunneierne anla en jordvoll ytterst i strandenga og dyrket opp de kalkrike strandengene innenfor før fredningen ble gjennomført.
- Det var trolig omkring utløpet av Kureåa at landets første oppdagelse av vasskjeks ble gjort i 1874 (Blytt & Blytt 1876), Båtvik 1992a, 1996). Vasskjeks var kjent på 12 lokaliteter i Norge (tre i Østfold), men pga mangelfull skjøtsel og hensyn til fuktmark i kulturlandskapet, har arten forsvunnet fra samtlige av sine opprinnelige voksesteder. Dens eneste forekomst i landet i dag er en omplassering i Tjølling i Vestfold (Lye 1990, 1991, Båtvik 1996).
- Trevegetasjon utgjøres av einerberg, steinnype, svartor, osp, furu og gran.
- Fuglelivet er rikt, særlig i gruntvannsområdet like utenfor (Lågbu & Rosnes 1980, Fløseth 1991, Lågbu 1991, Botnermyr 1993). I Kureåa ble det sommeren 1995 registrert busksanger for første gang i Østfold (Botnermyr 1996).
- På grunn av det allsidige plantelivet finnes også et rikt og variert insektliv her.

Kulturhistorisk verdi:

- Markerte steingjerder finnes flere steder innenfor området. Ved Rosnes Søndre, få hundre utenfor arealet i nordøst, finnes fornminner.

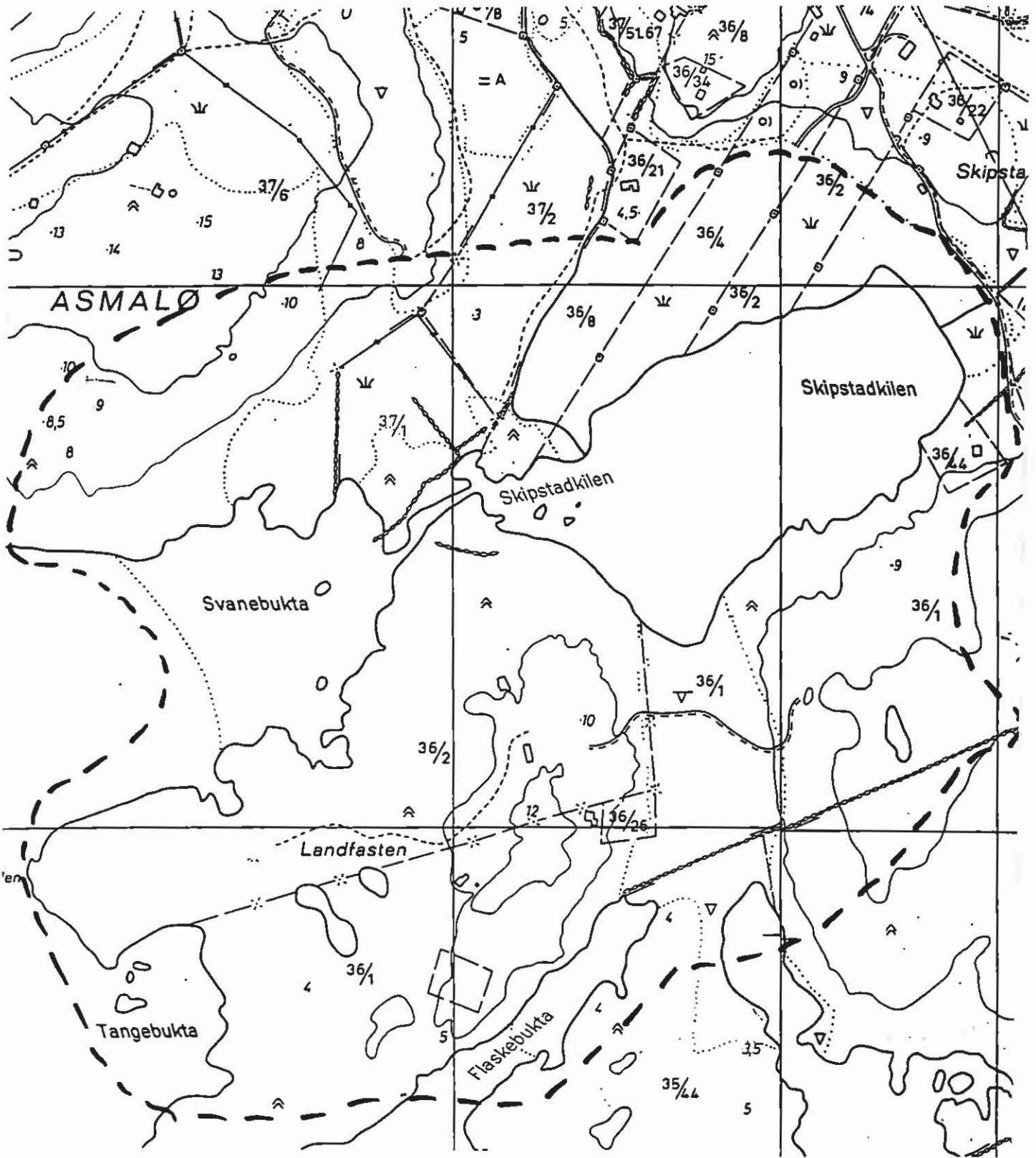
Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Det har vært opphold i beitingen en del år, men som en del av skjøtselsplanen, ble det etter 1993 forsøkt med beiting av storfe og sau. Kjøttferaser har vist seg effektive til å redusere ekspansjonen av takrør (Lundberg & Rydgren 1994).
- Arealet mottar mye næringtilsig fra dyrket mark og kunstgjødsling i bakkant. Det finnes også voller lagt opp i relativt ny tid, før det ble naturreservat, for å vinne jordbruksland. Mye av den fine strandenga ble ødelagt av dette inngrepet, bl.a. orkidéengene.
- Ute på Kanaholmen har det i noen år vært drevet aktiv fangst av fugl for ringmerking.
- Våtmarksreservatet er i hovedsak knyttet til gruntvannsområdene, mens mye av strandenga, med de botaniske verdiene ikke er inkludert.
- Like utenfor området i vest finnes en oppdemmet dam med interessant beliggenhet og dyreliv, dog er ingen sjeldne arter registrert her. Dammen er gitt verneverdi 3-4 på en skala til fire (Bolghaug 1995).
- Et slikt strandareal med beitedyr i tilknytning til et internasjonalt verneverdig våtmarksområde, gjør at arealet vurderes til høy/middels verdi.

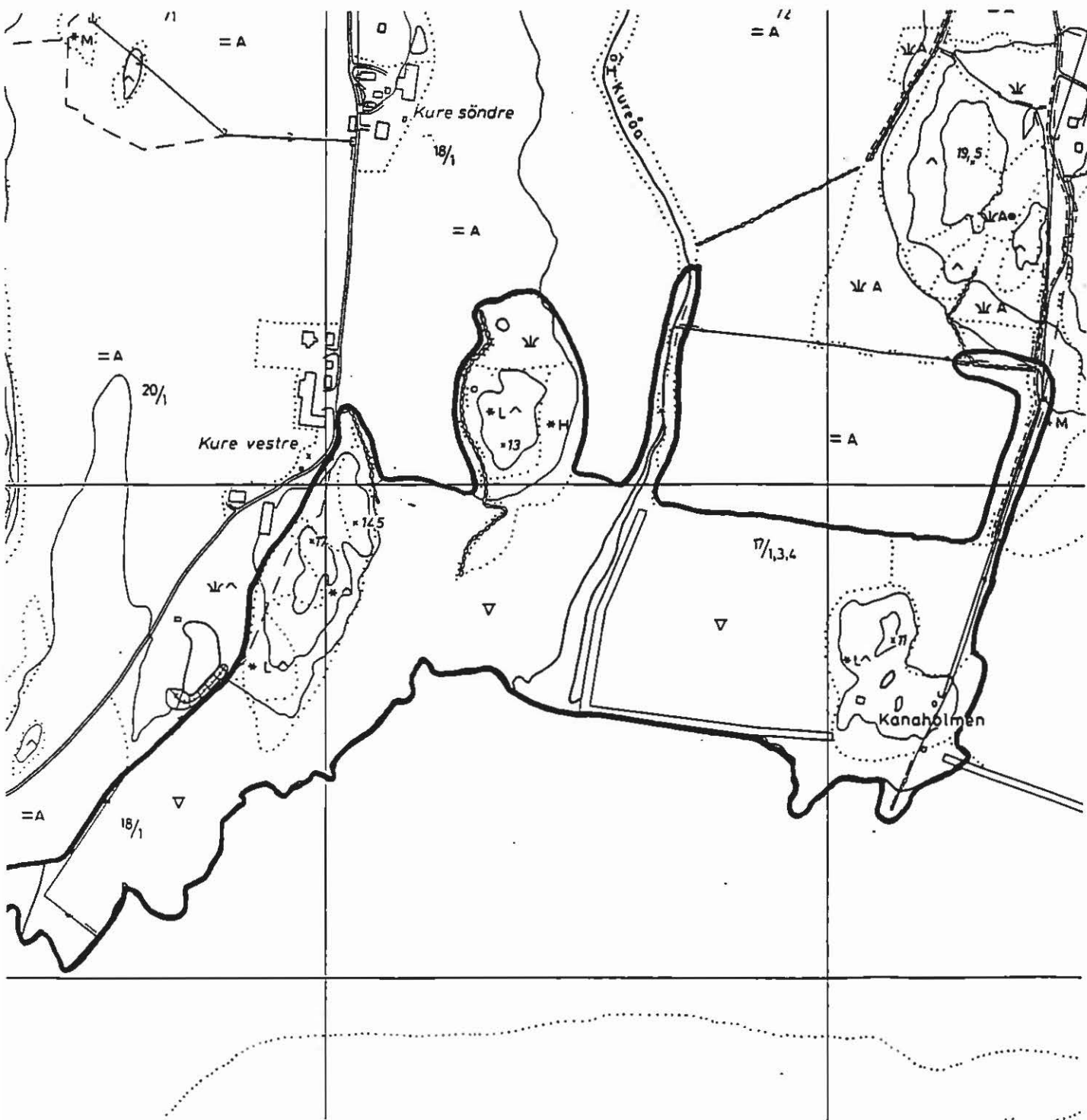
HVALER

Lok. 3: STAFSENGA

HVALER

Lok. 7: SKIPSTADKILEN

RYGGE

Lok. 2: KURE VEST/KANAHOLMEN

Øvrige arealer:

1. **Schieselva**, Rakkestad (meandrerende elv, sjeldne arter)
2. **Hunnfeltet**, Fredrikstad, Borge (forminner, hagemark)
3. **Fuglevik**, Moss (tidligere beiter, sjeldne arter)
4. **Råde kirke/Lundeby**, Råde (middelalderkirke, åpent kulturlandskap, sjeldne arter)
5. **Hobøl kirke/prestegård**, Hobøl (middelalderkirke, historiske bygninger, hageanlegg)
6. **Roer**, Rygge (fegater, steingjerder, forminner)
7. **Oppstad**, Sarpsborg, Tune (beite, forminner)
8. **Solli kirke**, Sarpsborg, Tune (rik skog, kulturminner)
9. **Kilebuslora/Kilebu**, Rakkestad (tidligere beite over skjellsand)
10. **Valdisholm**, Eidsberg (forminne)

Det finnes arealer i gruppen som har fått nest høyeste verneverdi som representerer særtrekk en ikke finner i gruppen med høyeste verneverdi. Dette kan for eksempel gjelde områder med store forminnerfelt. For å få et representativt utvalg arealer for fylket, er det derfor nødvendig å plukke arealer også fra denne gruppen.

Schieselva

Områdebeskrivelse:

- Schieselva (Skiselva) er den delen av Rakkestadelva som strekker seg fra Ertevannet i sør til der bekkeløpet fra øst samles i hovedløpet mellom Rakkestad kirke og Nordby gård.
- Det avmerkete arealet er et ca 3,5 km langt, meandrerende elveleie som går nær parallelt og vest for Rv 22. Det strekker seg i nord fra der Schieselva renner ut i Rakkestadelvas hovedløp til brua øst for Dangstorp i sør.
- Elveleiet er omkranset av åker og eng, men med få tilgrensende beiteområder.
- Arealet er gitt høy verdi i naturvernregistreringen hos Fylkesmannen i Østfold (1976).

Biologisk verdi:

- Floraen er ikke tilstrekkelig undersøkt, men en rekke vannplanter (pusleplanter, fuktighetskrevende arter) av interesse finnes formodentlig.
- Langs denne elvebiten er kjent de sjeldne øyenstikker-artene klubbe-elveøyenstikker (*Gomphus vulgatissimus*) (regnes som truet i fylket, bare kjent fra Hobøelva og Enningdalselva i fylket ved siden av denne) og elvevann-nymfe (*Platycnemis pennipes*) (regnes som sårbar i fylket) (Løfall et al.1995, Løfall 1995a, Dolmen 1995). Klubbe-elveøyenstikker regnes som direkte truet i den norske rødlisten, mens elvevann-nymfe regnes som sårbar (Størkersen 1992).
- En slik meandrerende bekk med kantvegetasjon er særlig attraktiv for småfugl og som trekkled for viltet. Her er blant annet registrert de relativt sjeldne fugleartene myrsanger og isfugl (Løfall 1995a).

Kulturhistorisk verdi:

- Flere elementer langs bekken knyttet til gammel drift som rester etter mølle og sag finnes.

- Allétrær langs Rv 22 forbi Haugby og Amunddalen finnes nær ved samt flere beitearealer langs elva. Alléen er av bjørk, men ble av Statens Vegvesen tatt bort i 1995 og erstattet med en ny (Gunnar Moslått, Tomb jordbruksskole og B.P.Løfall, pers. medd.). Det finnes også flere alléer/trerekker i landskapet langs elva.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Området har høy natur- og landskapsverdi. Denne elvebiten er trolig Østfolds fineste meanderelv ved siden av deler av Hobølelva.
- De fleste beiter er i dag under gjengroing. Det ville vært ønskelig med noe restaurering/beitetiltak for å øke biomangfoldet og samtidig kulturlandskapsverdiene.
- Elvevannet er en del forurenset av tilgrensende, gjødslet jordbruksland.
- Brua i søndre del av arealet er i dag. En moderne mølle finnes her i dag.
- De biologiske verdier burde vært bedre dokumentert, særlig de botaniske.
- I dag vurderes arealet til høy/middels verdi.

Hunnfeltet

Områdebeskrivelse:

- Hunnfeltet ligger ca 2,5 km sørøst for Borge kirke, like nord for Rv 110 i Skiviken. Området grenser til dyrket mark og bebyggelse.
- Hunnfeltet regnes som fylkets største og mest kjente gravfelt.
- Området er gitt en upresis innramming som inneholder mange fornminner, en bygdeborg og noe bebyggelse sammen med to særskilt avmerkete dellokaliteter.

Delområde 1: Steinsetting med eng i Skiviken.

Delområde 2: Natureng med gravhauger.

Delområde 1: Steinsetting med eng i Skiviken

Områdebeskrivelse:

- Delområdet ligger ca 300 m nord for Hunnebunnen.
- Gravfeltet er i sør, og delvis i øst, avgrenset av bebyggelse. I nord grenser området til skog. Vest for området ligger dyrket mark.

Biologisk verdi:

- Grasbakken i området er trolig holdt nede ved slått. Det finnes ingen kjente artslister tatt opp her, slik at de biologiske verdier er udokumenterte.
- Tradisjonelle kulturmarksarter er kjent herfra.

Kulturhistorisk verdi:

- Feltet er et av Norges største gravfelt med 145 synlige gravminner fordelt på tre felt. Fornminnene stammer fra bronsealder til vikingtid (1000 f.Kr.- 1000 e.Kr.), et spenn i tid på omkring 2000 år.
- Gravhaugene har forskjellige utforming, men inneholder gravrøyser, steinsettinger, steinlegninger, bautasteiner og usynlige, små branngraver under markoverflaten.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Delområdet har store kulturhistoriske verdier, mens de biologiske verdier er mangelfullt kjent.
- Det er viktig med aktiv skjøtsel for at fornminnene skal komme bedre til sin rett samtidig som slått gir gode forhold for slåtte-engarter, et kulturlandskapselement vi har lite igjen av i Østfold.
- Delområdet vurderes til middels/høy verdi pga de mange fornminner.

Delområde 2: Natureng med gravhauger

Områdebeskrivelse:

- Området ligger ca 450 m nordvest for delområde 1.
- Arealet grenser mot dyrket mark i nordvest, nord og øst. I sør og sørvest avgrenses området av bebyggelse og Rv 110.

Biologisk verdi:

- Ingen interessante karplanter er kjent herfra (sølvbunke, tunrapp, engkvein, gulaks, blåklokke, grastjerneblom, einstape, lyssiv, tiriltunge), men arealet er mangelfullt inventert.

Kulturhistorisk verdi:

- Her finnes også betydelige fornminner som boplasser og åkerspor fra stein- og bronsealder. Hulveier finnes i søndre del av feltet.
- 500 m nord for arealet ligger Ravneberget med en bygdeborg fra jernalderen. Gravhauger fra bronsealder til vikingtid finnes også her.
- Haugfeltet består av ca 60 hauger av ulik størrelse, alle graver.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Tilstanden er god på fornminnefeltet.
- Biologisk er arealet mangelfullt kjent, men inneholder neppe særlig spennende arter.
- De kulturhistoriske verdiene er opplagt høye, men da de biologiske verdier ikke er dokumentert, vurderes delområdet til middels/høy verdi.

Helhetsvurdering

- Hunnfeltet er fylkets største og mest kjente gravfelt. Her fins gravhauger, hulveier, og steinringer i rekonstruert hagemark. Feltet inneholder også Ravnefjellet bygdeborg. De to feltene har en rekke veldokumenterte kulturhistoriske verdier samlet på et relativt lite og oversiktelig område. Arealene omkring inneholder også betydelige fornminnefunn.
- Områdene burde vært bedre biologisk inventert, men det synes ikke sannsynlig at det skulle finnes store verdier pga fattig geologi og generell slitasje.
- Langs veien mot Ravneberget fra sør finnes betydelige masseuttak av sand som synes forstyrrende i helhetsbildet.
- Det synes også uheldig med bebyggelsen og riksveien så tett innpå, og delvis oppe i, fornminnefeltene i sør.
- Storumrådet vurderes til høy/middels verdi.

Fuglevik

Områdebeskrivelse:

- Fuglevik gård ligger mellom Kjellandsvikbukta og Fuglevikbukta, ca 3,5 km nord for brua over til Jeløy.
- Det avmerkete areal inkluderer deler av bebyggelsen på gården, åsen på nordsiden av gårdsveien (Bjørnelabbene) og dammen nord for der gårdsveien grenser til Nesveien.
- Arealet inneholder en gammel beitemark over fin, basisk brunjord med sjeldne botaniske forekomster. Området er foreslått vernet.

Biologisk verdi:

- Skjellsandbanken i lia nord for gården har svært mange sjeldne arter knyttet til basisk jord og høye varmekrav. Her er kjent fylkets eneste bestand av lodnefiol. Denne er rødlistet nasjonalt som sårbar (Størkersen 1992). Arten har ellers gått sterkt tilbake i Norge pga nedbygging (Halvorsen & Fagemæs 1980). Fuglevik på Jeløy har landets største bestand av arten (Økland & Økland 1988, Fosby 1989, Båtvik 1994b). Det er også kjent at lodnefiol krysser seg med marsfiol fra samme lokalitet (Båtvik 1994b).
- Området har flere regionalt rødlistete arter som tysbast, skogmarihand, knollmjødurt, brokkurt (utgått?) og storkonvall (Båtvik 1992a, 1994b).
- Ved foten av høyden finnes også en sjelden ask-snelleskog. Her finnes krysningen storkonvall x kranskonvall. Denne er med sikkerhet bare kjent herfra i Norge (Fosby 1989, Båtvik 1992a, 1994b).
- Dammen øst for gården, ved Nesveien, har flere sjeldne forekomster. Her er registrert både liten og stor salamander ved siden av buorm. Begge salamanderartene er med på den norske rødlisten hvor den store salamanderen er mest utsatt (Størkersen 1992). Av planteliv er det registrert tjønnaks, rusttjønnaks, småtjønnaks, hvit nøkkerose og kransalger i dammen og flaskestarr og skogsivaks omkring (Bolghaug 1995).

Kulturhistorisk verdi:

- Ved Fuglevik var det fast bosetning ved inngangen til 700-tallet ifølge gamle opptegetninger, men arkeologiske funn er gjort fra yngre steinalder (Andressen 1984). Omkring år 1650 eide Norges stattholder, Hannibal Sehested, stedet sammen med 19 andre storgårder og eiendommer i Mossedistriktet. I 1701 vet vi at Fuglevik gård ble benyttet som avlsgård til for til hester av jordeiere som bodde i Moss (Andressen 1984).
- Fuglevik gård er fortsatt en gammel og velholdt gård. Dagens hovedhus og stabbur er oppført i 1866, utkjeller fra 1905, mens låve, stall, mursteinsfjøs, grise- og hønsehus er fra 1937 (Krohn 1942).

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Fuglevik gård, med lia i nord, er en sjelden lokalitet. De biologiske verdier er høye knyttet til sjeldne planter på gammel beitemark samt til den interessante dammen med dokumenterte sjeldenheter. Dammen er gitt høyeste verneverdi pga det sjeldne plante- og dyreliv (Bolghaug 1995). De mest interessante landarealene er utsatt for gjengroing da det ikke beiter dyr her i dag.
- Bygningene på gården synes godt vedlikeholdt i alle fall de bygninger som er i aktivt bruk ved dagens landbruk.
- Arealet vurderes til høy/middels verdi.

Råde kirke/Lundeby

Områdebeskrivelse:

- Råde kirke ligger sentralt på Raet med utsikt over Skinnerflo i sør, ca 1,5 km øst for Karlshus sentrum. Lundeby ligger snaut 500 m øst for kirken langs Rv 118.
- Det avmerkete areal går fra kirken i vest, inklusive Prestegårdsskogen i sør, forbi Lundebygårdene, og øst til Borge. I sør avgrenses arealet hovedsakelig av dyrket mark, mens i nord grenser riksveien inntil.
- Øst for kirken utgjør arealet et åpent kulturlandskap med mindre skogsteiger, gårdsdammer og flere fornminnefelt.

Biologisk verdi:

- Prestegårdsskogen, sør for kirken, inneholder gamle og døende løvtrær. Betydelige biologiske verdier er knyttet til formodete forekomster av virvelløse dyr uten at forholdene er særlig undersøkt.
- Flere fine lunder med store og markante eiketrær finnes.
- Ved Lundeby finnes en interessant gårdsdam. Denne er trolig 800 år gammel da det skal ha blitt tatt masse herfra under byggingen av Råde kirke (Dolmen 1992).
- Dammen er artsrik. Flere interessante arter er kjent her som vann-nymfen *Coenagrion armatum* (rødlistet som sårbar, Størkersen 1992), ryggsvømmeren *Notonecta reuteri* (nyoppdaget for Norge i 1985) og de sjeldene vannbillene *Noterus clavicornis* og *Hydaticus seminiger* (Dolmen 1992).

Kulturhistorisk verdi:

- Området er svært rikt på fornminner. Det er registrert 10 fornminner innenfor arealet med flere betydelig gravfelt. Ett av dem består av en markert steinsetting nær riksveien.
- Råde kirke er en 800 år gammel steinkirke fra middelalderen. I 1723 kom den i privat eie under Toomb herregård, men ble kjøpt tilbake av kommune 1852 (Roer 1942). Den ble ombygd i 1862. Altertavlen er fra 1639 (Mamen 1978).
- Prestegården og prestegårdsskogen nevnes i biskop Eysteins jordebok fra 1397. Lenge var gården sete for presten i Råde. Den ble drevet som en storgård, og var en tid den nest største gården i Råde etter Tomb (Bassøe et al. 1968).
- Lundeby gård utgjør et gårdskompleks som skriver seg tilbake til 1518. Senere ble stedet delt opp i flere enheter slik det er i dag. Fortsatt finner vi fine gårdstun her med godt vedlikeholdte bygninger.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Arealet har en interessant historie knyttet til kirken og Lundeby-gårdene, staselig plassert oppe på Raet.
- Her finnes oppsiktsvekkende mange fornminner hvor flere av dem er godt synlige i terrenget.
- De biologiske verdier er hovedsakelig knyttet til Prestegårdsskogen og dammen ved Lundeby hvor det er gjort flere sjeldne insektsfunn. På grunn av dammens biomangfold, anses den som nasjonalt verneverdig (Dolmen 1995).
- Området vurderes til høy/middels verdi.

Hobøl kirke m/prestegård

Områdebeskrivelse:

- Lokaliteten ligger ca 3 km SSV for Elvestad, 500 m øst for Rv 120. Lokaliteten ligger i et variert jordbruksområde med lunder, skogsbryn og frodige bekkedrag og kantsoner med edelløvskog.
- Prestegården med tun og hageanlegg omslutter delvis kirken slik at kirkebakken og prestegårdstunet fungerer som en enhet.
- Området oppfattes som et regionalt viktig kulturlandskaps-område i Østfold (Asheim 1993).

Biologisk verdi:

- Svært gamle og storvokste asker omkranser kirken.
- Hageplanter i prestegårdshagen.
- Ingen interessante enkeltarter er kjent herfra, men arealet er mangelfullt inventert.

Kulturhistorisk verdi:

- Alderstegent kirkegårdsmiljø med mange gamle enheter. Steinkirke fra 1100-tallet, hovedbygning fra 1822, lysthus fra omkring 1800 (Mamen 1978).
- I prestegårdshagen finnes en terrassehage fra 1700-tallet. Hagen er nylig restaurert.
- Gravhauger er kjent i området fra før kirkens tid.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Hovedbygningen og lysthuset er fredet og underlagt riksantikvarens anbefalinger. Hagen er nylig restaurering etter anbefalte retningslinjer.
- Landskapsmessig og kulturhistorisk er området svært interessant.
- Biologisk og landskapsmessig er trærne alder og utseende interessante.
- Engfloraen er delvis manglende og er ikke undersøkt.
- På grunnlag av de kulturhistoriske verdier, samt en rik naturstruktur, gis området høy/middels verdi.

Roer

Områdebeskrivelse:

- Roergårdene ligger ca 2,5 km sørøst for Rygge kirke, med arealer på hver side av Fv 336. Gårdene ligger i et relativt flatt terreng, men med mange oppstikkende åkerholmer og løvskogsbryn.
- De aller fleste høyder har fornminneregistreringer.
- Området har svært mange steingjerder som danner fegater og grenser mellom jordstykkene. Ved Roer Østre finnes de fineste fegatene dannet av steingjerder.
- Gården, med fegater og fornminnefeltet i vest, er gitt særskilt innramming. Forøvrig er det gitt en upresis innramming av området som inkluderer Roergårdene, går sørøst til Molvik Nordre og Eskelund Nedre i nordøst. Både Katrinekrysset i sør og Pollen gård i nordøst, tas med i innrammingen.
- Arealet omkranses for det meste av dyrket mark og med Kureåa i vest.

Biologisk verdi:

- Det er ikke kjent foretatt biologiske inventeringer her. Områdene har fine løvskogsbryn og mange åkerholmer og eikelunder slik at arealet har et betydelig potensiale overfor fugl, virvelløse dyr og som trekkområde for vilt.
- Jordene drives intensivt slik at de botaniske verdier kan synes små, men mindre gjødslete beitemarker finnes trolig.
- Ved Pollen i nordøst finnes en allé inn mot gården.

Kulturhistorisk verdi:

- Roergårdene har historie i alle fall tilbake til tidlig 1300-tall (Flood 1990). Gårdene opptrer delt på 1590-tallet. I dag finnes en allsidig husmasse i Roerområdet med mange gamle hus mellom mer moderne.
- Området har mange fornminner som viser noe om tilstedeværelsen av våre forfedre. Det er registrert minst 9 fornminnefelt innenfor avgrensningen.
- Det knytter seg stor kulturhistorisk verdi til steingjerdene i området. Disse er tallrike og viser grenser mellom både eiendommer og jordlapper ved siden av at de danner avgrensninger for fegater og ferdselsveier.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Området har betydelig landskapsmessig verdi med aktive gårder plassert mellom åkerholmer, eikelunder, hagemarker og einerberg.
- Her finnes flere særmerkte gårdstun omgitt av beitehager.
- Området er også rikt på fornminner.
- Av det mest oppsiktsvekkende er de mange steingjerder som danner fine fegater og grenselinjer i landskapet. Mange av dem er også godt vedlikeholdt.
- Gårdene drives intensivt med bruk av kunstgjødsel og vesktskifte og med få beiter med kontinuitet.
- Det er de kulturhistoriske og landskapsmessige verdier som tillegges størst vekt her da de biologiske verdiene er mangelfullt kjent.
- Området vurderes til middels/høy verdi.

Oppstad

Områdebeskrivelse:

- Oppstad-gårdene (Opstad) ligger 2,5 km vest for Tune kirke mellom Rv 114 og Visterflo.
- Det avmerkete beitearealet ligger i en sørhelling, 400 m nordvest for Oppstad Nordre.
- I dag beiter hest her.
- De omkringliggende arealer har mange fornminner, og en upresis innramming inkluderer flere fine fornminnefelt fra Vister Østre i øst til Oppstad Nordre i vest med Vistergropa og bygdeveien i nord.
- Store deler av arealet beites i dag av hest.

Biologisk verdi:

- Beitearealet utgjør en hagemark. Svartor dominerer i områdene rundt hagemarken, mens bjørk vokser spredt.
- Ingen særlig interessante karplanter er kjent her (prestekrage, blåklokke, tepperot, gulaks, hårfrytle, tirltunge, ryllik, vårkål, beitesveve).
- Det finnes en mer omfattende karplanteliste som også omfatter de tilgrensende arealer (Ottestad & Hansen 1993). Det er få særlig interessante arter som nevnes i denne listen med unntak av smaltimotei, en angivelse som trolig kan bero på en feil. Smaltimotei er kjent fra bare tre lokaliteter i Østfold ved siden av denne, og ingen regnes i dag som intakte (Båtvik 1992a). Arten omtales som usikkert forekommende i fylket (Iversen 1990).

Kulturhistorisk verdi:

- Oppstad ligger midt i et område med flere fornminnefelt. Oppstad-feltet blir regnet for ett av fylkets mest interessante fornminnefelt med en rekke gravfunn.
- Flere hustufter ligger øst i beiteområdet. Rester etter rydningsrøyser er også observert på Oppstad Nordre.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Arealet har for få år siden vært svært gjengrodd da det i mange år (minst 15) har ligget brakk. Nå er arealet i bruk som hestebeite.
- Det finnes flere skjemmende uttak av grus nord for området.
- Området har stor kulturhistorisk verdi, og det har landskapsmessig betydelige kvaliteter.
- De biologiske verdiene er så langt ikke godt dokumentert, men arealet synes å ha et spennende potensiale.
- Det er utarbeidet egne skjøtelsesplaner for området for å skape en bedre landskapsmessig ramme omkring fornminnene (Hansen 1993, Ottestad & Hansen 1993).
- I dag vurderes arealet til høy/middels verdi.

Solli kirke

Områdebeskrivelse:

- Solli kirke (tidligere kapell) ligger ca 8 km VNV for Tune kirke nær grensen mot Rolvsøy og Råde ved E6.
- Det avgrensede kjerneområdet strekker seg omkring kirken mot elva (Desideria-lunden). Her finnes en flott eikelund med innslag av mange edelløvsogsarter og arter knyttet til elvebredden.
- En upresis innramming inkluderer et større areal på begge sider av elva, Sanne herregård og eikebakkene nordvest for E6.
- Ingen aktive beiter eller slått finnes her i dag.
- Arealet er godt naturfaglig undersøkt av Båtvik & Wergeland Krog (1994).

Biologisk verdi:

- I edelløvsbogen mellom elva og kirken finnes en rekke staselige eiketrær. Langs elva dominerer svartorskogen sammen med hegg og istervier.
- Ingen særlig interessante karplanter er kjent herfra, men sammensetningen og utformingen av plantesamfunnene er interessant (Båtvik & Wergeland Krog 1994). Det er registrert 153

karplanter i kjerneområdet, blant andre tårnurt, kjempesøtgras, nesleklokke, firblad, engforglemmegrei, krattfiol, vårkål og knollerte knapp. De botaniske verdiene er knyttet til frodigheten og den allsidige edelløvkogen i ulike alderstrinn.

- Av zoologiske forekomster er området kjent for en rik flaggermusfauna. Elg og rådyr frekventerer ofte området, og bever ble notert her i 1993.
- Det er registrert 48 hekkende fuglearter i denne edelløv- og elvekantskogen, et svært høyt tall for et så lite område. Her er kjent blant andre fossefall, rosenfink, grønnspekk, stillits, stjertmeis og tornskate hekkende. Av andre fugleobservasjoner bør nevnes fiskeørn, topplerke, isfugl og vintererle.

Kulturhistorisk verdi:

- Flere kulturminner er registrert. De fleste er knyttet til virksomheten omkring Solli Bruk på andre siden av elva.
- Før veien kom gikk det en ferge over elva. I dag finnes markerte spor etter kaianlegg og tidligere ferdselsveier. Et hus til fergemannskapet ved elva er i dag flyttet til Borgarsyssel museum i Sapsborg.
- Eikelunden kalles Desiderias lund etter ønske fra dronning Desideria, gift med kong Oscar den 1., som ofte reiste gjennom dette området på sin vei gjennom Norge (Båtvik 1995d). Dronningen hadde husrom på Sanne herregård, 300 m øst for kirken. I dag finnes fortsatt et rom oppkalt etter dronning Desideria ved gården.
- Kirken er bygd i bindingsverk i 1904 (Mamen 1978).

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Løvskogsområdet mellom kapellet og elva inneholder fortsatt mange verdier. Enkelte ødeleggende granplantinger er gjort i eldre beitebakker mot elva, men forøvrig finnes mange verdier knyttet til biologisk mangfold intakte.
- De kulturhistoriske minner er betydelige. Utvidelsen av E6 like ved truer kultur- og naturverdiene i området.
- Arealet vurderes til høy/middels verdi.

- Det kan være naturlig å se denne lokaliteten i sammenheng med områdene omkring Solli Bruk på den andre siden av elva (lok. 18), da de både historisk og landskapsmessig har nær sammenheng med hverandre, dog oppleves de i dag adskilt og uten innlysende sammenheng.

Kilebuslora/Kilebu

Områdebeskrivelse:

- Kilebuslora ligger ved Rakkestadelva nordvest i Kolbjørnviksjøen, ca 15 km sørøst for Rakkestad sentrum, sør for Rv 105, nær grensen mot Marker.
- Kilebu-gårdene ligger ca 500 m vest, på vestsiden av Kilebuåsen. Det er omkring Sør-Kilebu (Søndre Kilebu) og Mellom-Kilebu hvor skjellsandbankene forekommer.
- Ved begge områdene finnes fine skjellsandavsetninger. Flere av dem er tømt for skjellsand, men fortsatt finnes bra forekomster av skjellsand i enkelte. Sammen med Kilebutangen i sør framhever Erikstad (1991) området som en klassisk lokalitet og et nøkkelområde for vitenskapelig forståelse i en tidlig fase av kvartærgeologisk forskning i Norge. Skjellbankene

oppfattes også som svært innholdsrike mht mengder og mektighet (Øyen 1908), men det er tatt ut store mengder skjellsand etter dette.

- Områdene har en rekke biologiske kvaliteter selv om kulturmarkshevdene er dårlig opprettholdt. En omfattende oversikt over vegetasjonen i området er gitt av Breien (1933).
- En oppdatert oversikt over historie, omtale og naturfaglige forekomster ved Kolbjørnvika, med tilhørende skjellsand-forekomster, er gitt av Løfall (1994).
- Flere skjellsandbanker er avmerket. De er slått sammen til to delområder.

Delområde 1: Kilebu/Kilebuskogen.

Delområde 2: Kilebuslora.

Delområde 1: Kilebu/Kilebuskogen

Områdebeskrivelse:

- Kilebuskogen ligger opp mot Kilebuåsen, ca 300 m nordøst for Sør-Kilebu.
- Fire nærliggende skjellsandbanker er avmerket her innenfor samme delområde.

Biologisk verdi:

- Områdene har flere regionalt rødlistede karplanter, selv om de på enkelte lokaliteter er antatt utgått. Ved Sør-Kilebu, som er den fineste i dag, er fortsatt kjent store mengder kalkgrønnaks, enghaukeskjegg, krattssoleie og krattalant. Noe lakrismjelt, fageknoppurt og nikkesmelle finnes også. Tidligere fantes høstmarinøkkel og bittersøte her (Breien 1933), men ingen er gjenfunnet i ny tid (Båtvik 1992a). Tidligere funn av marinøkkel og småsivaks er heller ikke kjent i ny tid.
- Ved Mellom-Kilebu finnes stavklokke, svarterteknapp, krattalant, blåveis, blodstorkenebb og krattfiol.
- Nærmere Nord-Kilebu fantes hårstarr, men arten er ikke gjenfunnet her i ny tid.
- Ved Kilebuskogen fantes tidligere en bestand av olavsstake.

Kulturhistorisk verdi:

- Ikke observert.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Flere av skjellsandbankene i området er nesten tømte for skjellsand. Således er det meste av skjellsanden borte fra Sør-Kilebu. Den baserike jorden finnes imidlertid her fortsatt slik at mange kravfulle planter fremdeles finnes her.
- Ved Mellom-Kilebu finnes noe skjellsand igjen på begge sider av veien. Fortsatt finnes lokalt sjeldne arter her. Blåveis finnes f.eks. flere steder.
- Ved Nord-Kilebu er vannstanden senket (Sørensen 1974a), og de sjeldne karplantene er gått tilbake.
- Slettene/tidligere beitemark er i ferd med å gro igjen innenfor hele delområdet eller de er oppdyrket til åker, kultureng eller granplantet.
- Områdenes betydning i biomangfolds-sammenheng gir disse områdene totalt sett høy/middels verdi selv om enkelte av småområdene er så gjengrodd og endret at de synes lite verdifulle.

Delområde 2: Kilebuslora

Områdebeskrivelse:

- Kilebuslora består av to småområder inntil Rakkestadelta ved utløpet i Kolbjørnviksjøen NNV i sjøen.
- Store fuktpartier finnes her over skjellsand.

Biologisk verdi:

- Områdene representerer en viktig biotop for flere interessante karplanter som kalkgrønnaks, jåblom, storblåfjær, bunkestarr, enghaukeskjegg, vårerteknapp og olavsstake. De to sistnevnte er ikke sett i ny tid. Her finnes også kommunens største bestand av den kalkkrevende orkideen brudespore (B.P.Løfall, pers. medd.).
- I åker-/veikantene nord for gården, og på fuktpartiene øst og nordøst for gården, finnes fine samlinger av marigras. Dette er eneste kjente, intakte bestand av arten i Rakkestad.

Kulturhistorisk verdi:

- Ikke observert.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

- Både ved Kilebuslora Nord og Sør er det foretatt betydelige skjellsanduttak. Inngrep er også gjort på 1980-tallet.
- Beitedyra er også borte i dag.
- Områdenes betydning i biomangfolds-sammenheng gir delområdet middels/høy verdi.

Helhetsvurdering

- På tross av borttak av beitedyr og betydelig uttak av skjellsand, finnes vesentlige verdier her.
- Mange av sjeldenhetene som nevnes er beitebegunstigete. Dette betyr at arealet synes aktuelt som et restaureringsområde. Flere har nevnt arealene som en utfordring i denne sammenheng (Hardeng 1975, Fylkesmannen i Østfold 1976, Borgkonsult 1975, Skaarer 1990).
- Området er også høyt vurdert i kvartærgeologisk sammenheng (Erikstad 1991).
- Storområdet vurderes til høy/middels verdi.

Valdisholm

Områdebeskrivelse:

- Valdisholm ligger midt i Glomma, 1 km vest for gården Lindhol, på grensen til Skiptvet, snaut 4 km nordvest for Eidsberg kirke. Øya er lita, ca 80 x 50 m.
- Øya er høyreist og skogkledd med enkelte frodige sletter. Øyas østside er bratt, og berget faller flere steder direkte i elva, mens i nord slaker berget ut og danner svaberg. I sør finnes noe akkumulert sediment slik at vannkantbotanikk oppstår.
- På øya fantes tidligere et forsvarsverk (castell) fra tidlig middelalder.

Biologisk verdi:

- Øya var trolig omtrent trefri i 1890-årene da den siste utgravingen av borgen ble foretatt. De eldste graner og bjørketrær her i dag synes å være omkring 100 år (Båtvik 1994e).

- Øya har en særdeles frodig engvegetasjon som henger sammen med kalkholdig forvittringsmateriale fra borgens mørtel. Her er registrert kvass-starr, fredløs, kattehale, fagerklokkke, prestekrage, prikkperikum, engtjæreblom, flatrapp, bakkeforglemmegei, dunhavre, firblad og maigull. Tilsammen er det registrert 134 karplanter på denne relativt lille øya (Båtvik 1994e).

- Den mest oppsiktsvekkende arten er de store bestander av storveronika her ute. Den finnes flere steder langs Glomma (Båtvik 1993b), men sjelden i så fin utforming og med så tette bestander som her.

- Det ble registrert sannsynlig hekkende ni fuglearter her ute, et oppsiktsvekkende stort tall for en så liten øy (Båtvik 1994e). Mange er knyttet til hule og døende trær. Øya har også et interessant potensiale med tanke på virvelløse dyr som klarer seg på denne relativt isolerte lokalitet.

Kulturhistorisk verdi:

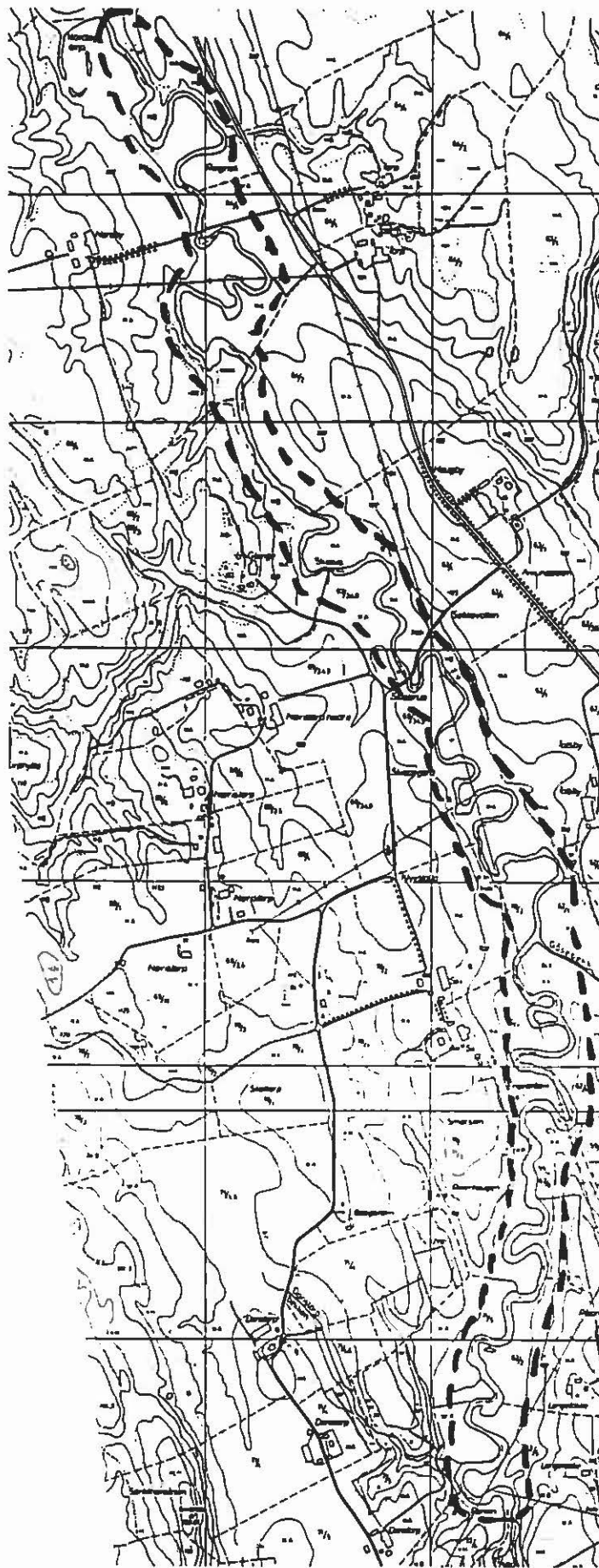
- Det er betydelige fornminneinteresser som knytter seg til Valdisholm. Øya hadde engang et stort castell satt opp på 1100-1200-tallet (Nygaard 1995). I dag finnes bare rester av dette tilbake.

Allmenn tilstand/andre verdier/verdivurdering:

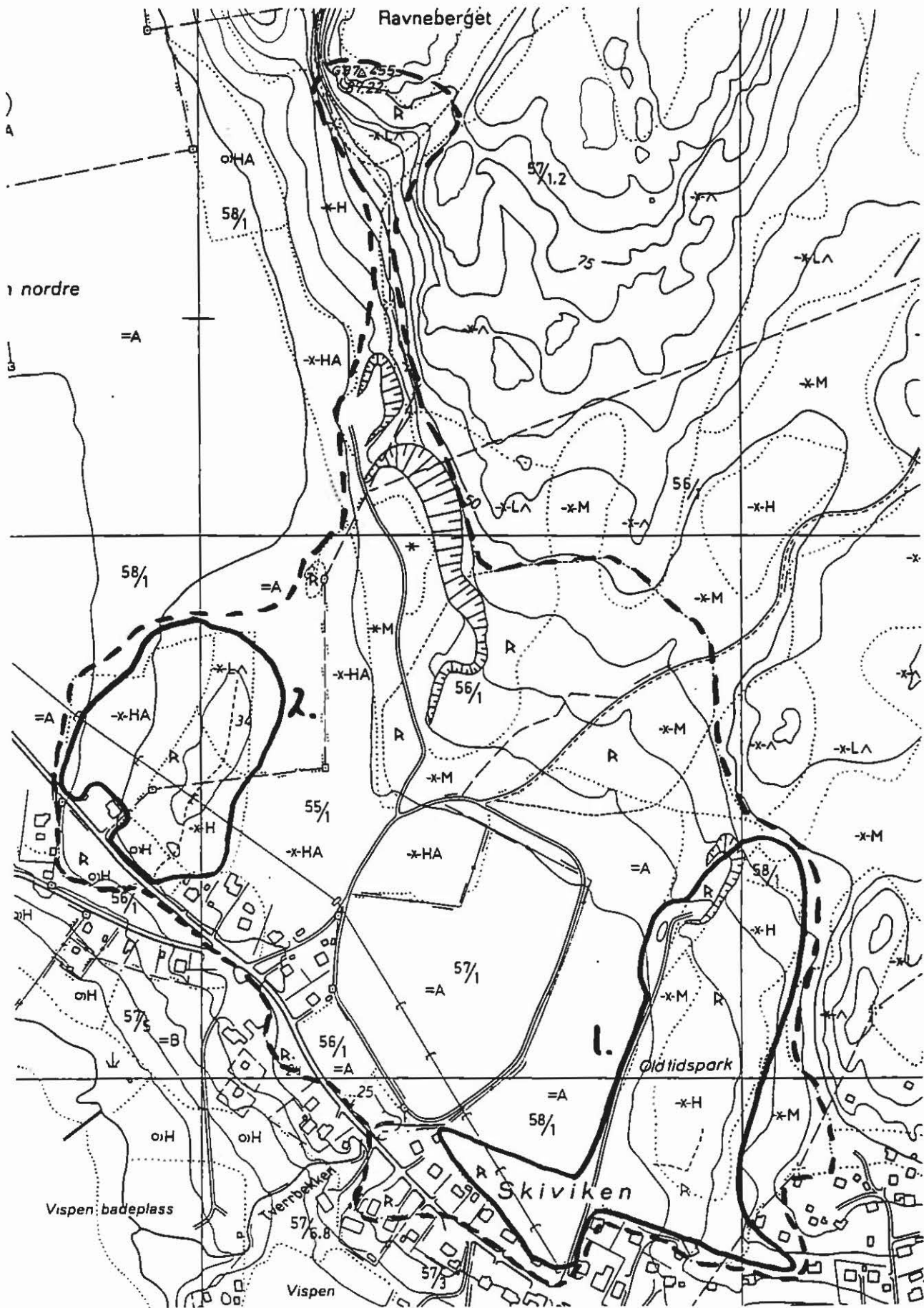
- Valdisholm framstår som en botanisk rik og frodig øy.

- Castelllet ligger i ruiner i dag. Det arbeides med planer for restaurering av fornminnet. Dette bør skje uten unødig skade av vegetasjonen selv om enkelte grove trær må bort for å få realisert et slikt prosjekt. I dag er de store trærne til liten skade for det som er igjen av murrestene. Rotgraving har nok forandret murrestene gjennom de årene trærne har vokst her, men i dag vokser de store trærne minimalt. En skjøtsel bør konsentreres om å fjerne nytt oppslag når de gamle kjempene går ut og skaper lysforhold for nye generasjoner (Båtvik 1994e).

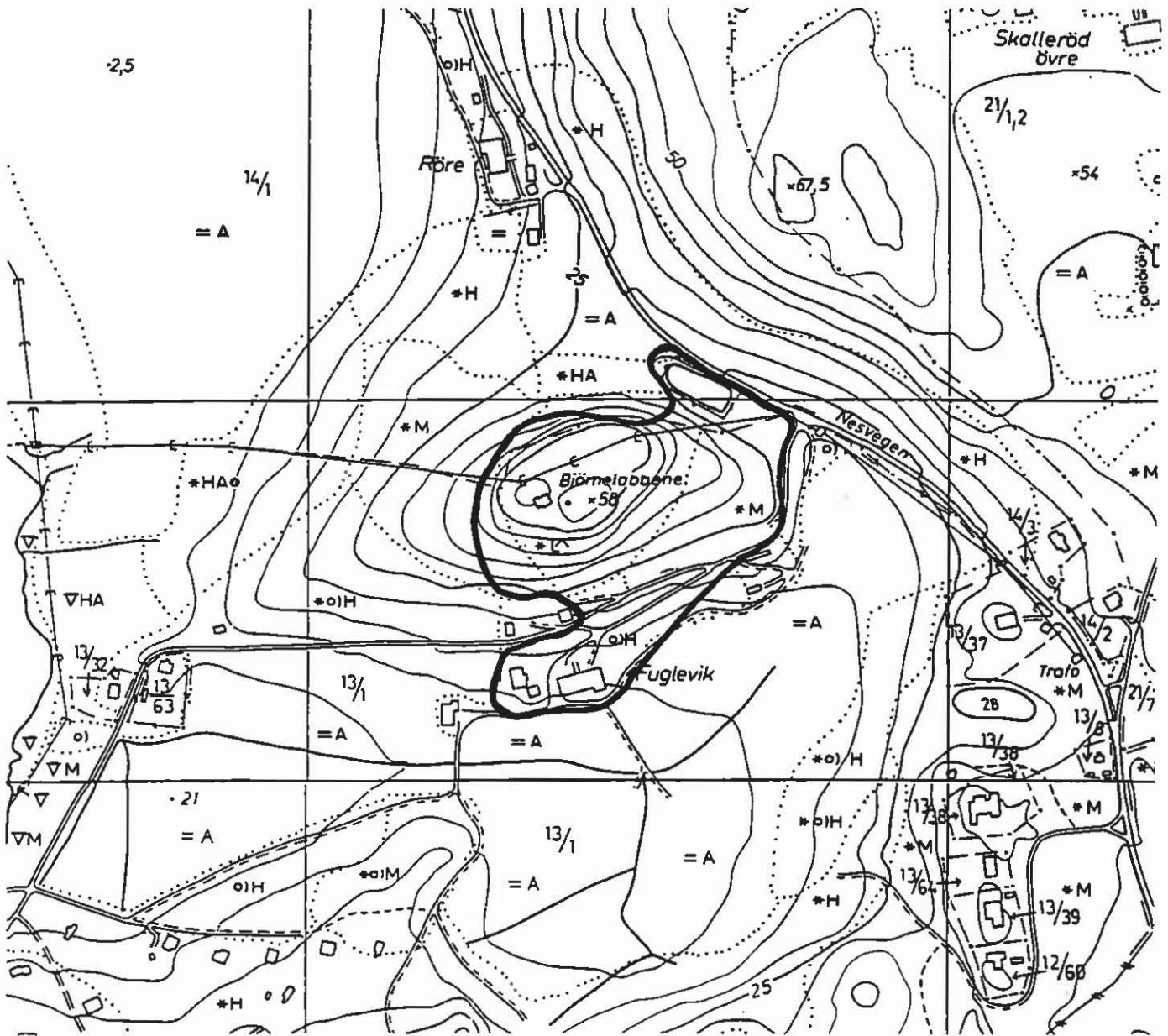
- Øya er særpreget, men avvikende fra et tradisjonelt kulturlandskap på flere vis. Valdisholm har likevel så mange interessante enkeltelementer samt en såvidt rik flora, at øya vurderes til høy/middels verdi.

RAKKESTAD Lok. 16: SCHIESELVA (nedfot. 65%)

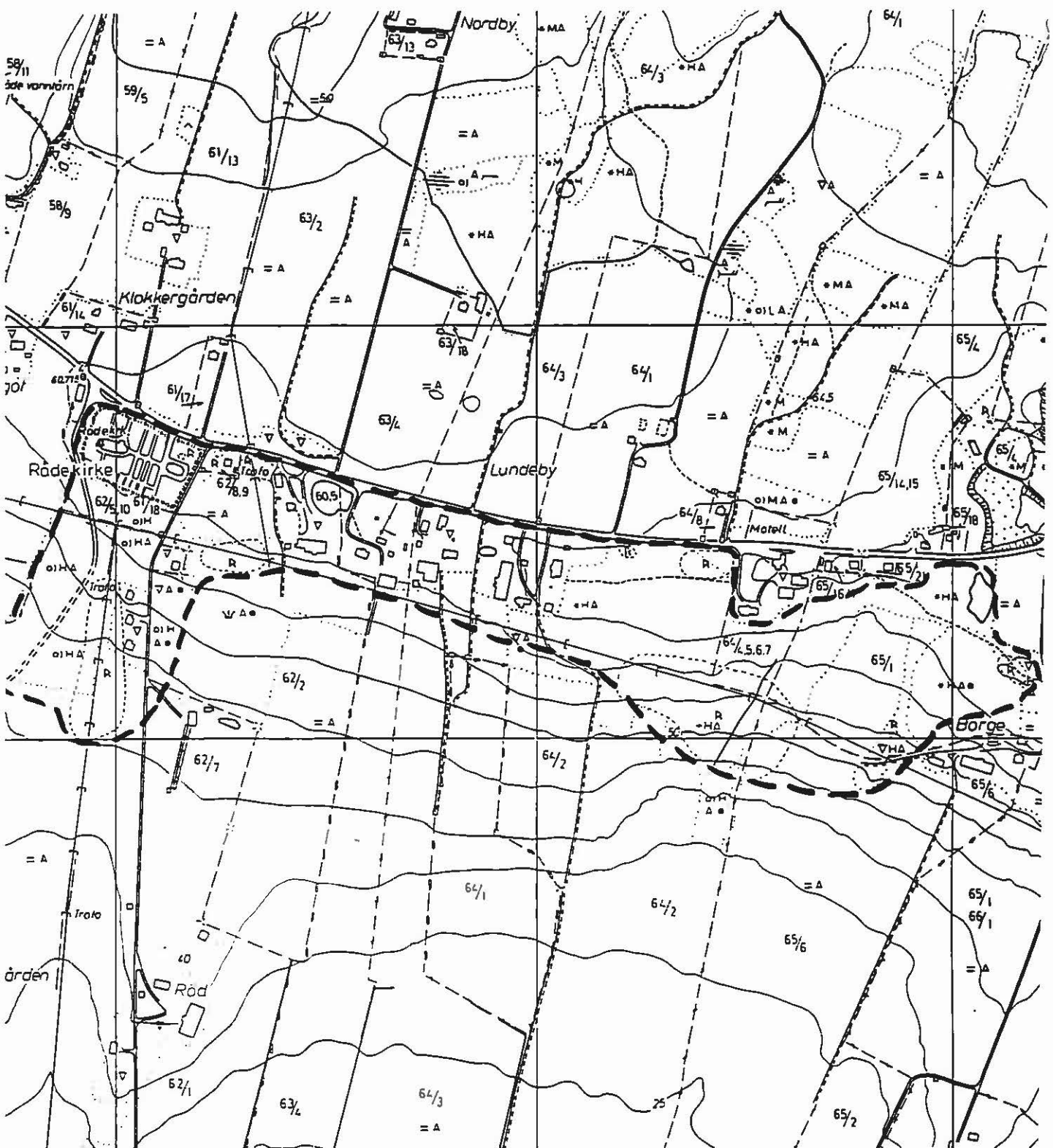

FREDRIKSTAD, Borge Lok. 8: HUNNFELTET

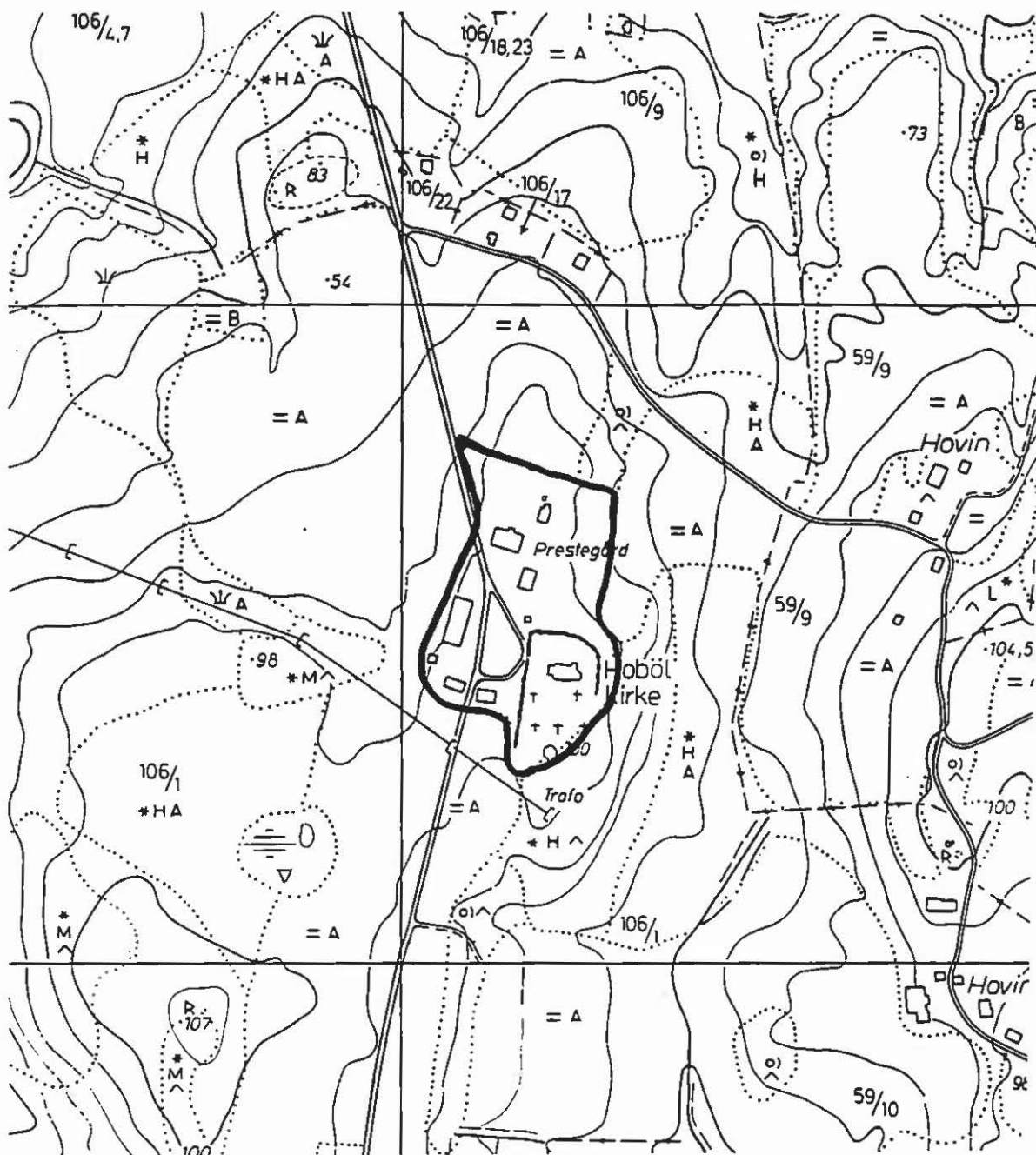
MOSS

Lok. 9: FUGLEVIK

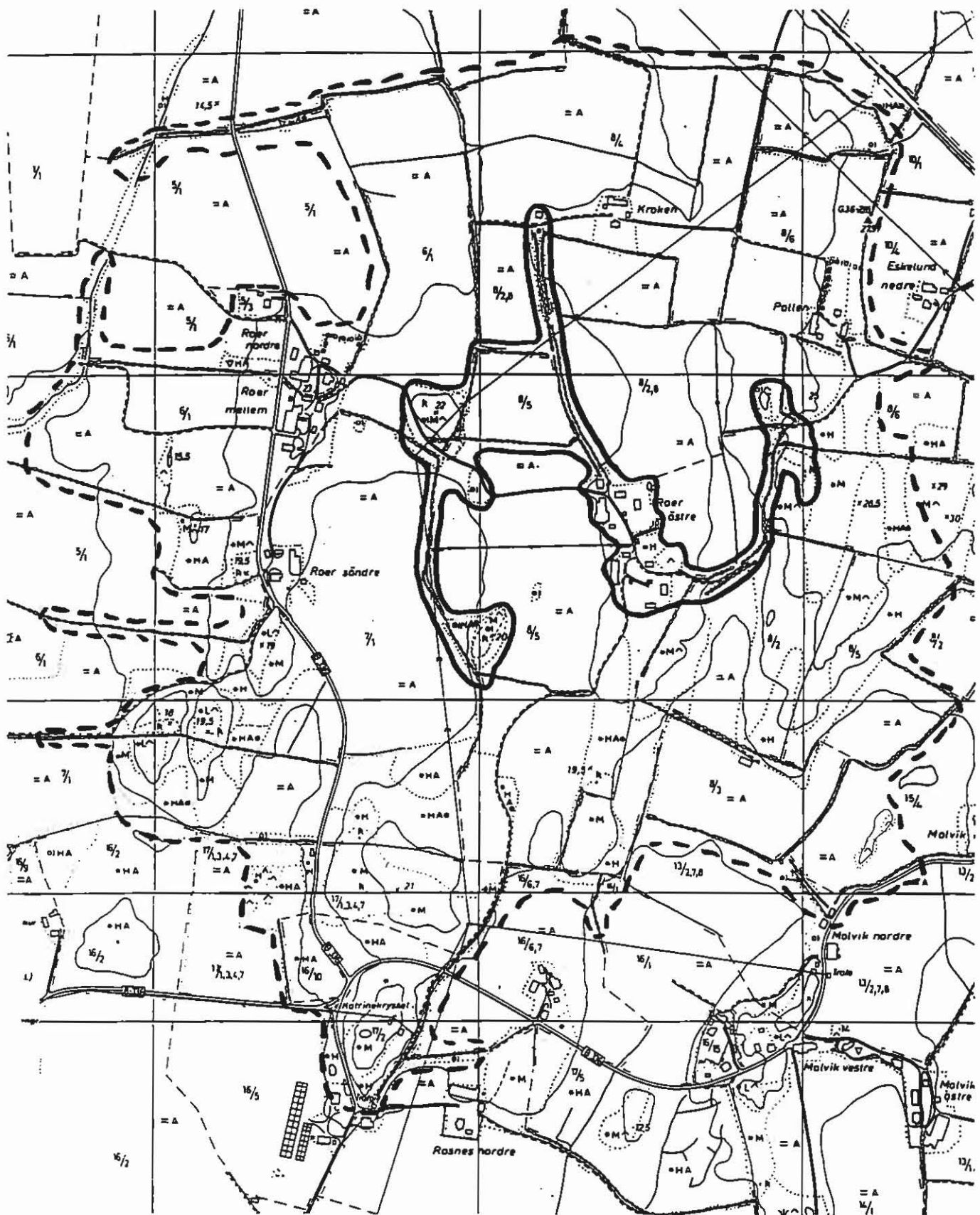
RÅDE

Lok. 12: RÅDE KIRKE/LUNDEBY (nedfot. 25%)

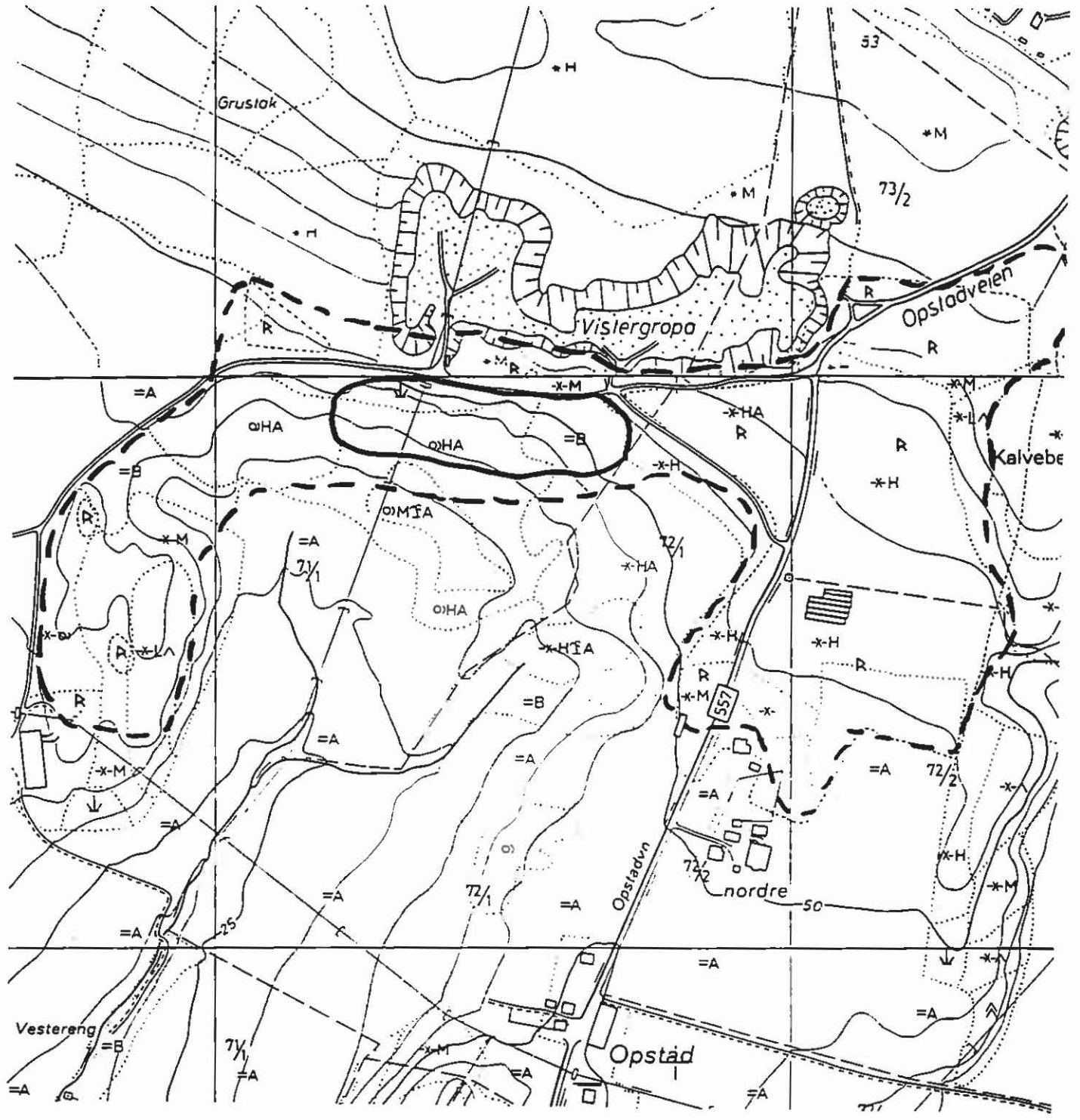
HOBØL

Lok. 7: HOBØL KIRKE M/PRESTEGÅRD

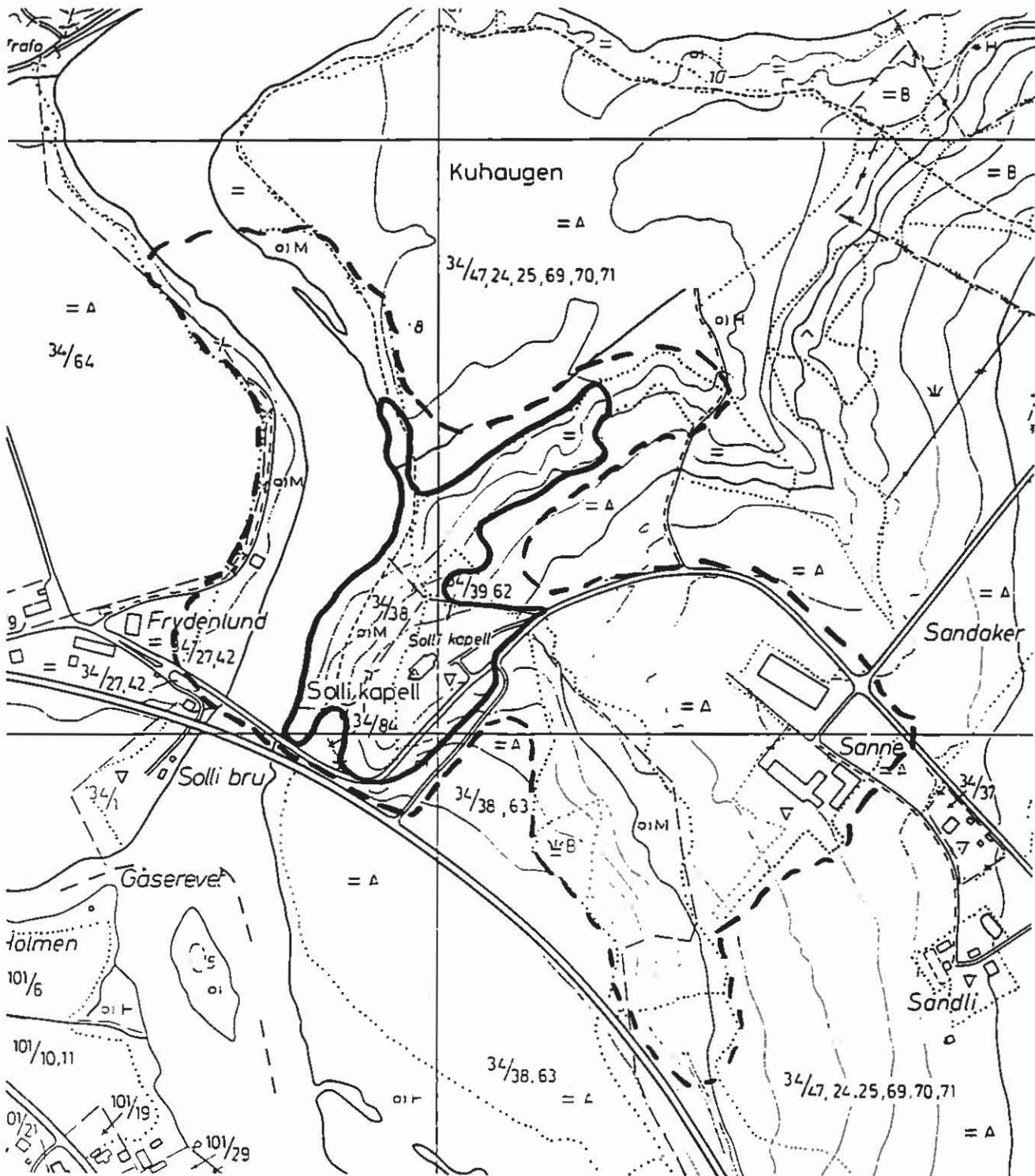

RYGGE

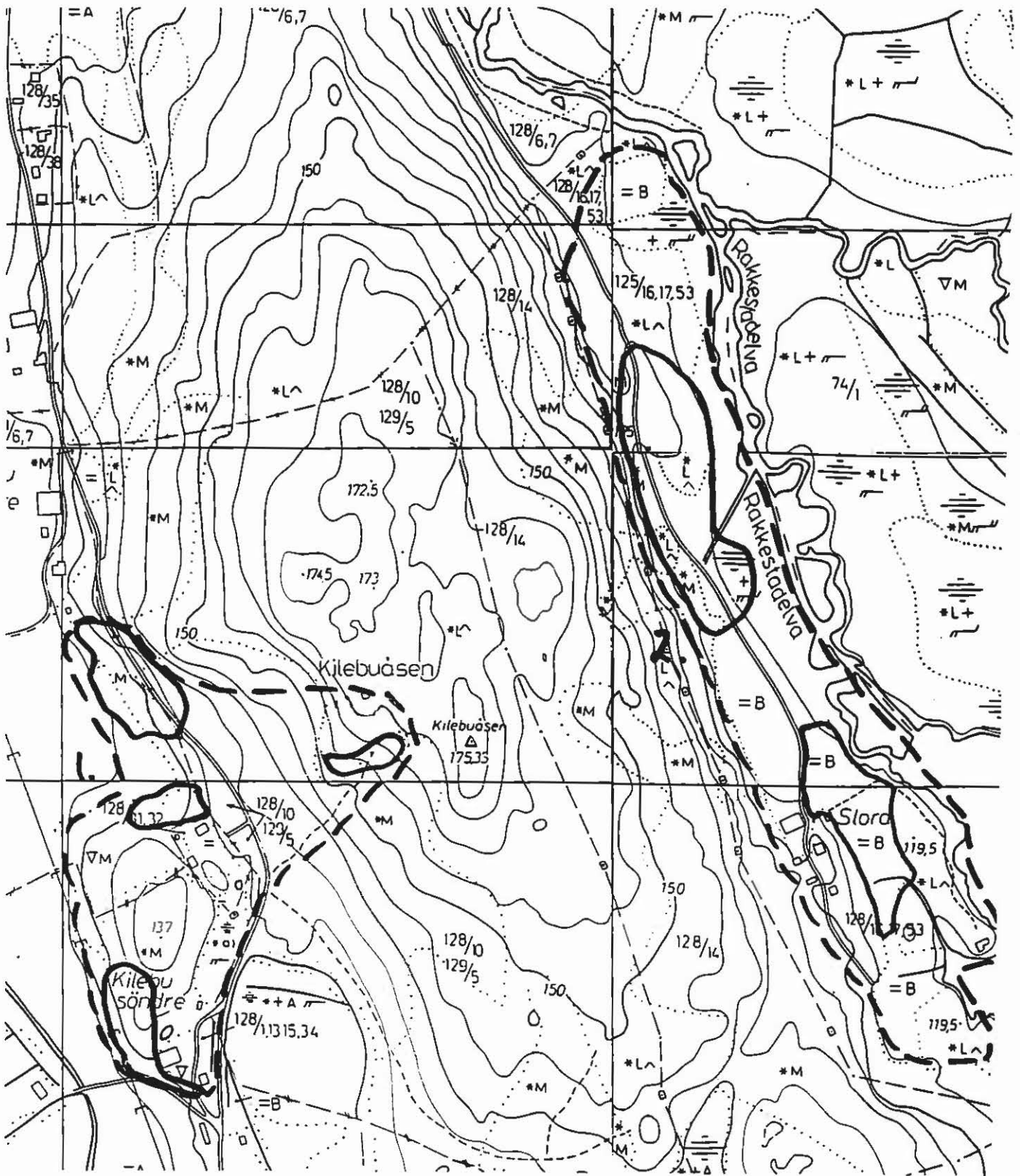
Lok. 13: ROER (nedfot. 40%)

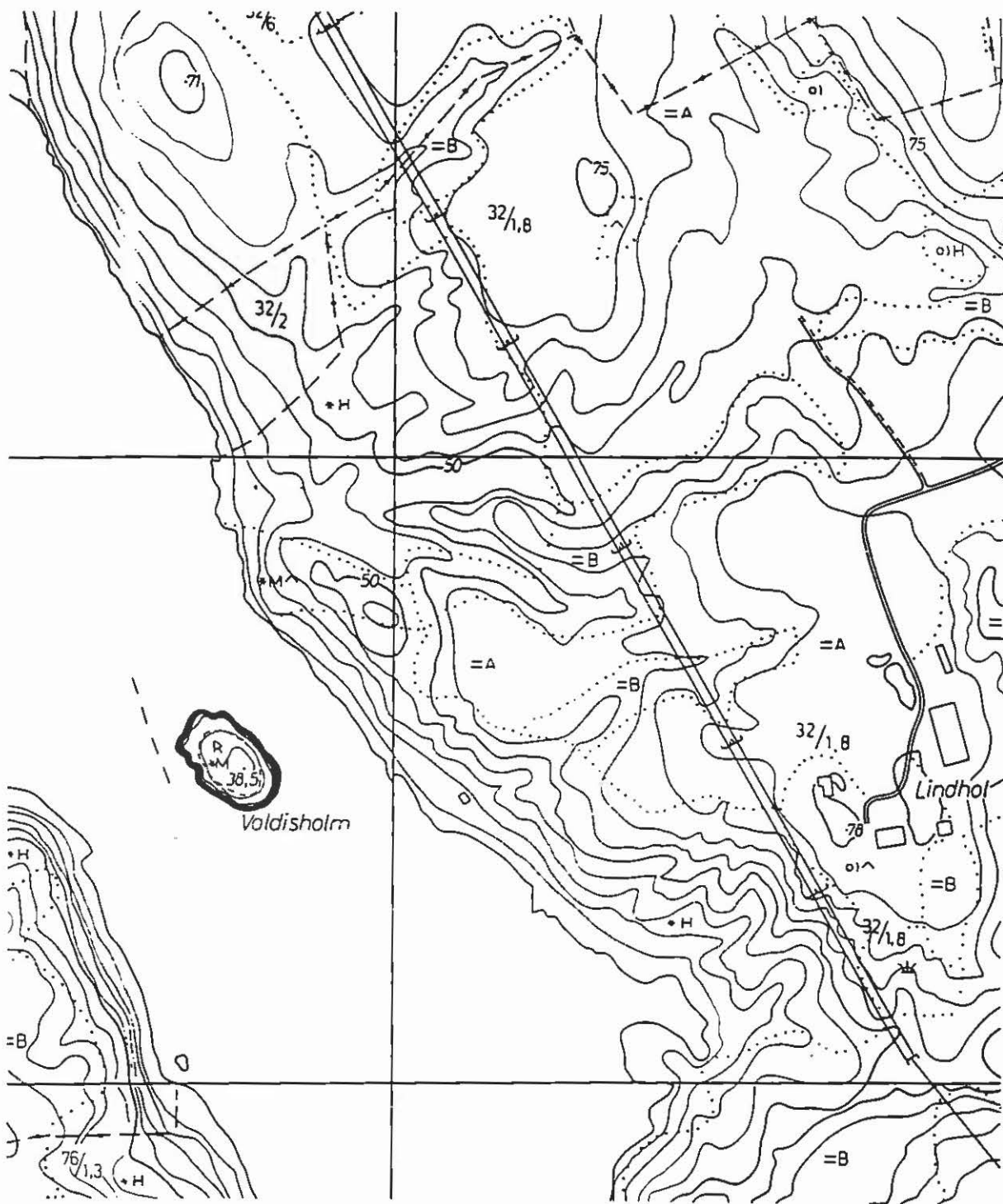
SARPSBORG, Tune Lok. 3: OPPSTAD

SARPSBORG, Tune Lok. 17: SOLLI KIRKE

RAKKESTAD Lok. 24: KILEBUSLORA/KILEBU

EIDSBERG

Lok. 21: VALDISHOLM

4. LITTERATUR

- Andersen, J. 1966.** Koleopterologiske notiser. - Norsk ent.Tidsskr. 13:454-456.
- Andersen, Kjersti Gram 1985.** To ravineområder i Indre Østfold, naturgrunnlag, områdebeskrivelse og verneverdi. - Hovedoppg. Inst. for naturforvaltning. NLH. Ås. 97s. Upubl.
- Andersson, Per-Arne 1981.** Flora över Dal. Kärlväxternas utbredning i Dalsland. - Redaktionstjänsten, Stockholm. 358s.
- Andreassen, Kristian 1964.** Planteliste fra Rakkestad. - Blyttia 22:1-24.
- Andressen, Leif T. 1984.** Moss bys historie frem til 1700. Bd.1. - Moss kommune. 196s.
- Angell-Petersen, Ingerid 1991.** Barlind og kristtom i Norge. Utkast til verneplan. - DN-rapp. 1991/6. 1994. Truete arter i Norge, verneforslag. - DN-rapp. 1994/2. 53s.
- Anonym 1991.** Prestegårdsdammen i Spydeberg, fra "romantisk villniss" til verdifull vannforekomst i lokalmiljøet. - Naturnytt 2,1991:11-13. Naturvernforbundet i Østfold.
- Apenes, Georg 1991.** Hankø Bad, et Mindernes Herbarium. - Aschehoug. 94s.
- Asheim, Vidar 1976.** Kulturlandskapets historie. Jord- og skogbruksområdene slik det var og slik det er i flatbygdene på Østlandet. - Universitetsforlaget. 156s.
1993. Østfoldlandskap av regional betydning. 2. rev. utg. - Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp 1/1993. 58s.
- Asheim, Vidar, Asbjørn Vøllestad, Torodd Hauger, Øivind Løvstad & Nina Syversen 1989.** Miljøplan for Tomb Jordbruksskole. Utarbeiding av tiltak for å redusere forurensningen fra virksomheten på skolen. - Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp. 15/1989. 31s.+ kart.
- Bendz, H. 1977.** Turhåndbøker, del 2. Utkast til turhåndbok for Skjebergmarka. - Hovedoppg. Inst for Landskapsarkitektur. NLH-Ås. 44s.
- Bentz, Per-Göran 1988.** Sjeldne fugler i Norge i 1986. Rapport fra Norsk sjeldenhetskomité for fugl (NSKF), NZF og NOF. - Vår Fuglefauna 11(2):87-93.
- Berg, Jon K. 1995.** Norges 20 mest truede arter. - Natur & Miljø 3/95:34-39. Norges Naturvernforbund.
- Berg, Tore 1996.** 24.-30. juli. Sommerekskursjonen til Søndre Østfold. - Blyttia 54(2):88-92.
- Berggren, Magne 1990.** Tiden 1800 til 1980. - Rygge Bd. III. Rygge-Vaaler Sparebank. 774s.
- Berthelsen, A., S.Olerud & E.M.O.Sigmund 1990.** Geoloigsk kart over Norge, berggrunnskart Oslo 1:250000. - NGU.
- Bjar, Gunnar 1992.** Forvaltningsplan for 7 edelløvs-kogs-reservater i Østfold, Apalviken, Folkåa, Lekum, Reitsnes, Solgårdhavna, Stensdalen, Strønes. - Fylksmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp. 9/1992. 24s.+ 14 vedl.
- Bjørndalen, Jørn Erik & Tor Erik Brandrud 1989.** Verneverdige kalfuruskoger. II. Lokaliteter på Østlandet og Sørlandet. - Miljøverndep./NINA. Trondheim. 245s.
- Blytt, Axel 1882.** Nye Bidrag til Kundskaben om Karplanternes Udbredelse i Norge. - Vidensk.Selsk. Forhandl. 1. Christiania. 26s.
1886. Nye Bidrag til Kundskaben om Karplanternes Udbredelse i Norge. - Vidensk.Selsk. Forhandl. 7. Christiania. 33s.
1892. Nye bidrag til kundskaben om karplanternes udbredelse i Norge. - Vidensk.Selsk. Forhandl. 3. Christiania. 73s.
1897. Nye bidrag til kundskaben om karplanternes udbredelse i Norge. - Vidensk.Selsk. Forhandl. 2. Christiania. 40s.
- Bolghaug, Carl 1995.** Dammer og småtjern i Østfold, med vekt på amfibier. Registreringer 1993-94. - Arbeidsrapport til Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. 661s. Upubl.
- Borgkonsult 1975.** Oversiktsplan Rørvann/Kolbjørnsvikområdet. - Upubl. rapp. 46s.+ vedl.
- Borgström, Reidar, Sigbjørn Hjelset & Jarle Ravndal 1990.** Karpe reproducerer i Norge. - Fauna 43(1):2-6.
- Botnermyr, Rune 1993.** Ornitologiske registreringer i Kurefjorden 1989-91. - Østfold-Natur 33:5-38.
1996. Busksanger, *Acrocephalus dumetorum*, en ny art for Østfold. - Natur i Østfold 15(1):22-24.
- Brandrud, Tor Erik & Odd E. Stabbetorp 1994.** Botaniske undersøkelser i våtmarksreservater i tilknytning til Glomma i Østfold. - Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp. 7/1995:47-65.
- Breien, Karen 1933.** Vegetasjonen på skjellsandbanker i Indre Østfold. - Nyt Mag. for Naturv. 72:132-281.
- Brøgger, W.C. 1900-1901.** Om de sennglasiale og postglasiale nivåforandringer i Kristianiafeltet (Molluskfaunaen). - NGU 31.
- Buer, Klara 1984.** Linnekleppen. - Aschehoug. 107s.

- Båtvik, Jan Ingar I. 1991.** På leting etter bergubloom, *Draba norvegica*, på Asmaløy. - *Natur i Østfold* 10(2):82-85.
- 1992a. Sjeldne, sårbare og hensynskrevende karplanter i Østfold. Oversikt over utvalgte arter med lokalitets-angivelser og litteraturreferanser. - *Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp.* 6/1992. 261s.
- 1992b. Naturfaglig beskrivelse av området omkring Evje gård, Rygge kommune. - Rapp. til Moss Golfklubb, *Carex-Bioprint*, oktober 1992. 32s. + 3 kart. Upubl.
- 1992c. Kystbergknapp, *Sedum anglicum*, er trolig borte fra Østfold. - *Natur i Østfold* 11(1):40-42.
- 1992d <Udat>. Tekstdel til utarbeidet folder om kommuneblomstene i Østfold. - Rapp. til Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. 22s. Upubl.
- 1993a. Artsliste for karplanter i Kajalunden edelløvsogreservat, Rygge. - *Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp.* 7/1995:24-26.
- 1993b. Vegetasjonsbeskrivelse av utvalgte områder langs Glommastien. - Rapp. til landskapsarkitekt Per André Hansen. *Carex-Bioprint*, august 1993. 20s.+ 3 kart. Upubl.
- 1993c. Strandrisp, *Limonium humile*, en utsatt, sjelden, men lett kjennelig mudderplante. Sjeldne og utryddede karplanter i Østfold 5. - *Natur i Østfold* 12(1/2):20-23.
- 1994a. Vegetasjonssamfunn og sjeldne karplanter i Rygge kommune, Østfold. - *Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp.* 1/1994. 145s.
- 1994b. Karplantenes utbredelse og forekomst i Moss kommune med utgangspunkt i herbariemateriale og litteraturhenvisninger. - Rapp. til Moss kommune. *Carex-Bioprint*, oktober 1994. 139s.+ kart. Upubl.
- 1994c. Geologi og kvartærgeologi i Spydeberg kommune. - Rapp. til Spydeberg kommune. *Carex-Bioprint*, oktober 1994. 4s. Upubl.
- 1994d. Herbariekollekter liggende på Botanisk Museum i Oslo samt enkelte litteraturhenvisninger og peronlige meddelelser fra funn gjort i Spydeberg kommune. - Rapp. til Spydeberg kommune. *Carex-Bioprint*, oktober 1994. 19s. Upubl.
- 1994e. Naturfaglig beskrivelse med vekt på botaniske forhold, samt synspunkter på inngrep på øya Valdisholm, Eidsberg kommune, Østfold fylke. - Rapp. til Fylkeskonservatoren i Østfold fylke. *Carex-Bioprint*, juli 1994. 6s. Upubl.
- 1994f. Utbredelsen av hjertetjønna (Potamogeton perfoliatus L.) i Øra naturreservat, Fredrikstad kommune, Høsten 1994. - Rapp. til Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. *Carex-Bioprint*, september 1994. 5s.+ 2 kart. Upubl.
- 1994g. "Oslofjord-verneplanen". Botaniske registreringer på Hvaler prestegård, Munken i Borge, Bjørnevågen på Kråkerøy, Hankø i Onsøy, Eikelunden ved Tomb i Råde og Vrangben i Råde. - Arbeidsrapp. Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv., Miljøverndep. 12s. Upubl.
- 1994h. Kløverert, *Tetragonolobus maritimus*, eksempel på en svært kort opptreden i vår flora på grunn av mangelfull skjøtsel. Sjeldne og utryddede karplanter i Østfold 6. - *Natur i Østfold* 13(1/2):45-48.
- 1995a. Hensynskrevende karplanter i Tune og Varteig. - Rapp. til Fylkesmannens Landbruksadv. v/ Landbruks-kontoret i Sarpsborg. *Carex-Bioprint*, januar 1995. 40s.+ 2 kart. Upubl.
- 1995b. Biologisk mangfold i Sarpsborg kommune. En sammenstilling med lokalitetsangivelser av sjeldne planter og dyr, som ikke omfattes av viltloven, med utgangspunkt i museumsbelegg og litteratur. - Rapp. til Sarpsborg kommune. *Carex-Bioprint*, mai 1995. 191s.+ 3 kart. Upubl.
- 1995c. En artsliste over karplanter og verneverdier omkring gårdsbruket på Hankø. - *Carex-Bioprint*. In prep.
- 1995d. Fra Solli bruk rundt Ågårdselva. I; 40 trivelige turer i Østfold, s. 79-84. - *Vett & Viten A/S, Stabekk.* 214s.
- 1995e. Buerbekken, Børtevatnet rundt. I; 40 trivelige turer i Østfold, s.132-135. - *Vett & Viten A/S, Stabekk.* 214s.
- 1995f. Sjeldne og hensynskrevende karplanter omkring Værne kloster, Rygge kommune. - Rapp. til Rygge kommune. *Carex-Bioprint*, desember 1995. 28s. Upubl.
- 1995g. Dronningstarr, *Carex pseudocyperus*, Østfolds mest staselige starr. Sjeldne og utryddede karplanter i Østfold 7. - *Natur i Østfold* 14(1):62-65.
1996. Vasskjeks, *Berula erecta* (Hudson) Coville, vannplanten vi ikke greide å ta vare på i Østfold. - *Natur i Østfold* 15(1):43-48.
- Båtvik, J.Ingar I. & Ola M. Wergeland Krog 1994.** Naturfaglig beskrivelse av området omkring Solli kapell, Tune, Sarpsborg kommune, Østfold. - Rapp. til Statens Vegvesen og Østlandskonsult A/S. Juni 1994. 14s.+ kart. Upubl.

- Båtvik, Jan Ingar I. & Bjørn Petter Løfall 1996. Trådbregne, *Pilularia globulifera*, vannbregnen vi trodde var borte fra Norge. - *Blyttia* (i manus).
- Båtvik, Jan Ingar I. & Øyvind Lågbu 1994. Østfold Botaniske Forenings ekskursjoner 1992-1994. - *Natur i Østfold* 13(1/2):63-67.
- Båtvik, Torunn 1994. Fra hvit til rød, fra kapell til kirke. - *Tombbandet* 41(4):28. Tomb Jordbruksskole.
- Collett, Robert 1868. Zoologiske botaniske Observationer fra Hvaløerne. - *Nyt Mag.f.Nat.vid.* 15:1-84. Christiania.
- Dahl, Eilif 1947. Noen plantefunn fra Haldendistriktet. - *Blyttia* 5:71-72.
- Dahl, Eilif, Reidar Elven, Asbjørn Moen & Arnfinn Skogen 1986. Vegetasjonsregionkart over Norge, M 1:500 000. - *Nasjonalatlas for Norge. Statens kartverk. Kartblad 4.1.1.*
- Dervo, Børre K. 1990. Undersøkelse av laksen i Enningdalselva og sjørretten i Ørbekken og Vevlenbekken, Halden 1989. - *Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp.* 12/90. 32s.
- Direktoratet for Naturforvaltning (DN) 1994. Verdifulle kulturlandskap i Norge. Mer enn bare landskap. Del 4. Sluttrapport til Miljøverndepartementet. - *Trondheim.* 117s.+ kart.
- Dolmen, Dag 1992. Dammer i kulturlandskapet, makroinvertebrater, fisk og amfibier i 31 dammer i Østfold. - *NINA Forskningsrapport* 20:1-63.
(red.) 1995. Ferskvannlokaliteter og verneverdi. - *Vitenskapsmus., Univ. i Tr.heim. Rapp. Zool. Ser.* 1995/6. 110s.
- Dolmen, Dag & Jan Henrik Simonsen 1989. *Callicorixa concinna* (Fieber) (Hemiptera, Corixidae) new to Norway. - *Fauna norv. Ser.B.* 36:141.
- Eggan, Guri & Bjørn Ove Johnsen 1983. Kartlegging av utbredelsen av ferskvannsfisk i Norge. Del 1. *Kommunevis utbredelse (foreløbig rapport).* 2. opplag. - *Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk. Des.* 1983. 84s.
- Ekstam, Urban & Nils Forshed 1992. Om hævden opphør. Kårlvæxter som indikatorarter i ångs- og hagmarker. - *Naturvårdsverket.* 135s.
- Eliassen, Sven G. 1978. Fra viking til industriarbeider. I; Østfold. Bygd og by i Norge, s.145-183. - *Gyldendal.*
- Engan, Gunnar 1993a. Botaniske verneverdier i sørøstre Hvaler. - *Hovedoppg. ved Inst. for biologi og naturforvaltning. Norges Landbrukshøgskole, Ås.* 157s.+ kart + vedl. med artslistor, 67s.
1993b. En kort botanisk vurdering av Spjørøy i Hvaler. - *Upag. rapp.* 24s.
1995. Gullkrage, *Chrysanthemum segetum*, en sol i bondens åker. - *Natur i Østfold* 14(2):139-143.
- Erikstad, Lars 1991. Østfold. Kvartærgeologiske verneverdige områder. - *NINA Utredning* 26:1-61.
- Erikstad, Lars & Geir Hardeng 1988. Naturvernområder i Norge.- *Miljøverndep. Avd. for naturvern og friluftsliv. Rapp. T-713.* 147s.
- Flood, Ingeborg 1957. Gårder og slekter i Rygge. - *Rygge Bd. I. Rygge Sparebank.* 633s. (Nytrykk Rygge-Vaaler Sparebank 1990.)
- Fløseth, Lennart 1991. Ornitologiske registreringer i Kurefjorden 1985-1988. - *Østfold-Natur* 32:89-145.
- Fosby, Marit 1989. Botaniske verneverdier på Nordre Jeløy, Moss. - *Fylkesmannen i Østfold, Miljøvernadv.* 6/89. 27s.
- Fosby, Marit & Geir Hardeng 1991. Truete, sjeldne og sårbare plantearter i Halden, Aremark og Marker. - *Natur i Østfold suppl.* 1:51-54.
- Fremstad, Eli & Reidar Elven 1987. Enheter for vegetasjons-kartlegging i Norge. - *Økoforsk Utredning* 1987,1.
- Frisvoll Arne A. & Hans H.Blom 1993. Trua moser i Norge med Svalbard. - *NINA Utredning* 42. 55s.
- Frølandshagen, Roar 1996. Ornitologiske observasjoner i Østfold. - *Natur i Østfold* 15(1):5-21.
- Fylkesmannen i Østfold 1976. Naturvernregistrering i Østfold. - *Utbygningsavdelingen.* 420s.
1977. Utkast til verneplan for myrer i Østfold fylke. - *Miljøvernadv.* 71s.
1979. Utkast til verneplan for edellauvskog i Østfold fylke. - *Miljøvernadv.* 62s.
1986a. Fuktområder i kulturlandskapet. En beskrivelse av utviklingen fra 1790 til 1986 i Rygge kommune. - *Miljøvernadv., Rapp.* 4/1986. 18s.+ 5 vedl.
1986b. Utkast til verneplan for våtmarksområder i Østfold fylke. - *Moss.* 62s.
1988. Fiskekart for Østfold. Utbredelse av ferskvannsfisk. Fiskekartområder i Østfold. Målestokk 1:170 000. - *Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv.*
1994. Fredet våtmark i Østfold. - *Miljøvernadv. Brosjyre.*
1995a. Fredet barskog i Østfold. - *Miljøvernadv. Brosjyre.*
1995b. Søndre Jeløy landskapsvernområde, attraktivt, men sårbart. Kart, ferdselsregler, praktiske opplysninger. - *Miljøvernadv. Brosjyre.*
- Fægri, Knut 1960. Coast plants. Maps of distribution of Norwegian vascular plants. Vol.1. - *Oslo.* 134s.+ LIV kart.

- Gabrielsen, Egil (red.) 1973. Hvaler. En tilråding om vern om naturmiljø og naturlandskap. Delrapp. 2. - Institutt for hagekunst. NLH. Ås. 67s.
- Gabrielsen, E. & P.Tveite 1975. Friluftsliv i Skjebergmarka og naturområdene vest for Isesjø. En tilråding om arealbruk. - Institutt for landskapsarkitektur. NLH-Ås. 31s.+ kart.
- Glømme, Hans 1942. Fjellgrunn og jordbunn i Østfold fylke. I; Norske Gardsbruk 2. Østfold fylke, s.31-47. - Forlaget Norske Gardsbruk. 1005s.
- Greve, Lita & Thor Jan Olsen 1992. *Neottiophilum praeustum* (Meigen 1826) (Diptera, Neottiophilidae) new to Norway. - Fauna Norv. ser.B. 39(2):89.
- Grime, J.P., J.G.Hodgson & R.Hunt 1988. Comparative Plant Ecology. A functional approach to common British species. - London.
- Haga, Atle 1980. Plante- og dyreliv i Trømborgfjella, Eidsberg. - Østfold-Natur 8. Fredrikstad. 32s.
- Hagen, Ingebrigt 1929. Forarbeider til en norsk løvmoseflora XXI. Pottiaceae. - Kgl. Norsk Vid. Selsk. Skr. 1928(3):1-96.
- Halvorsen, Roger 1989. Froskebit (*Hydrocharis morsus-ranae*) i Skien, Telemark. - Blyttia 47:45-48.
- Halvorsen, Rune 1978. Ekskursjonsrapport. - Blyttia 36:105-106.
- 1980a. Numerisk analyse på skjellbanker på Akerøya, Hvaler. - K. norske Vidensk. Selsk. Mus. Rapp. Bot. Ser. 1980, 5:244-252.
- 1980b. Numerical analysis and successional relationships of shell-bed vegetation at Akerøya, Hvaler, SE Norway. - Norw. J. Bot. 27:71-95. Oslo.
- Halvorsen, Rune & Kari Elisabeth Fagernæs 1980. Truete og sårbare plantearter i Sør-Norge. Del II. Spesiell del. Rapport til Miljøverndep. utarbeidet på grunnlag av feltundersøkelser 1978 og 1979. - Botanisk Hage og Museum. Univ. i Oslo. 140s.
- Hansen, Bernt-Henrik 1993. Opstad Formindefelt, tilrettelegging og skjøtsel. - Rapp. til Østfold Fylkeskommune. 44s.+ 10 vedlegg. Upubl.
- Hansen, Heidi 1989. Sjøerret, en undersøkelse av kystnære bekker i Østfold 1988. - Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp. 7/1989.
- Hansen, Jan Petter Huberth 1992. Naturvernområder i Norge 1911-1991. DN-rapport 1992/1. 213s.
- Hansen, Lars Ove 1993. Status for apollosommerfugl (*Parnassius apollo*) og herosommerfugl (*Coenonympha hero*) i Norge. - NINA Utredning 046:1-43.
1994. Insektafaunaen i Telemarkslunden og Gunnarsbybekken, Ekeby i Rygge. - Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp. 7/1995:89-125.
1995. Aculeata of Norway. 1. Bethyloidea (Hym., Apocrita). - Fauna norv. Ser.B 42:43-48.
- Hansen, Per André 1995. Vansjøplan. Plan for balansert bruk og vern av Vansjø og Vansjølandskapet. - Rapp. til Råde, Rygge, Moss og Våler kommune. 33s.+ 8 vedl. Upubl.
- Hansen, Stig Otto 1988. Noen truete billearter i norske edelløvsogsmiljøer. - Insekt-Nytt 13(2):20-23.
1991. *Acupalpus brunnipes* (Sturm 1825) (Col., Carabidae). Ny art for Norge. - Fauna nord. Ser.B 38:39.
- Hansen, Victor 1951. Biller XIV. Clavicornia 2. - Danmarks Fauna 56.
- Hanssen, Oddvar, Bjørnar Borgersen & Karl Erik Zachariassen 1985. Registrering av truete insektarter i gamle, hule trær. - Norsk Entomologisk Forening, Ås.
- Hanssen, Oddvar & Lars Ove Hansen 1995. Insekt-inventeringer i Oslofjordområdet. Foreløbige resultater. - NINA Oppdragsmelding 385. 13s.
- Hanssen, Ole Jørgen 1982. Kråkerøys natur, flora og fauna. - Østfold-Natur 14. 104s.
- Harde, K.W. 1984. A Field Guide in Colour to Beetles. - Octopus Books LTD. London.
- Hardeng, Geir 1975. Naturfredning i Østfold. - Landskapsvern9(1):4-14.
- 1977a. Litteratur om Akerøyas naturforhold, flora, fauna m.v. 1827-1977. - Østfold-Natur 2:42-54. Suppl. Ibid. 1978, 3:63-64.
- 1977b. Øra-området ved Fredrikstad, en litteratur- og kildeoversikt. - Østfold-Natur 1. 17s. Suppl. Ibid. 1978, 4:66-68.
1978. Akerøya foreslått vernet i landsplanen for verneverdige områder og forekomster. - Østfold-Natur 3:57-59.
1985. Pionerene som utforsket plante- og dyrelivet i Fredrikstad-distriktet. - Fredrikstad Mus. Årb. 1984-85:61-72.
- Hauge, Nils & Nils Klavestad 1954. *Ranunculus cymbalaria* i Østfold. - Blyttia 12:167-169.
- Helland, A. 1893. Tagskifere, heller og vekstene. - NGU 10.
- Hauger, Torodd, Knut Bjørndalen & Hilde Warendorph 1985. Vansjøboka. - Samarbeidsutvalget for Vansjø og Hobølvassdraget. Moss. 120s.

- Holmboe, Jens 1930. Spredte bidrag til Norges flora I. - *Nyt Mag. Nat.vit.* Bd.68:119-151. Oslo.
1934. Spredte bidrag til Norges flora III. - *Nyt Mag. for Nat.vit.* 74:71-116.
- Holtedahl, Olav 1953. Norges geologi, Bd. I+II. - NGU 164. Aschehoug. Oslo. 1118s.
1974. Noen glasifluviale isrand-avsetninger i den sydlige del av Glomma-vassdragets (nåværende) dreneringsområde. - *NGU Skrifter* 11:1-85.
- Holth, Ragnvald, Lars Korvald, Gunnar Steinsli & Jon Veum (red.) 1964. *Tomb Jordbruksskole 1939-1964.* Jubileumsskrift - Lutherstiftelsen. Oslo. 189s.
- Hovda, Joar & Kari Aasgaard 1972. Floraen i Rosnesbukta, Kurefjorden i Østfold. I; Ornitologiske registreringer i Kurefjorden 1989-91. - *Østfold-Natur* 33. 1993. s.39-46.
- Hultén, Eric 1971. Atlas over växternas utbredning i Norden. - Stockholm. 531s.
- Huse, Sigmund 1988. Bogslunden naturreservat, skjøtselsplan. - Fylkesmannen i Østfold, miljøvern. Rapp. 2/1988. 21s.
1989. Naturvern - grunnkurs (NV 1). - NLH. Ås. 170s. Upubl.
- Høeg, Ove Arbo 1976. Planter og tradisjon. Floraen i levende tale og tradisjon i Norge 1925-1973. Universitetsforlaget. Oslo. 751s.
1981. Eieren i norsk natur og tradisjon. - *Norsk Skogbr.mus. særpub.* 5. 149s.
- Høibo, G. 1981. Hvaler bygdebok. Gårder og slekter. Bd.2. - Hvaler kommune. 773s.
- Høiland, Klaus 1993a. Truete plantearter i kulturlandskapet. I; Våre sårbare kulturlandskap. s.28-31. - Miljøetaten i Oslo kommune og Naturvernforbundet i Oslo og Akershus.
1993b. Truete kulturbetingete planter i Norge. 1. Åkerugras. - *NINA Utredning* 47. 44s.
1995. Tunplanter, et botanisk element i tilbakegang. Fra klosterhage til veikant og hustak. - *Naturen* 119(5):227-235.
- Ingelög, Torleif, Göran Thor & Lena Gustafsson (red.) 1984. Floravård i skogbruket. Del 2. Art. del. - Skogsstyrelsen. Jönköping. 458s.
- Iversen, Jan Ingar 1983. Ballastfloraen i Østfold. - *Natur i Østfold* 2(1):29-32.
1987. Sjeldne og sårbare plantearter i Østfold fylke. En oversikt over utvalgte arter med litteraturoversikt og lokalitetsangivelser. Fylkesmannen i Østfold, miljøvern. 276s.
1988a. Vegetasjon og flora på Akerøya, Hvaler. - *Natur i Østfold* 7(1):26-28.
1988b. Stor karuss fanget i Seutelva ved Fredrikstad, samt litt om utbredelse og bruk i Østfold i eldre tider. - *Natur i Østfold* 7(1):40-43.
1989a. "Kommuneblomster" i Østfold. - *Natur i Østfold* 8(2):131.
1989b. Utbredelsen av strandmalurt, *Artemisia maritima* L., i Norge. - *Blyttia* 47:99-101.
1989c. Hartmansstarr (*Carex hartmanii*) og klubbstarr (*Carex buxbaumii*) i Østfold. - *Natur i Østfold* 8(1):14-20.
1990. Forsvunnede karplanter fra Østfold fylke de siste 200 år inkludert antatte feilangivelser. - *Blyttia* 48:137-144.
- Johannesen, Ernst 1942. Østfold fylke. I; Norske Gardsbruk 2. Østfold fylke, s. 3-20. - Forlaget Norske Gardsbruk. 1005s.
- Johannessen, Kjell Bertheau 1978. Sangens og musikkens fylke. I; Østfold. Bygd og by i Norge, s.252-265. - Gyldendal.
- Johansen, Erling 1957. Det første Kråkerøy. I; Kråkerøy, en østmorsk kystbygd, s.36-105. - E.Sems forlag, Halden. (Nytrykk 1976).
1978. Den lengste historien. I; Østfold. Bygd og by i Norge. Østfold, s.112-144. - Gyldendal.
- Johansen, Sverre 1978. Vær og klima. I; Østfold. Bygd og by i Norge, s.68-77. - Gyldendal.
- Johansen, Øivind 1981a. Onsøys flora. - *Østfold-Natur* 11. 103s.
1981b. Planteliv. Botaniske vandringer på Hvaler. - *Hjembygda Hvaler* 1/2. Fredrikstad. 43s.
1986. Ny østgrense for dvergsmyle (*Aira preacox*) i Norge. - *Blyttia* 44:41-42.
1987. Et supplement til Onsøy-floraen. - *Natur i Østfold* 6(1):19-23.
- Josephsen, Joh.O. 1993. Misteltein, *Viscum album* L. i Norge. - *Blyttia* 51:1-15.
- Jøsang, O. 1980. Landsoversikt over verneverdige naturtyper og forekomster innen geologi og geomorfologi. II. Spesiell del. - Oppdragsrapp. for Miljøverndep. 122s. Upubl.
- Karlsen, M. 1986. Kvartærgeologisk kartlegging rundt Lille Ertevann og ei sedimentologisk analyse av Rappofilet ved Bjørnstad Grustak, Østfold. - Hovedoppg. ved Inst. for Geologi, Universitetet i Oslo. 172s. Upubl.
- Kasbo, Ragnar 1981. Tørrengsamfunn på øyer ved Larkollen i Østfold. - *Univ. i Tr.heim. KNVS, Mus. Rapp. Bot.ser.* 1981/5:200-214.

- Keilhau, B.M. 1838. Undersøgelser om hvorhvidt i Norge, saaledes som i Sverrig, findes Tegn til en Fremstigning af Landjorden i den nyere og nyeste geologiske Tid. - *Nyt Mag. for Naturv.* 1:105-255.
- Kjelland-Lund Johan 1992. Håndbok for feltregistrering, viktige vegetasjonstyper i kulturlandskapet. Øst-Norge. Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap. - NINA 1992. Ås. 33s.
- Kjenstad, K. 1984. Numeriske modeller for beskrivelse av havnivåendringer og isavsmelting testet på data for Oslofjordområdet. - *Medd. fra Geogr. inst., Univ. i Oslo, Naturgeogr. serie* 1,3:1-40.
- Kjærnes, P.A. 1986. Askim 1914 II. Kwartærgeologisk kart. M 1:50000. - NGU.
 1988a. Rakkestad CST 033034. Kwartærgeologisk kart. M 1:20 000. - NGU.
 1988b. Trøgstad CST 039040. Kwartærgeologisk kart. M 1:20 000. - NGU.
 1989. Mysen CST 037038. Kwartærgeologisk kart. M 1:20 000. - NGU.
- Klaveness, Kristen 1963. *Bidens cernua f. radiata*. - *Blyttia* 21:99-100.
 1974. *Viola stagnina*, utbredelse og økologi. - *Blyttia* 32:235-238.
- Klavestad, Nils 1957. An Ecological Study of the Vegetation in Hunnebunnen, an Old Oyster Poll in South-eastern Norway. - *Nytt Mag. for Bot.* 5:63-100.
- Kooij, Jeroen van der, Kjell Magne Olsen, Trude Starholm & Paul Shimmings 1995. Rapport fra Norsk Zoologisk Forenings pattedyrleir på Bøensætre, Aremark i Østfold 25-27. august 1995. - Norsk Zoologisk Forening. Rapp. 1/1995. 18s.
- Korsmo, Harald & Dag Svalastog 1993. Inventering av verneverdig barskog i Østfold. - NINA Oppdragsmelding 217:1-100.
- Kristiansen, Roy 1985. Sjeldne og interessante discomyceter (Pezizales) fra Syd-Norge. - *Agarica* 6(12):387-453.
- Kristiansen, Øivind J. 1989a. Glomma som fiskeelv. En spørreundersøkelse blant grunneiere og sportsfiskere. - Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp. 5/1989. 21s.+ vedl.
 1989b. Glomma som fiskeelv. En undersøkelse av fiskeressursen. - Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp. 8/1989. 44s.
 1992. Bekker i kulturlandskapet. - Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp. 1/1992. 286s.+ 4 vedl.
- Krohn, Arthur 1942. Jeløy herred. I; Norske Gardsbruk 2. Østfold fylke, s.393-400. - Forlaget Norske Gardsbruk. 1005s.
- Kvamme, Torstein 1981. Five species new to Norway (Col.,Attelabidae and Curculionidae). - *Fauna norv. Ser.B* 28: 39-40.
- Langangen, Anders 1972. Characé-vegetasjonen på Hvalerøyene. - *Blyttia* 30:1-13.
 1996a. Sjeldne og truede kransalger i Norge. - *Blyttia* 54(1):23-30.
 1996b. Kransalgene i Østfold. - *Natur i Østfold* 15(1):49-64.
- Larsen, Runar S. 1984. Natur, flora og fauna i Ågårdselva-området, Tune. - *Østfold-Natur* 21. 68s.
 1988. Vintererlas forekomst og utbredelse i Østfold. - *Natur i Østfold* 7(2):101-108.
- Larsen, Runar S. & Tomas Aarvak 1991. Kommunevis oversikt over hekkelokaliteter for ravn i Østfold. - *Natur i Østfold* 10(2):86-88.
- Lein, Tor Eiliv & Øivind Wiik 1973. *Furcellaria fastigiata f. aegagropila* ny for Norge. - *Blyttia* 31(4):217-220.
- Lid, Johannes 1952. Nye plantefunn 1950-1951. - *Blyttia* 10:95-105.
 1955. Nye plantefunn 1952-1954. - *Blyttia* 13:33-49.
- Lid, Johannes & Dagny Tande Lid 1994. Norsk Flora. 6 utg. ved Reidar Elven. - Det Norske Samlaget. Oslo. 1014s.
- Lid, Johannes & Anders R. Zachau 1928. Utbredningen av *Viscaria alpina* (L.) G.Don, *Alchemilla alpina* L. och *Rhodiola rosea* L. i Skandinavien. - *Acta Horti Goth.* IV:69-144. Göteborg.
- Ligaard, Sindre 1984. *Bembidion varium* (Olivier 1795) (Col., Carabidae). Ny for Norge. - *Fauna norv. Ser.B* 31:62.
- Lingsten, Lars (red.) 1982. Rutineundersøkelse i Glåma i Østfold, 1978-1980. - NIVA-rapp. 30/82. 87s.
- Lundberg, Anders & Knut Rydgren 1994. Havstrand på Sørøstlandet. Regionale trekk og botaniske verdier. - NINA Forskningsrapport 47. 222s.
- Lye, Kåre Arnstein 1989. Strandkarse, *Lepidium latifolium* L., en havstrandsplante i Norge. - *Blyttia* 47:109-113.
 1990. On extinct and supposed extinct vascular plant species in Norway. - *Lidia* 2,4:113-163. NLH. Ås.
 1991. Utryddete og akutt truede plantearter i Norge. - Naturforvaltning, informasjonsmøte 4.-5. nov. 1991. *St. fagtj. for landbr.* 23:18-51. NLH.

1996. Botaniske verneverdier i den foreslåtte Hvaler Nasjonalpark. - Rapp. til Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. 10s. Upubl.
- Lye, Kåre Arnstein & Yngvar Gauslaa 1990. Nye plantefunn fra Østfold. - Natur i Østfold 9(1):17-22.
- Lysdahl, Eugen 1945. Utbredelsen av blåveis (*Anemone hepatica*) i Norge. - Blyttia 3(1):1-13.
- Løfall, Bjørn Petter 1994. Skjellsandbankene i Kilebuområdet, Rakkestad, en status- og litteraturoversikt. - Natur i Østfold 13(1/2):49-57.
- (red.) 1995a. Natur i Rakkestad II. Øyestikkere, sommerfugler og virveldyr. - Østfold-Natur 35. 281s.
- 1995b. Truede moser i Østfold. - Arbeidsrapp. 26s. Upubl. (Deler av rapp. er publisert i Natur i Østfold 14:74-82.)
1996. Kystmyrklegg, *Pedicularis sylvatica*, en kulturmarksplante i tilbakegang. - Natur i Østfold 15(1):65-72.
- Løfall, Bjørn Petter, Hans Olsvik & Magne Pettersen 1995. Øyestikkere i Østfold. Bibliografi og statusrapport 1994. - Natur i Østfold 14(1):86-91.
- Løfall, Bjørn Petter & Ola Wergeland Krog 1995a. Lavslekten *Lobaria* i Østfold. - Natur i Østfold 14(2):151-158.
- 1995b. Rømsjøen rundt på sykkel. En naturfaglig reise i det innerste av Østfold sommeren 1995. - Natur i Østfold 14(2):188-190.
- Lågbu, Øyvind 1991. Ornitologiske registreringer i Kurefjorden 1979-1984. - Østfold-Natur 32:69-88.
- Lågbu, Øyvind & J.Ingar I.Båttvik 1996. Østfold Botaniske forenings ekskursjoner 1995. - Natur i Østfold 15(1):73-75.
- Lågbu, Øyvind & Asgeir Rosnes 1980. Kurefjorden 1973-1978. Ornitologiske undersøkelser og utviklingen i området. - Østfold-Natur 10:1-84.
- Mamen, Hans Christen 1978. Kirkeliv i Østfold. I; Østfold. Bygd og by i Norge, s.297-324. - Gyldendal.
- Marker, Elmar 1973. Verneverdige strandenger i Østfold. Botanisk rapport 26. - Miljøverndep. /Fylkesmannen. 78s. Upubl.
1974. Kriterier for botanisk verneverdi. - Blyttia 32:33-37.
- Matuszkiewicz, W. 1962. Zur Systematik der natürlichen Kiefernwälder des mittel- und osteuropäischen Flachlandes. - Mitt. Flor.-soz. Arbeitsgem. N.F. 9.
- Neeb, P.-R. & K.Robertsen 1988. Grus- og Pukkregisteret i Østfold. - NGU Rapport 88:1-164.
- Nordahl-Olsen, T. 1987. Ski 1914 III. Kvartærgeologisk kart M 1:50000. - NGU.
- + Beskrivelse av kartet. - NGUs Skrifter 95/1990. 32s.
- Nordal, Inger & Finn Wischmann 1989. Bittergrønn, *Chimaphila umbellata*, i Norge. - Blyttia 47:183-188.
- Nordbakke, Roy 1987. Stor og liten vannsalamander i Halden, utbredelse, trusler og vernetiltak. - Natur i Østfold 6(1):39-43.
- Nordhagen, Rolf 1917. *Ranunculus Cymbalaria* Pursh. fundet i Norge. - Nyt Mag. for Naturv. 55:119-145.
- Nordisk Ministerråd 1984. Naturgeografisk regioninndeling av Norden. 289s.+ 4 pl.
1987. Natur- og kulturlandskapet i arealplanleggingen. 1. Regioninndeling av landskap. - Miljørapport 1987:3.
- Nygaard, Truls 1995. Borgen på Valdisholm. - Valdisholm forlag. 68s.
- Nytrøen, Grete 1995. Honningblomst, *Herminium monorchis*, truet orkide på Hvaler. - Natur i Østfold 14(1):72-73.
- Oftedal, Christoffer 1981. Norges geologi. En oversikt over Norges regionalgeologi. 2.utg. - Tapir. 207s.
- Olberg, Johannes 1942. Askim herred. I; Norske Gardsbruk 2. Østfold fylke, s.101-138. - Forlaget Norske Gardsbruk. 1005s.
- Olsen, Thor Jan 1987. Sommerfugler i Østfold I: Liten ringsommerfugl (*Coenonympha arcania*). - Natur i Østfold 6(1):36.
1990. Interessante funn av Lepidoptera i Østfold. - Insekt-Nytt 15(1):15-16.
- 1992a. Bøensetra, insektenes friområde! - Natur i Østfold 11(1):47-48.
- 1992b. Nytt om smått, denne gang om veps. - Natur i Østfold 11(2):91.
- 1992c. Nytt om smått. - Natur i Østfold 11(1):49.
- 1994a. Nytt om smått, mest om sommerfugler. - Natur i Østfold 13(1/2):69-71.
- 1994b. Registrering av insektfaunaen i storkommunen Sarpsborg. - Rapp. 10s. Upubl.
- Olsson, H. 1974. Studies on South Swedish sand vegetation. - Acta Phytogeogr. Suec. 60:1-170.
- Olsvik, Hans 1990a. Noen observasjoner av dagsommerfugler i Oslofjordområdet. - Insekt-Nytt 15(4):7-10.
- 1990b. Øyestikkere i Østfold. - Natur i Østfold 9(1):23-41.
1993. Forslag til norske navn på øyestikkere (Odonata). - Insekt-Nytt 18(3/4):23-25.

- Olsvik, Hans & Dag Dolmen 1992.** Distribution, habitat, and conservation status of threatened Odonata in Norway. - Fauna Norv. Ser.B. 39:1-21.
- Opstad, Lauritz 1951.** Østfold. Fylkets historiske og geografiske forutsetninger. I; Det norske næringsliv, Østfold Fylkesleksikon. s.11-66. - Bergen.
(red.) 1957. Bygdehistorien i Rygge inntil 1800. - Rygge Bd.II. Rygge Sparebank. 515s. (Nytrykk Rygge-Vaaler Sparebank.)
1978. Herregårdenes fylke. I; Østfold. Bygd og by i Norge. s.351-365. - Gyldendal.
- Ottestad, Kari & Bernt-Henrik Hansen 1993.** Opstad Formminnefelt, vegetasjon og landskap. - Rapp. til Østfold Fylkeskommune. 26s.+ 9 vedl. Upubl.
- Ouren, Tore 1979.** Ballastplasser og ballastplanter i Østfold. - Blyttia 37:167-197.
- Pettersen, Ingar 1983.** Orkideer i Fredrikstad-distriktet. - Agarica 7:35-36.
- Rasmussen, Alf Henry 1993.** Våre kirker. Norsk kirkeleksikon. - Vanebo forlag. 735s.
- Rekstad, J. 1921.** Eidsberg. De geologiske forhold innenfor rektangelkartet Eidsbergs område. - NGU 88.
1922. Kvartære avleiringer i Østfold. - NGU 91.
- Rieber-Mohn, Christian, Vigdis Nybøe & Marit Berntsen 1992.** Skjøtsels- og bruksplan for Feøya i Rygge kommune. - Hovedoppgave ved Natur og Miljø, Telemark Distriktshøyskole. 56s.+ 12 vedl. Upubl.
- Riedel, Matthias & Øistein Berg 1995.** Faunistic remarks on Norwegian Ichneumonidae (Hymenoptera). - Foreløbig rapp. upag. (27s.). Upubl.
- Ringdal, Nils Johan 1989.** Moss bys historie, perioden 1700-1800. Bd.2. - Moss kommune. 421s.
- Risa, Lill Hauge 1975.** Strandvegetasjonen i Øra-området ved Fredrikstad. - Hovedoppg. ved Bot. Hage og Mus. Universitetet i Oslo. 152s. Upubl.
- Roer, Søren N. 1942.** Råde herred. I; Norske Gardsbruk 2. Østfold fylke, s.438-483. - Forlaget Norske Gardsbruk. 1005s.
- Rogndalen, Øivind (red.) 1975.** Forslag til friluftspan for Nordre Varteig (Furuholmen/Stenkleven-området), Varteig kommune. - Borgkonsult A/S. 29s.+ 6 vedl.
- Rudie, Gunnar (red.) 1966.** Bygdebok for Eidsberg. Bygdehistorien 1537-1800. - Bd.1. Eidsberg og Mysen historielag. Indre Smaalenenes trykkeri. 559s.
- Ryan, Elling & Ingebrigt Hagen 1896.** Iagttagelser over mosernes udbredelse i den sydvestlige del af Smålenenes amt. - Kgl. Norsk Vid.Selsk. Skr. 1896:1-168.
- Ryvarden, Leif 1972.** Litt om Akerøyas flora. - Blyttia 30:105-110. 1978. Akerøyas karplanter. - Østfold-Natur 3:39-53.
- Røren, Vigdis 1991.** Viola persicifolia og grad av hybridisering med andre arter i Norge. - Cand.scient. oppg. i syst.bot. Mat.Nat. Fak. Univ. i Oslo. 45s.+ app. 20s.
- Sagvolden, Bjørn A. 1988.** Nye og interessante funn av biller, med særlig henblikk på Numedal I. Carabidae. - Insekt-Nytt 13(2):17-19.
- Samuelsson, G. 1943.** Die Verbreitung der Alchemilla-Arten aus Vulgaris-Gruppe in Nord-Europa (Fennoskandien und Dänemark). - Acta Phytogeogr. Suec. 16:1-159.
- Sandersen, Erik 1991.** Skjærgårdsguide for Østfold. - Fredrikstad-distriktets Næringsråd. 93s.
- Schmedling, Tor 1987.** Hvalerguiden, med severdigheter og utførlige kart. - Metope forlag. 116s.
- Schmedling, Tor, Geir Hardeng & Marit Fosby 1991.** Bøensæter. - Aremark kommune. 20s.
- Sigmond, E.M.O, M.Gustavson & D.Roberts 1984.** Berggrunnskart over Norge. Målestokk 1:1 mill. - Nasjonalatlas for Norge, kartblad 2.2.1.
- Skaarer, Nils 1988a.** Planter i Kolbjørnsviksjøen-området. - Rapp. til Fylkesmannens miljøvernadv. Østfold. 8s.+ 9 kart. Upubl.
1988b. Botaniske undersøkelser og forslag til skjøtsel ved Bøensetre, Aremark. - Stensil Aremark kom. 12s.+ 13 vedl.
1990. Miljøstatus, utfordringer, prioriterte innsatsområder for Rakkestad kommune. - Stiftelsen Østfoldforskning Rapp. OR 20/90. 37s.+ vedl. Upubl.
1992. Østfold botaniske forenings eksursjon til Kolbjørnsviksjøen 8.juni 1991. - Natur i Østfold 11(1):44-45.
- Skjeseth, Steinar 1978.** Geologien i Østfold. I; Østfold. Bygd og by i Norge, s.351-365. - Gyldendal.
- Skulberg, Olav 1985.** Hylliåsen - Hylliskogen i Spydeberg. - Rapp. 15.4.85. 12s. Upubl.
- Solheim, Roar 1987.** Feltefaringer med flaggermus på østlandsområdet. - Fauna 40(4):138-143.
- Spikkeland, Ingvar 1994.** Kulturlandskapet ved Eidsberg kirke i dag og for 200 år siden. - Natur i Østfold 13(1/2):58-62.
- Statens kartverk 1989.** Østfold Fylke. Riks- og fylkesveger ajour 1989. Målestokk 1:100 000. - Fylkeskartkontoret i Østfold, Moss.

1994. Østfold. Fylkeskart. Målestokk 1:100 000. - Fylkeskartkontoret i Østfold, Moss.
- Steen, Henning 1993. Algevegetasjon i poller og tjern på Hvaler med vekt på kransalger (Characæer). - Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. 7/1995:27-46.
- Stenseth, Harald (red.) 1985. Friluftspan Fredrikstad/ Rolvsøymarka. - Rapp. fra Fredrikstad og Rolvsøy kommuner. 104s. Upubl.
- Steinsli, Gunnar 1996. [Udat.] Tomb, frå Simon Kåreson til Tomb Jordbruksskole. - Tomb Jordbruksskole, Råde. 71s.
- Stokland, Jøgeir N. 1994. Artsrikdom av biller i fire naturskogområder i Aremark, Halden og Eidsberg. - Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp. 7/1995:126-146.
- Strandli, Bjørn 1986. Noen elementer og verdier i landskapet på Raet i Østfold. - Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp. 4/1986. 36s.+ 6 vedl.
(red.) 1990. Eløya, Kollen og Sletter. Fra glødende lava, gjennom tusenårige vintre til kubjelleenger. - Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. og Fylkeslandbrukskontoret i Østfold. Rapp. 16. 55s.+ app. 15s.
- Størkersen, Øystein R. (red.) 1992. Truete arter i Norge, Norwegian Red List. - DN-rapport 1992-6. 89s. Trondheim.
1996. Ni nye Ramsarområder opprettet i 1996. - Vår Fuglefauna 19(2):53-60.
- Størmer, L. 1935. Contribution to the Geology of the Southern Part of the Oslofjord. - Norsk geol. Tidsskr. 15:43-114.
- Størmer, Per 1969. Mosses with a Western and Southern Distribution in Norway. - Universitetsforlaget. 288s.
- Sømme, Lauritz 1937. Zoogeographische Studien über norwegische Odonaten. - Avh. norske Vidensk. Akad. 1936,12. 133s.
- Sævre, Rune (red.) 1984. Rokke-raet, natur- og kulturlandskap i fortid og framtid. - Inst. for naturforvaltning. NLH. 114s.
1986. Beiteundersøkelser i skjærgården. - Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp. 6/1986. 38s.
- Sørensen, R. 1974a. Registrering av kjente skjellforekomster i Marker, Aremark og Rakkestad i Østfold. - Rapp. landsplanen for geologi 72. Inst for Geologi. NLH, Ås. 16s.+ kart. Upubl.
1974b. Rapport og verneforslag for Rokkeræet ved Halden. - Inst. for geologi. NLH. 5s. Upubl.
- Tambs-Lyche, Hans 1937. Forekomsten av *Ranunculus Cymbalaria* Pursh. i Østfold og Bohuslän. - Nyt Mag. for Naturv. 77:14-38. Oslo.
- Tamm, C.O. 1972. Survival and flowering of perennial herbs. III. The behavior of *Primula veris* on permanent plots. - Oikos 23:159-166. København.
- Thowsen, K. 1986. Årets funn i Telemark? - *Listera* 1,4:8.
- Torp, Karin Løkken 1986. Hylliasen i Spydeberg, naturgrunnlag, kulturverdier, områdebruk og verneverdi. - Hovedoppg. ved Inst. for naturforvaltning, NLH-Ås. 105s.+ 5 vedl.
- Undås, I. 1950. Om morener, israndstadier, marine grenser og jordskorpas stigning ved den seinglasiale Oslofjord. - Univ. i Bergen Årb. 1950. Naturv.r. 1:1-71.
1951. Områder i Østfold og sørlige Akershus. I; G.Holmsen (red.), Oslo. Beskrivelse til kvartærgeologisk landgeneralkart. - NGU 176:41-49.
- Universitetets Oldsakssamling 1983. Forminner i Østfold. Rygge kommune. - Oslo.
- Viker, Morten G. 1991. Ornitologiske observasjoner i Østfold. Nytt fra den lokale rapport- og sjeldenhetskomite (LRSK). - Natur i Østfold 10(1):9-22.
1992. Ornitologiske observasjoner i Østfold. Nytt fra den lokale rapport- og sjeldenhetskomite (LRSK). - Natur i Østfold 11(1):15-27.
1994. Ornitologiske observasjoner i Østfold. Nytt fra den lokale rapport- og sjeldenhetskomite (LRSK). - Natur i Østfold 13(1/2):8-31.
- Viker, Morten & Geir Hårdeng 1992. Naturfaglige forhold i Gjølssjøen naturreservat i Marker. - Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp. 8/1992. 59s.
- Viker, Morten & Sebastian Ludvigsen 1986. Ornitologiske observasjoner i Østfold. Nytt fra Den lokale rapport- og sjeldenhetskomite. - Natur i Østfold 5(2):56-70.
- Vogt, David 1994. Østfolds største bøkeskog, Kajalunden i Rygge. - Natur i Østfold 13(1/2):6-7.
1996. Forminner og forhistoriske kulturspor i Værne Kloster-området. Innberetning til Rygge kommune. - Østfold Fylkeskommune. 20s.+ 4 kart. Upubl.
- Vreim, Halvor 1942. God byggeskikk. I; Norske Gardsbruk 2. Østfold fylke, s.51-56. - Forlaget Norske Gardsbruk. 1005s.
- Vøllestad, Asbjørn 1987. Fisken på Øra. - Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp. 2/1987. 24s.

- Wahlberg, Gaute 1990.** Skjøtselsplan for Telemarkslunden. - Landbrukskontoret Råde-Rygge-Moss. Rygge. 12s.+ 9 vedl.
- Weholt, Øyvind 1983.** Soppfloraen i Kajalunden edelløvsogreservat, Rygge. - Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp. 7/1995:1-23.
- Wergeland Krog, Ola M. 1993a.** Viltet i Våler. Kartlegging av viktige viltområder. Forvaltningsplan for viltressursene. - Fylkesmannen i Østfold og Våler kommune. 90s.+ kart. Upubl.
- 1993b.** Viltet i Skiptvet. Kartlegging av viktige viltområder. Forvaltningsplan for viltressursene. - Fylkesmannen i Østfold og Skiptvet kommune. 82s.+ kart. Upubl.
- 1993c.** Viltet i Rakkestad. Kartlegging av viktige viltområder. Forvaltningsplan for viltressursene. - Fylkesmannen i Østfold og Rakkestad kommune. 98s.+ vedl.+ kart. Upubl.
- 1994a.** Viltet i Sarpsborg. Kartlegging av viktige viltområder. Forvaltningsplan for viltressursene. - Fylkesmannen i Østfold og Sarpsborg kommune. 110s.+ kart. Upubl.
- 1994b.** Biologisk mangfold, handlingsplan 1995-2007. - Rapp. til Spydeberg kommune. 69s.+ 42 vedl. + kart. Upubl.
- 1995a.** Viltet i Spydeberg. Kommunedelplan for viltressursene i Spydeberg 1995-2007. - Fylkesmannen i Østfold og Spydeberg kommune. 85s.+ kart. Upubl.
- 1995b.** Viltet i Hobøl. Kartlegging av viktige viltområder. Forvaltningsplan for viltressursene. - Fylkesmannen i Østfold og Hobøl kommune. 81s.+ kart. Upubl.
- 1995c.** Storflaggermus påvist i Østfold. - Fauna 48(1):33-34.
- 1996.** Flaggermus i Østfold. s.138-144. I; Olsen, Kjell Magne (red.). Kunnskapsstatus for flaggermus i Norge. - Norsk Zoologisk Forening. Rapp. 2, januar 1996. 210s.
- Wergeland Krog, Ola Martin & Øivind Lågby 1996.** 26.august. Vidnesåa i Skiptvet [Ekskursjonsreferat]. - Blyttia 54(2):82.
- Wikström, Joh.Em. 1828.** Årsberättelser om framstegen uti botanik för år 1827:352-355. - Kungl. Vetenskaps-academien. Stockholm.
- Wilse, Jacob Nicolai 1779.** Physisk, oeconomisk og statistisk Beskrivelse over Spydeberg Præstegield og Egn i Aggershus Stift udi Norge. - Christiania. 588s+2 kart. (Nytrykk Halden 1920).
- 1796.** Beskrivelse over Spydeberg Præstegield og over Eidsberg Præstegield. - Topogr. Journ. for Norge 1791-1796.
- Zachariassen, Karl Erik 1990.** Sjeldne insektarter i Norge. 2. Biller 1. - NINA Utredning 017. 83s.
- Ødegaard, Frode 1994.** Nye Coleoptera for Norge. - Fauna norv. Ser. B. 41:45-46.
- Økland, Rune Halvorsen & Tonje Økland 1988.** Forvaltningsplan for truede plantearter i Østfold fylke. - Økoforsk 1988:1-54. Ås.
- Øhren, Inge 1982.** Plantesosiologiske og plantegeografiske studier over Ledum palustre i Sør-Norge. - Univ. i Trondheim. KNVS. Mus. Rapp. Bot.ser. 1982/8:59-76.
- Østebrot, Akse (red.)1993.** Rapportering, vurdering, klassifisering, prioritering og virkemiddel. Del 3. Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap. - Direktoratet for Naturforvaltning og Miljøvernadv. 48s.
- Øyen, P.A. 1908.** Kvartærstudier i den sydøstlige del av vort land. - Videnskabs-selsk. Skr. I Math.Naturvid. Kl. 2:1-125.
- Aagaard, K. & Sigmund Hågvar 1987.** Sjeldne insektarter i Norge 1. - Økoforsk Utredn. 1987/6. 81s.
- Aarvak, Tomas 1992.** Fossekallens forekomst og utbredelse i Østfold. - Natur i Østfold 11(1):9-14.
- Aarvik, Leif 1983.** Contribution to the knowledge of the Norwegian Lepidoptera I. - Fauna norv. Ser.B 30:77-80.
- Aastorp, Siv M. 1990.** Ressursregistrering/ressursvurdering i Eidsberg kommune. - Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapp. 5/1990. 277s.+ 6 vedl.A + 6 vedl.B.

Vedlegg 1. Kommunevis oversikt over alle registrerte områder.

AREMARK KOMMUNE LOKALITET	NR.	VERDI	INNGREP	KATEGORI
Bøensæter	1	høy	aktiv skjøtsel	intakt husm.plass
Bjørnholtet	2	lav	gjengrodd	gml.beite
Knatterød/Laggarholtet/ Størholtet	3	middels	forfall	frafl. husm.pl.
Neverlund	4	lav	granplanting	tidl. beite
Strømsfoss/ Søndre Nes	5	middels	gjødsling	beite langs vann
Stangebråten	6	middels/høy	gjengroing	husm.pl.
Søndre Fange	7	lav/middels	gjengroing	hestebeite
Hellesåen	8	middels/lav	gjengroing	beiter på skj.sand
Holmegil	9	middels	gjengroing	beiter/natureng
Svarød	10	middels	gjengroing	beite/ferds.åre

ASKIM KOMMUNE LOKALITET	NR.	VERDI	INNGREP	KATEGORI
Løken	1	middels	gjengroing	ravinebeiter
Lundestad/Kampen	2	middels	noe gjødsling	ravinebeiter
Halstvet	3	middels	gjødsling	rav.b./eiker
Holter	4	middels	gjengroing	ravineområde
Hol/Dæli/Nordengen	5	middels	noe gjødsling	ravinebeiter
Eik/Lierevja	6	middels/høy	gjøds./gjengr.	utmarksbeite
Romsåsen/Kykkelsrud	7	høy	gjengroing	ravineområde
Glomvik/Rud	8	lav	gjengr./gjødsl.	kult.lsk/beite
Gudimevja/Onstadsund	9	høy	gjengroing	evjer/rav./mud.bnk
Rudsmosen	10	lav	torvuttak	myr

EIDSBERG KOMMUNE LOKALITET	NR.	VERDI	INNGREP	KATEGORI
Smerkerud	1	lav	gjødsling	beitemark
Brattås	2	middels		beitemark
Rud/Åserud	3	middels	gjødsling	beitem./rav.beite
Torkelsrud	4	middels/lav		beitemark
Haga/Salerud	5	middels	gjødsl./tilpl	beiteravine
Krossby/Grasbakke	6	middels	gjødsling	beiteravine
Dynjan/Lunde	7	høy		beiteravine
Sulerud	8	middels		beite/hage/kult.m.
Ultvetskogen	9	middels/lav	gjødsling	beiteravine
Sletner	10	middels		beite/økol.drift
Holane	11	middels/høy		beite i rav.kompl.
Haugtomt	12	middels/lav		beitemark
Karterud	13	middels/lav		beitemark
Svenneby	14	middels/lav		beitemark/hageanl.
Trippestad	15	lav		beitemark
Brattfoss	16	høy/middels		beite/kult.hist.
Knoll	17	middels/lav	gjødsling	småsk.beite/gm.vei
Hauger/Hærland	18	lav		beiteravine
Eidsberg kirke m/presteg.	19	høy	gjødsling	beite/kirke/hage
Lindhol/Høie/Søreng	20	middels		beite langs Glomma
Valdisholm	21	høy/middels	forfall	forminne

FREDRIKSTAD, KOMMUNEDEL BORGE				
<u>LOKALITET</u>	<u>NR.</u>	<u>VERDI</u>	<u>INNGREP</u>	<u>KATEGORI</u>
Gretnesbekken	1	lav	gjengr./utbygg.	beite langs bekk
Vesten	2	middels/lav	gjødsl./gjengr.	beite/formm.
Underlien	3	lav	gjødsling	beite
Torsø herregård	4	høy	gjødsling	helhetlig klt.lsk
Ødegårdskilen	5	middels		strandengbeite
Dal	6	middels	gjødsl./gjengr.	beite/hagemark
Nes herregård	7	middels/høy	gjødsling	beite/åkerholmer
Hunnfeltet	8	høy/middels		formm./hagem.
Østre Myra	9	middels/høy		skogsbeite
Storenga	10	middels/lav	gjødsling	strandbeite
FREDRIKSTAD, KOMMUNEDEL FREDRIKSTAD				
<u>LOKALITET</u>	<u>NR.</u>	<u>VERDI</u>	<u>INNGREP</u>	<u>KATEGORI</u>
Hesteholmen	1	høy		beite på øy
FREDRIKSTAD, KOMMUNEDEL KRÅKERØY				
<u>LOKALITET</u>	<u>NR.</u>	<u>VERDI</u>	<u>INNGREP</u>	<u>KATEGORI</u>
Bjørnevågen	1	høy	gjødsling	helhetl. klt.lsk
Goenvad	2	middels/høy	gjengr.	str.beite/formm.
Rød	3	lav/middels	gj.gr./forfall	formm./sj. art
Enhus	4	lav	gjengr./slitasje	dyrket mark/kile
Alshus	5	middels/høy	vei/bebygg.	strandbeite
Femdøl	6	middels	vei/gjødsl.	rands./smale jorder
FREDRIKSTAD, KOMMUNEDEL ONSØY				
<u>LOKALITET</u>	<u>NR.</u>	<u>VERDI</u>	<u>INNGREP</u>	<u>KATEGORI</u>
Fredheim	1	lav	gjengroing	beite
Kjøberg	2	høy/middels	gjødsling	beite/hist.hage
Hankø	3	lav/middels		saubeite
Mollestad	4	middels	gjødsling	hagemark
Vallestrand	5	middels	gjødsling	beite/kantsoner
Elingård	6	middels/høy	gjøds.	herreg./formm./vollgr./bt.
Kjenne	7	middels/høy	gjengroing	beite/formm./tjern
FREDRIKSTAD, KOMMUNEDEL ROLVSØY				
<u>LOKALITET</u>	<u>NR.</u>	<u>VERDI</u>	<u>INNGREP</u>	<u>KATEGORI</u>
Leiret/Havna	1	middels/lav	gjengr./tilpl.	beite ved bekk

HALDEN KOMMUNE LOKALITET	NR.	VERDI	INNGREP	KATEGORI
Helgerød	1	lav	gjødsling	beite
Herrebrøden	2	middels/lav	gjødseiltisig	ravinebeite
Lauradal	3	lav	gjødseiltisig	beite
Huset	4	lav	gjødsling	beite
Trollnes	5	lav/middels	gjødsling	beite nær vann
Hafsred	6	middels	gjødseiltisig	beiteravine
Tangen v/Ørsjø	7	middels/høy		husm.pl./beite
Tangen v/ Nordre Kornsjø	8	middels	gjødsling	husmannsplass
Berg kirke/Lundestød	9	høy/middels	gjødsl./vei	kirke/formn./gårder
Vassdalen	10	middels	gjødsling	helh. kulturisk.
Holene	11	middels		beite, gårdsmiljø
Korterød	12	lav		strandeng, tregr.
Rød herregård	13	middels/høy	modernisering	herregårdshage
Vevlen	14	lav/middels	forfall	hageanl. ved bekk

HOBØL KOMMUNE LOKALITET	NR.	VERDI	INNGREP	KATEGORI
Kråkerud	1	middels	noe gjødsling	ravinebeiter
Jaren	2	lav	gjengroing	ravinebeiter
Kråkeruddalen	3	middels	gjøds./tilsig	ravinebeiter
Tomter Søndre	4	lav/middels	gjødsling	ravinebeiter
Ødegården/Humlerød	5	middels/lav	gjødsl./gjengr.	ravinebeiter
Hollebøl/Igsi	6	middels/høy		klt.lsk/hist. bygn.miljø
Hobøl kirke/presteg.	7	høy/middels		m.ald.krk./hist.bygn/ hage
Bliksland	8	middels		rav.b./hist.bygn.miljø
Bærøe/Tjernsli	9	middels/høy	noe gjøds.	bygn.m./utm.b./myrb.
Høgås	10	middels	gjengroing	ravinebeiter
Skjellfoss	11	middels	noe gjødsling	ravinebeiter

HVALER KOMMUNE LOKALITET	NR.	VERDI	INNGREP	KATEGORI
Botnekilen	1	middels	gjødsl./gjengr.	beite
Sandbrekke	2	middels	gjødsling	beite/gjestegård
Stafsenga	3	høy/middels	gjødsling	repr. klt.lsk./str.b.
Kasa	4	lav	gjengroing	beite
Ingerholmen/Kjellholmen	5	middels/lav		beite på øy
Skjellvik/Brattestø	6	høy	gjengroing	kystlandsk./sj. arter
Skipstadkilen	7	høy/middels	gjengroing	kystlandsk./sj. arter
Tisler	8	høy	hytteslitasje	helhetl. kystlisk.
Akerøya	9	høy	slitasje/gjengr.	beite på øy
Søndre Sandøy	10	høy	slitasje	helhetl.klt.lsk.
Nordre Sandøy	11	middels/høy	slita./gjengr.	alls. klt.lsk.
Herføl	12	høy	slitasje	alls. klt.lsk.
Gravningssundet	13	middels	bruksendr.	bygningmiljø
Hvaler kirke/Vadholmen/ Svanekil	14	høy	ndr. l.br.praks.	veier/fegater/krk.

MARKER KOMMUNE				
<u>LOKALITET</u>	<u>NR.</u>	<u>VERDI</u>	<u>INNGREP</u>	<u>KATEGORI</u>
Fossneset	1	lav	gjengroing	beite
Rørvik	2	høy/middels	gjengr./camp.pl	beitemark
Holo	3	lav/middels	gjødsling	bjørkehage
Løvik	4	middels/høy	gjengroing	sjeldne planter
Torgrimsbu	5	middels/høy	gjengr./tilpl.	sjeldne planter
Viken	6	middels/høy	tilpl./gjødsl.	skogsbeite

RAKKESTAD KOMMUNE				
<u>LOKALITET</u>	<u>NR.</u>	<u>VERDI</u>	<u>INNGREP</u>	<u>KATEGORI</u>
Perehytta/Holen	1	middels	gjødsling	beite
Korum/Korumdalen	2	lav/middels	beite	
Buerbakkene/Torper	3	høy	gjengr./gjødsl.	ravinebeiter
Kolstad	4	middels/lav	gjengroing	beite
Sandaker	5	lav/middels	gjødsling	beite
Fosserfoss	6	lav	gjødseltisig	beite
Krossby	7	middels	gjengroing	beite
Kleiva	8	middels	beite	
Snopestad/Ertekastet	9	middels	gjødsling	beite ved vann
Høytomt	10	høy		helh. klt.lsk.
Langbakken	11	høy		helh. klt.lsk.
Ådalen	12	lav/middels		beite/naturskj.
Røsæg/Røsægmoa	13	høy/middels	noe gjøds.	beite/bt. ved elv
Gudimkroken	14	middels	gjødseltisig	beite
Rakkestad kirke/Prestegården/ Bjørnstad	15	middels/høy		herregårdslsk.
Schieselva	16	høy/middels	gjødsling	meandr. elv/sj. arter
Skattebøl/Bråten	17	middels/høy		beiter/løvsk./flommrk
Kilebutangen/Tangen	18	høy	gjengr./ oppdyrk.	gml.bt./skjellsand
Gapestad/Kirkehaugen	19	høy	gjengroing	ravinebeite
Øvre Buer	20	middels	gjengroing	ravinebeite
Strand/Maet	21	middels	gjengroing	beite/hagemark
Stomperud	22	lav/middels	gjengroing	fuktbeite
Knoll	23	middels		beite/formm.
Kilebuslora/Kilebu	24	høy/middels	gjengr./uttak	gml.bt./skjells.
Munkebråten	25	middels	gjengroing	gml.bt. ved vann

RYGGE KOMMUNE LOKALITET	NR.	VERDI	INNGREP	KATEGORI
Dramstad	1	middels/høy	gjengr.	eikelund/tidl. beite
Kure Vest/Kanaholmen	2	høy/middels	jordvoll	strandeng/løvskog
Evje	3	middels/høy	gjødsl.	herreg.miljø
Fjell	4	lav	gjengr.	gml. beiter v/ Vansjø
Fredskjærbråten/Fredskjærhagen	5	middels	gjengr.	gml. plasser v/ Vansjø
Værne Kloster/Oakhill	6	høy		herreg.miljø/formm.
Eløya/Kollen	7	høy		beitelsk. v/kyst
Danmark/Stretanaset	8	middels/høy	gjengr./slitasj.	gml. kystbeite
Føya	9	høy	gjengr.takrør	beite på øy
Telemarkslunden/ Gunnarsbybekken/Ekeby	10	høy	forsepl.	parkanl./randson./formm
Carlberg	11	middels/høy	gjødsl./fl.hgst	herreg.miljø
Larkollen	12	middels/høy		gml. havn/veier/kirke
Roer	13	høy/middels	gjødsl.	fegat./steingj./formm.
Balke	14	middels/høy	gjødsl.	herreg.miljø/formm.
Nærum	15	middels	gjødsl.	helhetl.kult.l./formm.
Opstad	16	middels	gjødsl.	helhetl.kult.l./formm.
Huggenes/Kjellerød	17	middels	gjød./nye bygn.	kult.lsk nær vann

RØMSKOG KOMMUNE LOKALITET	NR.	VERDI	INNGREP	KATEGORI
Eikestaden	1	middels/lav	gjengroing	beite ved landsted

RÅDE KOMMUNE LOKALITET	NR.	VERDI	INNGREP	KATEGORI
Finstad	1	middels/høy	gjødsling	str.eng/rav.bt./eikel.
Østre Tofteberg	2	middels	gjengroing	hagem./tidl. bt.omr.
Gillingsrød	3	lav/middels	gjengroing	eldre beiter v/vann
Stomner	4	middels	gjøds.	beite/karpedam/ bygn.miljø
Åven	5	høy	slitasje	str.bt./tørrkn./sj.art.
Oksenøya	6	middels/høy	gjengroing	beiter nær Vansjø
Starenga	7	middels/lav	gjengroing	engomr. nær Vansjø
Store Sletter	8	høy	gjødsling	kystbeite/klt.hist.
Verkslunden/Hauga	9	høy/middels	gjødsling	strandbeite/eikelund
Tomb	10	høy	gjødsling	herreg.lsk/kirke
Tasken	11	middels/høy		gml.hagem./sj.art
Råde kirke/Lundeby	12	høy/middels	gjødsl.	krk./åp. k.lsk./sj.art.
Saltholmen	13	middels	slitasje	småbuer/sjeldne arter

SARPSBORG, KOMMUNEDEL SKJEBERG				
LOKALITET	NR.	VERDI	INNGREP	KATEGORI
Klavestad	1	middels	gjødsling	helh.kulturlsk.
Gjellestad/Elvestad	2	lav		beite
Rød	3	lav	gjødsling	bekkebeite
Tangen	4	middels	gjødsling	beite
Holmensalta	5	høy/middels	vei	strandengbeite
Voll Vestre	6	middels		hagemark/formm.
Bessberg Nedre	7	middels	gjengroing	beite/formm./bebyg.
Vik Vestre	8	lav	gjengroing	beite
Søndre Karlsøy	9	lav/middels	gjødsling	beite
Grøvle	10	middels	gjengr./gjødsl.	beite nær vann
Kampenes	11	middels	gjengr./gjødsl.	beite, småsk.lsk.
Horneskilen	12	lav	gjengr./brygge	havstrandsbeite
Skjeberg kirke/prestegården	13	høy/middels		åpent kulturlandskap
Skjebergbekken	14	middels	gjengr./gjøds.	beite v/bekk/havstr.
Sagdalen	15	lav/middels	gjødsling	beite
Buerelva/Skjebergdalen	16	høy	plantning/hogst	bekk m/helhtl.lsk.
Melleby	17	lav/middels	gjødsling	ravinebeite
Voll	18	lav	gjengroing	bekkebeite
Tegneby	19	middels	gjødsling	ravinebeite
SARPSBORG, KOMMUNEDEL TUNE				
LOKALITET	NR.	VERDI	INNGREP	KATEGORI
Utneberget	1	middels	gjødsling	beite
Lundestad/Vister	2	middels/lav	gjengroing	beite
Oppstad	3	høy/middels	gjengroing	beite/formm.
Kalnes/Orebingen	4	høy/middels	gjødseiltisig	beiterav./elvebr.
Bjørnstad	5	høy/middels	gjødseiltisig	beite/strandeng
Tune kirke	6	middels	bebyggelse	kulturminner
Bjørnlandsevja	7	middels	gjødsl./gjengr.	ravinebeite
Hæren	8	middels	gjødsl./gjengr.	bekkedrag/beiter
Finnestad	9	lav/middels	gjengroing	beite langs vann
Magestein Ø	10	lav	gjødsl./gjengr.	beite ved vann
Trindborg	11	middels/lav	gjødsling	beite nær elv
Svartedal	12	lav	bruksendr.	beite
Isnes	13	middels	gjødsling	beite v/bekk/vann
Jelsnes	14	lav/middels	gjødsl./gjengr.	beite nær elv
Munkholmen	15	lav/middels	gjødsling	beite på øy/hagem.
Båtstangen	16	middels/høy	granplantning	fril.omr./sj.forek.
Solli kirke	17	høy/middels	granplantning	rik skog/kulturm.
Solli bruk	18	høy	gjødsling	bygn.miljø/kulturm.
Tunevannet	19	lav	mangl. helhet	beite nær badeplass
SARPSBORG, KOMMUNEDEL VARTEIG				
LOKALITET	NR.	VERDI	INNGREP	KATEGORI
Strømnesevja	1	middels/lav	gjengr./slita.	beite mot Glomma
Nipa	2	middels	granpl./oppdyrk	småsk.l.sk./kants.
Bergby/Gapestad	3	middels	gjengr./gjødsl.	beiteravine
Basken	4	middels/lav	gjødsling	beite
Moene/Brennås	5	middels	gjødsl./granpl.	beiter
Bergerud	6	middels	gjødsling	beite ved kirke
Furuholmen	7	middels	gjødsling	småsk.l.sk./bebyg.
Spydevoll/Isoa	8	middels/høy	gjøds.tils.	meandr. bekk
Dalen	9	lav	oppdyrket	skogs plass
Holmen	10	middels	gjødsling	beite på øy mm.
Gryteevja	11	middels	gjengroing	beiterav. nær elv

SKIPTVET KOMMUNE LOKALITET	NR.	VERDI	INNGREP	KATEGORI
Solbergdalen	1	middels	gjøds./gr.plant.	ravinebeiter
Eng	2	middels	gjødsling	beitemark/bakker
Karlstad	3	lav/middels	restaur.	nyryddet beite
Smertu	4	lav	gjødsling	ravinebeite
Bua/Frantshuset	5	middels	gjødsling	ravinebeite
Sammerud	6	middels	gjødsling	ravinebeite
Berg/Bogen/Kampenhorn	7	middels/høy	gjengr./gjøds.	hagemark/formm.
Målehuset	8	lav	gjødsling	beitemark
Botner	9	lav/middels	gjødsling	beitemark
Skiptvet kirke	10	middels	modernisering	middelalderkirke

SPYDEBERG KOMMUNE LOKALITET	NR.	VERDI	INNGREP	KATEGORI
Grav	1	middels/lav	gjødsling	ravinebeite
Kjos	2	høy/middels	gjengroing	tresatt rav.beite
Skogen	3	middels	gjengroing	beitebakker
Revhaug	4	middels/lav	gjødsling	beitebakker
Svinningen	5	middels		avinebeite
Kallerud	6	lav/middels	gjødsling	ravinebeite
Husa/Espenes	7	lav	gjødsling/ gjengr.	beitebakker
Smalelva/Nestingen	8	middels/høy	gjengr./kanalis.	elv/ravineb.
Tonnerud/Solli	9	høy/middels	gjødsling	ravinebeiter
Hyllibråten	10	middels/høy		skogspls. nær fril.omr.
Hyllihavna	11	middels	gjødsling	beitebakke
Vasstvet	12	middels		hist.bygn./hageanl.
Høgås/Sagbakken	13	lav/middels	golfbane	husmannsplass
Hesle	14	middels/lav	gjødsling	ravinebeiter
Moen	15	middels/høy	gr.planting	rav.b./bygn.m.
Berger/Huseby	16	lav	gjødsling	ravinebeite
Skjersåker Søndre	17	middels	gjøds./gjengr.	ravinebeite
Dæli Nedre	18	middels	gjengroing	ravinebeite
Skuleberg	19	lav/middels	gjødsling	sauebeite/gårdsdm.

TRØGSTAD KOMMUNE LOKALITET	NR.	VERDI	INNGREP	KATEGORI
Langholen/Gullberg/ Berget	1	høy/middels	gjødsling	ravinebeite
Gammelsæter/Fjøs	2	middels	gjøds./tilpl.	ravinebeite
Sand	3	middels	gjøds./planering	ravinebeite
Hjensegg	4	lav/middels	gjødsling	ravinebeite
Nesodden	5	middels/høy	gjengr./tilpl.	rav.bt. mot vann
Munkerud	6	middels/høy	gjengroing	kulturhistorie

VÅLER KOMMUNE LOKALITET	NR.	VERDI	INNGREP	KATEGORI
Fjellet	1	middels/høy		plass nær vann
Demme	2	middels/lav	gjengroing	skogspl.m/engfr.
Dammen	3	lav	gjødsling	beiter
Rusvik	4	lav	gjengroing	skogspl. m/engfr.
Bratterød	5	lav/middels	kraftlinje	nyetabl. beite
Veker	6	middels/lav	gjødsling	beite nær vann
Sanderød	7	middels/lav		beiteb./bjørkelund
Sperbund	8	lav/middels	gjengroing	hagemark/beiter
Kirkebygden	9	høy/middels		storsk.klt.lsk./form.
Keiserdalen/Kastet	10	høy/middels	gjødsling	småsk.klt.lsk.m/engfr.
Tveiter	11	middels	gjødsling	utmarksbeite
Kåter	12	lav	trafo	skogsbeite
Hobøelva (Kåbøl-Flakstad)	13	middels	gj.gr./bak.plan.	rav.lsk./bygn.m.
Mosseros	14	middels/lav	gjødsling	beite
Røstad	15	middels/høy	gjengroing	skogspl. m/engfr.
Flesjø	16	middels/lav		beite nær vann

